

**Vlaamse
overheid**

Open Science: een juridisch perspectief (versie 1)

Een praktische gids voor de APM- en
INBO-medewerkers rond de juridische
kaders die Open Science omlijsten

Emily Veltjen, Sofie Meeus

Plantentuinmeise.be
INBO.be

Auteurs:

Emily Veltjen

Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek

Sofie Meeus

Plantentuin Meise

Het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) is het Vlaams onderzoeks- en kenniscentrum voor natuur en het duurzame beheer en gebruik ervan. Het INBO verricht onderzoek en levert kennis aan al wie het beleid voorbereidt, uitvoert of erin geïnteresseerd is.

Reviewers:

Raïsa Carmen, Aaike De Wever, Peter Desmet, Maria-Rose Eves Down, Frederik Leliaert, Simon Reynaerts, Wim Speliers, Piet Stoffelen, Filip Vandeloek, Bes Vandenbroele, Koen Van Muylem.

Vestiging:

Herman Teirlinckgebouw

INBO Brussel

Havenlaan 88, 1000 Brussel

vlaanderen.be/inbo

e-mail:

datasteward@inbo.be

datasteward@plantentuinmeise.be

Wijze van citeren:

Veltjen E., Meeus S. (2025). Open Science: een juridisch perspectief (versie 1): Een praktische gids voor de APM- en INBO-medewerkers rond de juridische kaders die Open Science omlijsten. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2025 (37). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.
DOI: doi.org/10.21436/inbor.129026857

D/2025/3241/218

Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2025 (37)

ISSN: 1782-9054

Verantwoordelijke uitgever:

Hilde Eggermont

Foto cover:

Shutterstock

Dit onderzoek werd uitgevoerd in samenwerking met:

Plantentuin Meise

INSTITUUT
NATUUR- EN
BOSONDERZOEK

Meise
Botanic Garden

Dit werk valt onder een [Creative Commons Naamsvermelding-NietCommercieel-GelijkDelen 4.0 Internationaal](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/)-licentie.

Open Science: een juridisch perspectief (versie 1)

Een praktische gids voor de APM- en INBO-medewerkers
rond de juridische kaders die Open Science omlijsten

Emily Veltjen, Sofie Meeus

doi.org/10.21436/inbor.129026857

Dankwoord

Dit werk was niet mogelijk zonder het Flemish Open Science Board (FOSB) project dat zowel het APM- als INBO-datasteward-personeel financieel heeft ondersteund, werkingsbudget voor de onderaanneming van Timelex heeft voorzien, en de Open Science werking zowel bij APM als INBO heeft versterkt.

Zo kunnen we ook de vele werknemers en het management van beide instituten die de toon gezet hebben voor dit werk, door Open Science te blijven aanreiken als de norm, niet genoeg bedanken. De Open Science trajecten bij INBO en APM startten reeds voor het FOSB-project en zijn belangrijke speerpunten voor deze wetenschappelijke overheidsinstellingen.

Uiteraard was dit werk niet mogelijk geweest zonder de input van het advocatenkantoor Timelex, waarbij in het bijzonder Hans Graux en Bernd Fiten. Zij hebben de theoretische kennis weten toe te passen op biodiversiteitsonderzoek en deze kennis op een meer behapbare manier tot bij ons gebracht.

Er werden door verschillende individuen vragen bij de datastewards aangereikt rond juridische begrenzing en Open Science, dit door dialoog, tijdens de start-events en via het online vragenformulier. We willen ook deze personen bedanken om input te leveren. Zo kon dit werk meer toegepast worden op wat echt leeft in de instituten.

We bedanken ook graag Maria-Rose Eves Down en Elien Dewitte, collega-datastewards, die tijdens de samenwerking hebben ingesprongen waar nodig en feedback hebben geleverd. We danken ook Lien Reyserhove, die dit initiatief aanvankelijk opstartte samen met Sofie Meeus in haar toenmalige hoedanigheid als INBO-datasteward.

Tot slot bedanken we de reviewers van dit werk: Aaike De Wever, Raïsa Carmen, Maria-Rose Eves Down, Filip Vandelook, Wim Speliers, Bes Vandenbroele, Peter Desmet, Koen Van Muylem, Simon Reynaerts, Piet Stoffelen en Frederik Leliaert.

////////////////////////////////////

Samenvatting

Open Science wordt naar voren geschoven als de norm voor wetenschappelijk onderzoek in onderzoeksinstituten zoals het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) en het Agentschap Plantentuin Meise (APM). Ondanks het streven naar open en reproduceerbaar onderzoek, moeten hierbij alle juridische kaders gerespecteerd worden. Juridische kaders die Open Science soms lijken ‘tegen te werken’, zijn er ter bescherming. Bijvoorbeeld ter bescherming van het individu, ter bescherming van de natuur of ter bescherming van het (intellectuele) eigendom. Deze beschermende juridische kaders zullen nooit Open Science belemmeren, maar eerder bepalen hoe de transparantie en reproduceerbaarheid van het onderzoek worden ingevuld.

Om de individuele onderzoeker te ondersteunen in het thema “Open Science: een juridisch perspectief”, werd, in samenwerking met het advocatenbureau Timelex, nauw toegespitst op de thema’s *Persoonsgegevens*, *Intellectueel recht* en *Open data en hergebruik van overheidsinformatie*, specifiek in de werkcontext van INBO en APM, beide Open-Science-overheidsinstellingen die aan biodiversiteitsonderzoek doen. Hierbij komen ook kort juridische kaders zoals Access and Benefit Sharing (ABS), het Nagoya-protocol en het Verdrag van Aarhus aan bod.

Timelex leverde hiervoor een rapport met een lijst aan beantwoorde veelgestelde vragen, en een theoretisch kader. De datastewards bouwden hierop verder en ontwikkelden volgende tools: een beslissingsboom persoonsgegevens, een fiche persoonsgegevens, de eigendomschecklist, de eigendomswijzer en de copyrightwijzer. Al deze outputs werden gebundeld in de vorm van een levend document, waarbij de nog openstaande vragen en openstaande feedback achteraan toegevoegd zijn. Deze dienen als voorzet voor verdere dialoog rond het thema.

Van het levend document brengen we deze eerste *snapshot* naar buiten. De bedoeling van deze snapshot is om de gebundelde informatie, zelfs al is die gespecialiseerd voor het APM- en INBO-personeel, open te stellen en om zo ook in dialoog te kunnen treden met andere onderzoekers of onderzoeksinstellingen met gelijkaardige uitdagingen. Dit uiteraard, in de geest van transparantie, FAIR data en Open Science, met als ultieme doel vooruitgang van (meer kwalitatieve) wetenschap.

Keywords: Persoonsgegevens, GDPR, Intellectueel eigendomsrecht, Copyright, Overheidsinformatie, Nagoya protocol

////////////////////////////////////

English abstract

Open Science is being promoted as the norm for scientific research in research institutions such as the Research Institute for Nature and Forest (INBO) and Meise Botanic Garden (APM). While striving for open and reproducible research, it is essential to respect all applicable legal frameworks. Legal frameworks that sometimes appear to 'work against' Open Science are, in fact, designed for protective purposes — for instance, to protect individuals, nature, or (intellectual) property. These protective legal frameworks do not hinder Open Science; rather, they define how the transparency and reproducibility of research are to be implemented.

To support individual researchers in the theme “Open Science: a legal perspective,” a focused effort was undertaken in collaboration with the law firm Timelex. This effort specifically addressed the themes of Personal Data, Intellectual Property Rights, and Open Data and Reuse of Public Sector Information within the working context of INBO and APM, both of which are Open Science governmental institutions conducting biodiversity research. Additionally, relevant legal frameworks such as Access and Benefit Sharing (ABS), the Nagoya Protocol, and the Aarhus Convention are briefly discussed.

Timelex provided a report consisting of a list of frequently asked questions along with a theoretical framework. The data stewards expanded upon this report by developing the following tools: a decision tree for personal data, a personal data information sheet, a property checklist, a property guide, and a copyright guide. All these outputs have been compiled into a living document, where open questions and pending feedback are included at the end. This section serves as a basis for further dialogue on the topic.

This first snapshot of the living document is now being released. The aim of this snapshot is to make the compiled information, though specifically developed for APM and INBO staff, available to other researchers and research institutions facing similar challenges. This initiative, aligned with the principles of transparency, FAIR data and Open Science, ultimately seeks to promote (higher quality) scientific research.

Keywords: Personal data, GDPR, Intellectual rights, Copyright, Public Sector Information, Nagoya protocol

////////////////////////////////////

Inhoudstafel

0 VOORWOORD	9
0.1 Open Science bij APM en INBO	9
0.2 Totstandkoming samenwerking APM-INBO-Timelex	9
0.3 Welke juridische kaders omlijsten het INBO- en APM-onderzoek?	10
0.4 Concept “levend document” met snapshots	12
0.4.1 Wijzigingen tegenover de vorige versie	13
0.5 Wie is aan het woord?	13
1 INLEIDING	14
1.1 Waarover gaat deze gids?	14
1.2 Voor wie is deze gids bedoeld?	14
1.3 Methodologie	14
1.4 Meer informatie & vragen	15
1.5 Woordenlijst	15
2 VEELGESTELDE VRAGEN	19
2.1 Wanneer gaat het om persoonsgegevens in de context van wetenschappelijk onderzoek inzake biodiversiteit en geodiversiteit?	19
2.2 Mogen persoonsgegevens openbaar worden gemaakt voor een hoger doel?	21
2.3 Vallen persoonsgegevens die voor de inwerkingtreding van de AVG werden verzameld onder het toepassingsgebied van de AVG?	23
2.4 Mag je retrospectief persoonsgegevens verwerken?	24
2.5 Kan je een retrospectieve verwerking van persoonsgegevens rechtzetten?	27
2.6 Mag je persoonsgegevens verwerken van overleden personen?	29
2.7 Mag je persoonsgegevens van een collega doorgeven aan een andere collega-wetenschapper?	30
2.8 Je maakt een foto tijdens een missie waarop iemand identificeerbaar is, mag je die foto dan gebruiken in slides?	32
2.9 Zijn de persoonsgegevens (zoals de naam van een inzamelaar) gelinkt aan natuurwetenschappelijke specimen persoonsgegevens en wat mag je er mee doen?	34
2.10 Mag je specimen of waarnemingsdata op privé-eigendom verzamelen?	38
2.11 Moeten we coördinaten van beschermde soorten op privé-terrein vervagen?	40
2.12 Verandert het antwoord op de vorige vraag als het gaat om een invasieve soort in plaats van een beschermde soort?	43
2.13 Garandeert het gebruik van een standaard dat de verwerking van persoonsgegevens conform de AVG gebeurt?	45
2.14 Wie heeft recht op de onderzoeksdata?	47
2.15 Heeft de verzamelaar van data nog iets van aanspraak op de aangeleverde data in applicaties/databanken?	48

////////////////////////////////////

4.3	Toepassingsgebied van de AVG en de GBW	72
4.3.1	Op wat is de AVG van toepassing (materieel toepassingsgebied)?	72
4.3.2	Waar is de AVG van toepassing (territoriaal toepassingsgebied)?	73
4.3.3	Wanneer is de GBW van toepassing	74
4.4	Hoedanigheden in de AVG	74
4.4.1	Algemeen	74
4.4.2	Verwerkingsverantwoordelijke vs. verwerker	75
4.4.3	Tips & Tricks voor het onderscheid te kunnen maken	77
4.4.4	Afzonderlijke vs. gezamenlijke verwerkingsverantwoordelijken	77
4.4.4.1	Gezamenlijke deelname	78
4.4.4.2	Gezamenlijk bepaald(e) doel(en)	78
4.4.4.3	Gezamenlijk bepaalde middelen	78
4.4.4.4	Gezamenlijke verwerkingsverantwoordelijke in wetenschappelijk onderzoek?	79
4.4.5	Praktische toepassing	80
4.4.5.1	De burger in het kader van citizen science projecten	80
4.4.5.2	De onderzoekers in het kader van wetenschappelijk onderzoek	81
4.4.5.2.1	De onderzoekers is een werknemer of ambtenaar	81
4.4.5.2.2	De onderzoekers is geen werknemer of ambtenaar	81
4.4.5.3	Andere dienstverleners	82
4.4.6	Contractuele gevolgen van de kwalificatie	83
4.4.7	Afsluiten van protocollen tussen overheidsinstanties	84
4.4.7.1	Inleiding	84
4.4.7.2	Inhoud van het protocol	85
4.5	Basisbeginselen	86
4.6	Rechtsgrond	88
4.6.1	Wat is een rechtsgrond en welke zijn er?	88
4.6.2	Welke rechtsgronden zijn van belang in het kader van wetenschappelijk onderzoek?	89
4.6.2.1	Toestemming als rechtsgrond	89
4.6.2.2	Andere rechtsgronden dan toestemming	90
4.7	Informatieverplichtingen	91
4.7.1	Algemeen	91
4.7.2	Rechtstreekse verzameling	92
4.7.3	Onrechtstreekse verzameling	93
4.7.4	Analyse van beide situaties	94
4.7.5	Afwijkingen in het kader van wetenschappelijk onderzoek	96
4.7.6	Wanneer informeren?	96
4.8	Rechten van de betrokkenen	96
4.8.1	Algemeen	96
4.8.2	Recht van inzage en kopie	97

Auteurs: Emily Veltjen, Sofie Meeus

Het Agentschap Plantentuin Meise (APM) en het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) zijn twee Vlaamse Wetenschappelijke Instellingen (VWI's) die aan biodiversiteitsonderzoek doen.

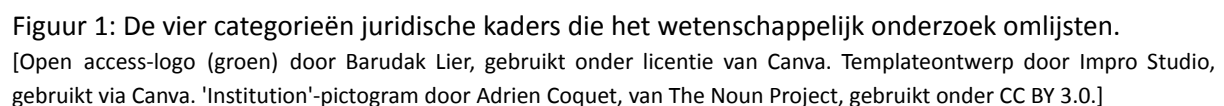
Bij INBO staan “toegankelijke en bruikbare onderzoeksresultaten” op de huidige onderzoeksagenda ([INBO, 2024](#)). Het INBO Open Science traject heeft drie grote pilaren: het INBO-opendatabeleid ([Desmet et al. 2014](#)), het INBO-openaccessbeleid ([Goossens, Desmet & Veltjen, 2025](#)) en de INBO Open Science doelen ([Vanderhaeghe et al., 2021](#)).

In 2014 trad Plantentuin Meise op als gastheer voor de ondertekening van de [Bouchout Declaratie](#), waarmee het samen met tal van nationale en internationale instituten een voortrekkersrol opnam in het promoten van gratis en open toegang tot biodiversiteitsdata.

Op het einde van 2019 werden de Flemish Open Science Board (FOSB) en het bijhorende FOSB-project opgericht als reactie op de Europese en internationale evolutie naar Open Science als de norm. In dit orgaan werden ook de Vlaamse Wetenschappelijke Instellingen (VWI's) betrokken als onderzoeksinstituten naast onder andere universiteiten en hogescholen.

Vanuit een nood, aangegeven door de institutionele data stewards, om onderzoekers beter te kunnen adviseren omtrent de juridische aspecten van onderzoeksdata, besloten Agentschap Plantentuin Meise (APM) en Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) het beschikbare FOSB-infrastructuurbudget van 2023 aan te wenden om een samenwerking aan te gaan met een advocatenkantoor, gespecialiseerd in eigendomsrecht, GDPR en onderzoek. Deze samenwerking werd beperkt in tijd en uitvoering door het beschikbare budget.

We definiëren hier vier grote categorieën: beschermende juridische kaders, Open Science juridische kaders, contractuele afspraken en institutionele beleidsdocumenten die het INBO- en APM-onderzoek omlijsten ([Figuur 1](#)).

De eerste categorie: *beschermende juridische kaders* zijn bijvoorbeeld ter bescherming van het individu, ter bescherming van de natuur of ter bescherming van het eigendom. Dit omvat, onder andere:

- **Gegevensbescherming:** De privacy van het individu wordt beschermd, we mogen niet zomaar gegevens gelinkt aan het individu verzamelen of open publiceren.
- **Eigendomsrecht:** Fysieke zaken kunnen eigendom zijn van iemand. Je mag bv. niet zonder afspraken eigendom van een ander meenemen - dat is diefstal.
- **Intellectuele eigendom, auteursrecht:** Je mag niet zomaar iemand zijn creatief werk gebruiken.
- **Databankenrecht:** Je beschermt de makers van de databank zodat hun investering in het verkrijgen, verifiëren of presenteren van de inhoud van de databank niet zomaar wordt gekopieerd.

- **Access and Benefit Sharing (ABS) en het Nagoya protocol:** Dit gaat om genetische rijkdommen van landen. Je mag bv. niet naar een ander land gaan, zaden verzamelen, de planten opgroeien ter studie en dan de resultaten publiceren zonder aan de geldende voorwaarden van het land van herkomst te voldoen. Je mag zeker geen derde partij de plant laten gebruiken om bijvoorbeeld er een medicijn mee te ontwikkelen en verkopen zonder dat het land van oorsprong afspraken kan maken over deze bronnen.
- **Natuur(gebied)bescherming:** Bepaalde soorten of bepaalde natuurgebieden genieten van extra beschermende maatregelen, bijvoorbeeld omdat de soort of het type gebied erg zeldzaam is. Denk hierbij aan internationale verdragen zoals CITES of Vlaamse wetgeving zoals het Soortenbesluit.
- **Ethiek:** Er zijn grenzen aan onderzoekshandelingen die we kunnen doen, bv. op dieren of mensen.
- **Bescherming van de volksgezondheid en milieu:** Er is een risico bij sommige stalen (bijvoorbeeld: kadavers, planten, bodem) dat wanneer je ze van de ene plaats naar de andere plaats transporteert, dat je ook ongewenste ziektes meebrengt.

De tweede categorie is: “Open Science juridische kaders”. Desondanks dat deze het openstellen van data en kennis voorop zetten, overstemmen die niet zomaar de bovenvermelde beschermende kaders. Je kan ook niet het excuus gebruiken van een Open Science juridisch kader om geen rekening meer te houden met bv. persoonsgegevens. Dergelijke kaders zijn, onder meer:

Tot slot zijn er behalve de beschermende en Open Science juridische kaders waarbinnen al het onderzoek moet gebeuren, ook per onderzoek of dataset **contractuele omkaderingen** mogelijk. Dit zijn afspraken die zich uitspreken over wat wel of niet met de data kan worden gedaan. Wetgeving werkt hiërarchisch. Dit betekent dat, wanneer in de contractuele omkadering een bepaling staat die

een ‘hogere’ juridisch kader tegenspreekt (bv. Vlaamse, Belgische, Europese of internationale wetgeving), deze bepaling onwettig is en dus niet de hogere regelgeving kan ‘overschrijven’. Indien contractuele afspraken niet de hogere wettelijke kaders schenden, kunnen ze bijkomend extra beperkingen of verplichtingen opleggen. Contractuele omkaderingen kunnen zijn:

- **Arbeidscontract:** Behoort het onderzoek en de data toe aan het individu of de instelling?
- **Subsidievoorwaarden:** Wat stond er tegenover de middelen die voor het onderzoek zijn gebruikt?
- **Samenwerkingscontracten:** Zijn er afspraken gemaakt rond (intellectuele) eigendom?
- **Material Transfer Agreements (MTA):** Zijn er afspraken rond geleverd materiaal?
- **Data Transfer Agreements (DTA):** Zijn er afspraken rond geleverde data?

Tot slot heb je naast de juridische kaders op Vlaams, nationaal, Europees en internationaal niveau en contractuele afspraken, ook de **beleidskaders** van het instituut waarbinnen je werkt. Bijvoorbeeld het INBO-opendatabeleid ([Desmet et al. 2014](#)) en het INBO-openaccessbeleid ([Goossens, Desmet & Veltjen, 2025](#)) zouden door elke INBO-medewerker gevolgd moeten worden. Hetzelfde geldt voor het herbarium data management beleidsplan van APM ([Dillen et al. 2024](#)). Dit is een afsprakenkader tussen de organisatie en de individuele onderzoeker. Hier geldt evenzeer als voor de contractuele afspraken, dat dit in de juridische hiërarchie onderaan staat en dat op institutioneel niveau geen afspraken kunnen worden gemaakt die Vlaamse, Belgische, Europese of Internationale wetten verbreken.

Alles samengenomen is er dus veel waar een onderzoeker en onderzoeksinstituut rekening mee moet houden. In de praktijk komt het vooral neer op (1) 'je gezond verstand gebruiken', (2) te weten welke regelgevingen van toepassing zijn op je onderzoeksproject en (3) de geest te snappen van de regelgevingen. De bijhorende analysestappen (bv. anonimisatie) en de bijhorende administratie (bv. Nagoya-administratie) zijn inderdaad extra werk, maar garanderen op het einde van de rit meer zekerheid op een correcte naleving.

0.4 Concept “levend document” met snapshots

Strategie levend document: Omdat enerzijds (1) de samenwerking met Timelex beperkt was in tijd, (2) we nog nieuwe inzichten kunnen opdoen over hoe we de wetten kunnen naleven, maar anderzijds er al heel veel informatie vervat zit in de huidige versie van dit document, werd besloten om van de output een “levend document” te maken. De verschillende onderzoeksprojecten in beide instituten, zowel lopend als gepland, brengen telkens weer nieuwe nuances en contexten rond de thema’s zoals gegevensbescherming en intellectuele eigendom, en daarom ook nieuwe vragen, met zich mee. Met behulp van versiebeheer worden “snapshots” van dit levend document gemaakt. Deze snapshots laten onderzoekers buiten APM en INBO ook toe hun vragen te spiegelen aan de geboden theorie door de experts, de beantwoorde veelgestelde vragen en de ontwikkelde tools.

Hoe feedback achter te laten: De medewerkers van zowel INBO en APM krijgen toegang tot het [feedbackdocument INBO](#) / [feedbackdocument APM](#) en kunnen hier algemene feedback nalaten, ter

////////////////////////////////////

Wijzigingen tegenover de vorige versie: Het versiebeheer is een taak van de datastewards van APM en INBO. Er wordt gestreefd om tweejaarlijks een nieuwe versie te publiceren. De frequentie van versiebeheer kan worden geherevalueerd bij het uitbrengen van elke versie, naargelang de noodzaak om de thema's meer uit te diepen. Er wordt bij elke nieuwe versie kort beschreven wat er wijzigde tegenover de vorige versie.

Dit is de eerste versie. Er zijn geen wijzigingen te beschrijven.

Het document dat tot stand kwam in samenwerking met Timelex: “INBO & MeiseBG Gids inzake intellectuele rechten en gegevensbescherming” (Timelex, 2025) en aldus geverifieerd is door experts wordt zoals ontvangen op 2025-01-28 in dit rapport (inhoudelijk) onveranderd opgenomen (hoofdstukken 1 tot en met 5). Dit rapport bevat naast het document van Timelex ook een samenvatting, voorwoord (hoofdstuk 0), tools (hoofdstuk 6), een nawoord (hoofdstuk 7) en bijlagen (hoofdstuk 9). We ‘sandwichen’ als het ware het document geschreven door Timelex. Alles voor hoofdstuk 1 en alles na hoofdstuk 5 werd geschreven door medewerkers van INBO en APM. De auteurs staan telkens uitdrukkelijk vermeld na de titel van elk hoofdstuk.

13

1 INLEIDING

Auteurs: Timelex (Timelex, 2025).

1.1 Waarover gaat deze gids?

Deze gids is in opdracht van Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) en Agentschap Plantentuin Meise (APM) opgesteld en heeft de bedoeling om een leidraad te bieden voor allerlei vragen die onderzoekers hebben op vlak van intellectuele rechten, gegevensbescherming, open data en hergebruik voor overheidsinformatie.

1.2 Voor wie is deze gids bedoeld?

Deze gids is bedoeld voor alle onderzoekers werkzaam bij INBO en APM. Voor het gebruiken van deze gids is geen juridische kennis vereist.

1.3 Methodologie

Deze gids bestaat uit twee grote delen: een praktisch deel (hoofdstuk 2) en een theoretisch deel (hoofdstuk 3 tot en met 5).

Het praktisch deel (hoofdstuk 2) behandelt concrete vragen en formuleert een antwoord op deze vragen. De concrete vragen die aan bod komen, werden opgesteld aan de hand van workshops die bij INBO en APM werden gegeven. Onderzoekers konden na deze workshops ook vragen insturen. Vervolgens werden de vragen waar nodig ingekort of samengevoegd om ze op te nemen in deze gids.

Voor de theoretische achtergrond wordt verwezen naar het theoretische deel van deze gids (hoofdstuk 3 tot en met 5). In het theoretische deel leggen we de theorie uit waarop het antwoord in het praktische deel is gebaseerd. Op die manier kunnen we de antwoorden in het praktische deel kort houden.

In het theoretische deel wordt er ook een onderscheid gemaakt tussen basisinformatie, achtergrondinformatie en voorbeelden. Achtergrondinformatie kan bijvoorbeeld bestaan uit meer of gedetailleerdere uitleg over bepaalde begrippen of rechtszaken. Op basis van de opmaak, kan geïdentificeerd worden om wat voor soort informatie het gaat. Basisinformatie volgt de gewone opmaak van deze tekst. Achtergrondinformatie en voorbeelden zijn eenvoudig te herkennen aan een specifieke opmaak (in kader en kleur).

Dit is achtergrondinformatie:

////////////////////////////////////

2 VEELGESTELDE VRAGEN

Auteurs: Timelex (Timelex, 2025).

2.1 Wanneer gaat het om persoonsgegevens in de context van wetenschappelijk onderzoek inzake biodiversiteit en geodiversiteit?

Onderwerp	☐ Intellectuele rechten ☒ Gegevensbescherming ☐ Anders: ...
Instelling	☐ INBO ☐ APM ☒ Beide
Context	In het kader van wetenschappelijk onderzoek komen onderzoekers in aanraking met allerlei gegevens en het is niet altijd duidelijk of het al dan niet om persoonsgegevens gaat. Het betreft hier dus geen medische data, maar eerder gegevens zoals naam van de inzamelaar, contactgegevens van de betrokken wetenschappers, staalnames (bv. van dieren, planten, bodem, water) op privé-eigendom,...
Kort antwoord	☐ Ja ☐ Ja, maar... ☐ Nee ☐ Nee, maar... ☒ Anders: het gaat steeds om een persoonsgegeven als het mogelijk is om aan de hand van het gegeven iemand te identificeren.
Volledig antwoord	De definitie van een persoonsgegeven is in het kader van wetenschappelijk onderzoek niet anders dan buiten wetenschappelijk onderzoek. Dat betekent dat een persoonsgegeven elk gegeven is dat iemand identificeert of zou kunnen identificeren. Het gaat dus om zowel direct identificeerbare gegevens zoals een naam, als indirect identificeerbare gegevens, namelijk gegevens die met redelijke middelen kunnen gelinkt worden aan een natuurlijke persoon. Het linken van die gegevens aan een natuurlijke persoon kan bijvoorbeeld door het gegeven te combineren met andere (persoons)gegevens. Dat maakt van gegevens die ogenschijnlijk geen persoonsgegevens zijn, toch persoonsgegevens. De definitie van persoonsgegevens is dus ruimer dan je initieel zou denken. Enkele voorbeelden: - Zijn naam, e-mailadres, woonadres een persoonsgegeven? Ja,

////////////////////////////////////

2.2 Mogen persoonsgegevens openbaar worden gemaakt voor een hoger doel?

Onderwerp	☐ Intellectuele rechten ☒ Gegevensbescherming ☐ Anders: ...
Instelling	☐ INBO ☐ APM ☒ Beide
Context	Kan er een hoger doel zijn dat zou toelaten dat de regelgeving omtrent persoonsgegevens niet moet worden nageleefd? Deze vraag is hetzelfde als de vraag: in welke context spreken we van het “kwijten” van regelgeving persoonsgegevens? Zijn er situaties waarin de regelgeving omtrent persoonsgegevens niet strikt wordt nageleefd of wordt losgelaten?
Kort antwoord	☐ Ja ☐ Ja, maar... ☒ Nee, persoonsgegevens mogen in principe niet zomaar openbaar gemaakt worden voor een hoger doel, maar het antwoord is afhankelijk van wat er precies met het “hoger doel” wordt bedoeld. Er zijn namelijk twee gevallen waarin het antwoord zou kunnen wijzigen, namelijk (1) als de persoonsgegevens openbaar moeten gemaakt worden om een (hoger) doel te dienen en die openbaarmaking wettelijk verplicht is, of (2) als het hoger doel bestaat uit een wetenschappelijk doel, dan kunnen er bepaalde uitzonderingen van toepassing zijn, mits de persoonsgegevens geanonimiseerd of gepseudonimiseerd worden. ☐ Nee, maar... ☐ Anders: ...
Volledig antwoord	De openbaarmaking van persoonsgegevens is een verwerking van persoonsgegevens. Bijgevolg is de regelgeving rond bescherming van persoonsgegevens van toepassing. Hier mag in principe niet zomaar van worden afgeweken voor een “hoger doel”. Het dient gespecificeerd te worden welk “hoger doel” er bedoeld wordt. De regelgeving voorziet namelijk in een uitzondering voor verdere gegevensverwerking met het oog op het naleven van een wettelijke verplichting, of met het oog op wetenschappelijk of historisch onderzoek, statistische doeleinden of archivering in het algemeen belang. Indien persoonsgegevens oorspronkelijk verzameld werden

////////////////////////////////////

2.3 Vallen persoonsgegevens die voor de inwerkingtreding van de AVG werden verzameld onder het toepassingsgebied van de AVG?

Onderwerp	☐ Intellectuele rechten ☒ Gegevensbescherming ☐ Anders: ...
Instelling	☐ INBO ☐ APM ☒ Beide
Context	De AVG trad in werking op 25 mei 2016 en werd van toepassing op 25 mei 2018. In sommige gevallen werden persoonsgegevens verzameld voor deze datum. Vallen die persoonsgegevens dan onder het toepassingsgebied van de AVG?
Kort antwoord	☐ Ja ☐ Ja, maar... ☐ Nee ☒ Nee, maar ook voor de inwerkingtreding van de AVG was er een privacywet in België van toepassing die zeer vergelijkbaar is met de AVG. Je kan dus niet doen alsof de persoonsgegevens verzameld voor 25 mei 2016 aan geen regels onderworpen zijn. ☐ Anders: ...
Volledig antwoord	Je moet het wetgevend kader volgen dat van toepassing was op het moment van het inzamelen van de persoonsgegevens. Echter, het wetgevend kader in België dat van toepassing was voor de AVG was zeer gelijkaardig. Ook toen moesten betrokkenen worden geïnformeerd en moest er een rechtsgrond zijn om persoonsgegevens te mogen verwerken. Echter, vanuit pragmatisch oogpunt is het makkelijker en beter om de principes van de AVG toe te passen op alle persoonsgegevens binnen de organisatie, dus ook op de persoonsgegevens die werden verzameld voor de AVG van toepassing werd.
Meer informatie	In het handboek vind je op deze plaats meer informatie hierover: 4.2 Regelgevend kader
Woordenlijst	Deze begrippen kan je terugvinden in de woordenlijst (klik op het begrip): AVG , Persoonsgegeven(s)

////////////////////////////////////

2.4 Mag je retrospectief persoonsgegevens verwerken?

Verwante vragen	3.5 Kan je een retrospectieve verwerking van persoonsgegevens rechtzetten? 3.6 Mag je persoonsgegevens verwerken van overleden personen?
Onderwerp	☐ Intellectuele rechten ☒ Gegevensbescherming ☐ Anders: ...
Instelling	☐ INBO ☐ APM ☒ Beide
Context	Mag je retrospectief persoonsgegevens verwerken? Dat zijn de gevallen waarin je persoonsgegevens hebt (al dan niet zelf verzameld) en je wenst die persoonsgegevens te gebruiken voor een ander doel (het secundaire doel) dan het doel waarvoor de persoonsgegevens initieel ingezameld werden (het primaire doel). Deze situatie kan zich bijvoorbeeld voordoen: - Als er geen duidelijke afspraken werden gemaakt rond het gebruik van de persoonsgegevens (en het primaire doel dus eigenlijk niet gekend is) of, - Als je een foto wenst te publiceren waar mensen herkenbaar op staan maar je niet weet wie die mensen zijn en deze mensen dus ook niet kunt contacteren om hen te informeren of hun toestemming te vragen. - ...
Kort antwoord	☐ Ja ☐ Ja, maar... ☐ Nee ☒ Nee, je mag in principe geen persoonsgegevens voor een ander doel (of reden) verwerken dan de reden waarvoor je de persoonsgegevens hebt ingezameld, maar dat mag wel als het secundaire doel (namelijk de nieuwe reden waarvoor je de ingezamelde persoonsgegevens wilt verwerken) juridisch verenigbaar is met een primaire doel (namelijk de reden waarom de persoonsgegevens ingezameld werden). ☐ Anders: ...
Volledig antwoord	Elke verwerking van persoonsgegevens moet steunen op een welbepaald, uitdrukkelijk omschreven en gerechtvaardigd doel, conform het principe van de doelbinding. Aldus mogen persoonsgegevens die verzameld en verwerkt worden met een zeker doel niet verder verwerkt worden voor een ander, secundair doel dat

////////////////////////////////////

2.5 Kan je een retrospectieve verwerking van persoonsgegevens rechtzetten?

Verwante vragen	2.4 Mag je retrospectief persoonsgegevens verwerken? 2.6 Mag je persoonsgegevens verwerken van overleden personen?
Onderwerp	☐ Intellectuele rechten ☒ Gegevensbescherming ☐ Anders: ...
Instelling	☐ INBO ☐ APM ☒ Beide
Context	Als je te maken hebt met een retrospectieve (secundaire) verwerking van persoonsgegevens en de secundaire verwerking maakte een inbreuk op de AVG (bv. de betrokkene werd niet geïnformeerd terwijl er geen uitzondering op de informatieplicht van toepassing was), kan je die inbreuk dan nog achteraf rechtzetten? Hoe ga je daar dan best mee om in de praktijk?
Kort antwoord	☐ Ja ☐ Ja, maar... ☒ Nee ☐ Nee, maar ... ☐ Anders: ...
Volledig antwoord	Een inbreuk op de AVG kan je niet zomaar rechtzetten. Bijvoorbeeld, als je vergeet te informeren over de verwerking, dan kan je – afhankelijk van het geval – alsnog de betrokkenen informeren maar dat maakt de inbreuk niet ongedaan en dat kan klachten uitlokken. De inbreuk kan je dus in principe niet rechtzetten voor het verleden, maar je kan wel maatregelen naar de toekomst nemen om te vermijden dat de inbreuk zich verderzet. Maar wat je kan doen, is afhankelijk van de inbreuk. Inbreuken die zich voor zouden kunnen doen zijn de volgende: - Er is geen rechtsgrond voor de verwerking. Wat kan je doen? Je moet de verwerking stopzetten, want een verwerking zonder rechtsgrond is niet toegelaten. Je kan weliswaar nog toestemming vragen voor de verwerking, op voorwaarde dat die toestemming geldig is. Maar die toestemming zet het gebrek aan een rechtsgrond uit het verleden niet recht.

////////////////////////////////////

2.6 Mag je persoonsgegevens verwerken van overleden personen?

Verwante vragen	2.4 Mag je retrospectief persoonsgegevens verwerken? 2.5 Kan je een retrospectieve verwerking van persoonsgegevens rechtzetten?
Onderwerp	☐ Intellectuele rechten ☒ Gegevensbescherming ☐ Anders: ...
Instelling	☐ INBO ☐ APM ☒ Beide
Context	Mag je persoonsgegevens verwerken van overleden personen?
Kort antwoord	☐ Ja ☒ Ja, gegevens van overleden personen kwalificeren in principe niet meer als persoonsgegevens, maar persoonsgegevens over een overledene kunnen soms ook persoonsgegevens zijn over een levende persoon, die wel onderworpen blijven aan de AVG. ☐ Nee ☐ Nee, maar ... ☐ Anders: ...
Volledig antwoord	Onder de AVG vallen enkel gegevens onder de definitie van persoonsgegevens als die gegevens gaan over levende natuurlijke personen. Gegevens over overleden personen vallen dus niet onder de definitie van persoonsgegevens. Maar je moet wel oppassen dat de persoonsgegevens over een overleden persoon soms ook persoonsgegevens kunnen zijn van erfgenamen of andere personen verbonden met de overleden persoon. Als je bijvoorbeeld zegt: “De overledene had één zoon, namelijk Jan Peeters, die zijn enige erfgenaam was”, dan is dit geen persoonsgegeven over de overleden vader van Jan Peeters, maar is dit wel een persoonsgegeven over zijn zoon, Jan Peeters. Persoonsgegevens over erfgenamen, zoals in dit voorbeeld de gegevens over Jan Peeters, of andere verbonden personen blijven wel hun status van persoonsgegevens behouden.
Meer informatie	In het handboek vind je op deze plaats meer informatie hierover: 4.3.1 Op wat is de AVG van toepassing (materieel toepassingsgebied)?
Woordenlijst	Deze begrippen kan je terugvinden in de woordenlijst (klik op het begrip): Persoonsgegeven(s)

[illegible]

2.7 Mag je persoonsgegevens van een collega doorgeven aan een andere collega-wetenschapper?

Verwante vragen	2.5 Kan je een retrospectieve verwerking van persoonsgegevens rechtzetten?
Onderwerp	☐ Intellectuele rechten ☒ Gegevensbescherming ☐ Anders: ...
Instelling	☐ INBO ☐ APM ☒ Beide
Context	Stel dat je de persoonsgegevens van een collega wenst door te geven aan een andere wetenschapper en je vraagt uit beleefdheid aan je collega of dat mag, maar die collega antwoordt uiteindelijk niet. Pleeg je dan een inbreuk op de AVG als je die persoonsgegevens toch doorgeeft aan een andere collega-wetenschapper? Met andere woorden, mag je persoonsgegevens van een collega doorgeven aan een andere collega-wetenschapper?
Kort antwoord	☐ Ja ☒ Ja, maar je moet op een legale manier aan de gegevens van je collega gekomen zijn, het mogen enkel professionele persoonsgegevens zijn, het moet binnen de redelijke verwachtingen van jouw collega liggen en het doorgeven van die persoonsgegevens moet verenigbaar zijn met het onderzoek dat de collega doet. ☐ Nee ☐ Nee, maar ... ☐ Anders: ...
Volledig antwoord	Het is natuurlijk vervelend dat je collega niet heeft geantwoord op jouw vraag of je zijn/haar persoonsgegevens mag doorgeven. Uit het gebrek aan antwoord kan je natuurlijk niet afleiden of je collega akkoord is of niet. Wat doe je dan? Probeer eerst een inschatting te maken of je collega het leuk zou vinden dat je zijn/haar persoonsgegevens zou doorgeven aan een collega-wetenschapper. Is dat niet het geval? Doe het dan best ook niet (ook al mag je juridisch misschien wel). Ken je de collega niet persoonlijk of denk je dat de collega er geen probleem mee zal hebben, mag je juridisch gezien zijn/haar persoonsgegevens dan doorgeven? Houd dan rekening met deze elementen: - Je moet de gegevens rechtmatig verkregen hebben: je moet de

////////////////////////////////////

2.8 Je maakt een foto tijdens een missie waarop iemand identificeerbaar is, mag je die foto dan gebruiken in slides?

Verwante vragen	2.5 Kan je een retrospectieve verwerking van persoonsgegevens rechtzetten?
Onderwerp	☒ Intellectuele rechten ☒ Gegevensbescherming ☐ Anders: ...
Instelling	☐ INBO ☐ APM ☒ Beide
Context	Als je een foto maakt op staalname of tijdens een missie, kan het zijn dat er al dan niet toevallig een andere persoon op die foto staat, of je die persoon nu kent of niet. Stel, je vraagt aan die persoon achteraf (per e-mail) of je die foto in slides mag opnemen en die persoon antwoordt niet, wat dan? Deze hypothese veronderstelt dat je de persoon kent en dat je de persoon kan contacteren (bv. het is een collega). Maar dat hoeft niet steeds het geval te zijn. Het kan ook zijn dat je die persoon niet kent en dat het een willekeurige omstaander is die toevallig op de foto staat. Je kan die achteraf niet meer contacteren, wat dan? Heb je dan de toestemming van die persoon nodig om de foto te gebruiken in slides?
Kort antwoord	☐ Ja ☐ Ja, maar... ☐ Nee ☒ Nee, maar er bestaan wel uitzonderingen. Normaal heb je toestemming nodig om een foto van iemand te maken en/of te verspreiden (bv. in slides). Die toestemming kan voor het maken van de foto impliciet zijn (bv. door te poseren) maar voor het verspreiden moet die toestemming wel aan bepaalde geldigheidsvereisten voldoen. Echter, er bestaan verschillende uitzonderingen waardoor je die toestemming niet nodig hebt. ☐ Anders: ...
Volledig antwoord	Op basis van het portretrecht mag niemand een foto maken, noch verspreiden van een persoon zonder diens toestemming. De toestemming voor het maken van een foto kan stilzwijgend zijn, bijvoorbeeld door de poseren voor de foto of door het betreden van een plaats waar een pictogram of bord duidelijk maakt dat er camerabewaking is. Het betreden van die plaats geldt dan als stilzwijgende toestemming voor het maken van die (camera)beelden.

////////////////////////////////////

2.9 Zijn de persoonsgegevens (zoals de naam van een inzamelaar) gelinkt aan natuurwetenschappelijke specimens persoonsgegevens en wat mag je er mee doen?

Onderwerp	☐ Intellectuele rechten ☒ Gegevensbescherming ☐ Anders: ...
Instelling	☐ INBO ☐ APM ☒ Beide
Context	Op elk herbarium specimen staan de inzamelaars opgelijst. Scans en data van dit herbarium specimen zijn openbaar gesteld. In theorie kan men aan de hand van deze data perfect weten welk traject de onderzoeker heeft afgelegd (bv. tijdens een expeditie). Soms wordt ook op het label geschreven wie meegeholpen heeft (bv. lokale medewerkers) maar er wordt soms geen toestemming gevraagd hiervoor. Het betreft zowel gestorven en levende personen. Het is niet verplicht om de naam van de inzamelaar te vermelden. Maar het zou verdacht kunnen zijn als iemand zijn naam niet wil publiceren (bv. het specimen zou van een beschermde soort kunnen zijn). De naam kan nuttig zijn om de data te vertrouwen (als het een gekende naam is), of ter erkenning van het werk. De databank met herbarium specimens is openbaar, in die zin dat je vroeger een herbarium kon gaan bezoeken en nu scans digitaal staan. Konden mensen 30 jaar geleden voorspellen dat die gegevens in een databank zouden komen? Het label van de herbariumspecimens wordt met AI gedigitaliseerd.
Kort antwoord	☒ Ja, in de mate dat dergelijke informatie de natuurlijke persoon kan identificeren (bv. naam van een inzamelaar die de inzamelaar direct identificeert), wordt die informatie gekwalificeerd als een persoonsgegeven (en is de AVG dus van toepassing). Wat je met de persoonsgegevens doet moet passen binnen de principes van de AVG, de verstrekte informatie aan de betrokkene en de toepasselijke rechtsgrond. ☐ Ja, maar... ☐ Nee ☐ Nee, maar... ☐ Anders: ...
Volledig antwoord	De naam van een inzamelaar is een persoonsgegeven onder de AVG, dewelke dus nageleefd moet worden. Enerzijds moet de betrokken inzamelaar geïnformeerd worden van de gegevensverwerking (ongeacht of die inzamelaar een onderzoeker van INBO/APM is of een

////////////////////////////////////

2.10 Mag je specimens of waarnemingsdata op privé-eigendom inzamelen?

Verwante vragen	2.11 Moeten we coördinaten van beschermde soorten op privéterrein vervagen? 2.12 Verandert het antwoord op de vorige vraag als het gaat om een invasieve soort in plaats van een beschermde soort?
Onderwerp	☐ Intellectuele rechten ☒ Gegevensbescherming ☐ Anders: ...
Instelling	☐ INBO ☐ APM ☒ Beide
Context	Voor natuurwetenschappelijk onderzoek kan het zijn dat bepaalde zaken of stalen op privé-eigendom (bv. een tuin of een privé-bos) worden verzameld. We denken bijvoorbeeld aan specimens of waarnemingsdata. Als het over specimens gaat, kan het gaan om waterspecimens, bodemspecimens, en specimens van organismen (planten, dieren, fungi). Mag dat? Zo ja, moet hiervoor een overeenkomst worden afgesloten met de eigenaars gezien het stalen ingezameld zijn op privéterrein? Zijn de stalen, eenmaal genomen nog enigszins onder zeggenschap van de eigenaars? Zijn de stalen dan eigendom van de inzamelaar? Verandert het antwoord als het gaat over waarnemingsdata? Bijvoorbeeld, je ziet een vogel op een privéterrein en logt deze waarneming in de vogelatlas (vogelatlas.be): vogel, datum, plaats.
Kort antwoord	☐ Ja ☒ Ja, maar het water, de bodem of de planten zijn eigendom van derden. Je mag dergelijke zaken die van iemand anders zijn niet zomaar meenemen (want dat is diefstal). Je mag specimens op privé-eigendom wel inzamelen mits toestemming van de eigenaar. Dit is anders voor wat betreft waarnemingen. De eigenaar van de grond waar een vogel wordt gespot, heeft geen recht op die vogel of op die waarneming. Je mag die waarneming registreren zolang je geen andere wetten schendt. Bijvoorbeeld, als de eigenaar naakt ligt te zonnen in zijn/haar tuin, mag je die niet bespieden omdat er een vogel in de tuin zit die je wenst te registreren (want dat is voyeurisme). ☐ Nee

////////////////////////////////////

2.11 Moeten we coördinaten van beschermde soorten op privéterrein vervagen?

Verwante vragen	2.10 Mag je specimens of waarnemingsdata op privé-eigendom inzamelen? 2.12 Verandert het antwoord op de vorige vraag als het gaat om een invasieve soort in plaats van een beschermde soort?
Onderwerp	☐ Intellectuele rechten ☒ Gegevensbescherming ☐ Anders: ...
Instelling	☐ INBO ☐ APM ☒ Beide
Context	In combinatie met andere gegevens, kunnen exacte geografische coördinaten een betrokkene identificeren of kunnen de exacte coördinaten bepaalde informatie geven over een bepaalde persoon. Met andere woorden, het is niet uitgesloten dat coördinaten persoonsgegevens zijn. Hoe moeten onderzoekers dan omgaan met exacte coördinaten, die persoonsgegevens zouden kunnen zijn, in het kader van wetenschappelijk onderzoek? Bijvoorbeeld, de coördinaten van bepaalde beschermde soorten worden vervaagd op apps zoals iNaturalist. Moeten onderzoekers dat ook doen in hun dataset?
Kort antwoord	☐ Ja ☒ Ja, maar je moet een onderscheid maken tussen de interne (ongepubliceerde) dataset en de te publiceren dataset. In de mate dat de exacte coördinaten nodig zijn voor het wetenschappelijk onderzoek, kan de onderzoeker deze coördinaten bewaren in zijn/haar dataset. Maar als de onderzoeker deze dataset publiceert (bv. in een databank) dan is het beter om de exacte coördinaten te anonimiseren of pseudonimiseren. ☐ Nee ☐ Nee, maar... ☐ Anders: ...
Volledig antwoord	Coördinaten kunnen persoonsgegevens zijn. Ze kunnen namelijk verwijzen naar een privé-eigendom, waarvan via het kadaster eenvoudig de eigenaar geïdentificeerd kan worden. Enkel en alleen wanneer men zeker is dat de coördinaten louter betrekking hebben op openbaar domein, lijkt het niet om persoonsgegevens te kunnen gaan. Bij twijfel wordt er best rekening gehouden met de AVG omdat coördinaten als persoonsgegevens beschouwd kunnen worden.

////////////////////////////////////

	Indien de coördinaten intern blijven en niet gepubliceerd worden, kan INBO zich beroepen op haar taak van algemeen belang om die coördinaten intern te verwerken, bijvoorbeeld voor wetenschappelijk onderzoek. INBO is namelijk een Vlaamse wetenschappelijke instelling en werd in haar oprichtingsbesluit een taak van algemeen belang toebedeeld: de monitoring van de biodiversiteit en het duurzame gebruik van de natuur en van de milieukwaliteit voor zover dat relevant is voor de natuur en het natuurlijke milieu (artikel 3, §1, 6° Besluit van de Vlaamse Regering tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap zonder rechtspersoonlijkheid Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek). Bovendien, specifiek met betrekking tot beschermde en invasieve soorten, is ze belast met de coördinatie van de opvolging van dergelijke soorten, alsook met de inventarisatie en registratie daarvan (Artikelen 5 en 6, Besluit van de Vlaamse Regering met betrekking tot soortenbescherming en soortenbeheer van 15 mei 2009, "Soortbeschermingsbesluit"). Het gaat dus om een archivering in het algemeen belang. Het verwerken van coördinaten die privé-eigendom betreffen, vormt geen probleem voor zover dit een interne verwerking en archivering betreft in het kader van bovenvermelde taken van algemeen belang van INBO. Ook APM kan zich beroepen op haar taak van algemeen belang voor het verwerken van coördinaten die privé-eigendom betreffen. APM is een agentschap van de Vlaamse overheid en kreeg in haar Oprichtingsbesluit van 6 december 2013 een taak van algemeen belang toebedeeld: <i>"Het Agentschap heeft als missie en opdracht het wetenschappelijk onderzoek in de botanie en de mycologie te verrichten en te bevorderen met het oog op een grotere kennis over en het behoud van planten door middel van botanisch onderzoek voornamelijk op het gebied van de systematiek en de verwante disciplines"</i>. Het komt APM toe om gedocumenteerde wetenschappelijke verzamelingen van levende of gedroogde planten, fungi, zaden en plantaardige weefsels te beheren, bewaren en valoriseren (Artikel 4, Oprichtingsdecreet van 6 december 2013). Met het oog op het beheer en de bewaring van die specimens lijkt het aannemelijk om te argumenteren dat hieronder ook het verwerken van dergelijke coördinaten begrepen wordt. Het is echter onwaarschijnlijk dat die taak van algemeen belang ook het publiek ontsluiten van die exacte coördinaten omvat. Dat lijkt die taak te buiten te gaan, gezien een publieke ontsluiting niet noodzakelijk lijkt te zijn om die taak te vervullen. Omdat ervan uitgegaan moet worden dat coördinaten persoonsgegevens zijn, is het nodig om een andere rechtsgrond dan het algemeen belang of een wettelijke verplichting te vinden. Dat is echter moeilijk, gelet op het feit dat toestemming van de betrokkenen krijgen in de praktijk niet werkbaar is.
--	--

	Indien de coördinaten intern blijven en niet gepubliceerd worden, kan INBO zich beroepen op haar taak van algemeen belang om die coördinaten intern te verwerken, bijvoorbeeld voor wetenschappelijk onderzoek. INBO is namelijk een Vlaamse wetenschappelijke instelling en werd in haar oprichtingsbesluit een taak van algemeen belang toebedeeld: de monitoring van de biodiversiteit en het duurzame gebruik van de natuur en van de milieukwaliteit voor zover dat relevant is voor de natuur en het natuurlijke milieu (artikel 3, §1, 6° Besluit van de Vlaamse Regering tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap zonder rechtspersoonlijkheid Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek). Bovendien, specifiek met betrekking tot beschermde en invasieve soorten, is ze belast met de coördinatie van de opvolging van dergelijke soorten, alsook met de inventarisatie en registratie daarvan (Artikelen 5 en 6, Besluit van de Vlaamse Regering met betrekking tot soortenbescherming en soortenbeheer van 15 mei 2009, "Soortbeschermingsbesluit"). Het gaat dus om een archivering in het algemeen belang. Het verwerken van coördinaten die privé-eigendom betreffen, vormt geen probleem voor zover dit een interne verwerking en archivering betreft in het kader van bovenvermelde taken van algemeen belang van INBO. Ook APM kan zich beroepen op haar taak van algemeen belang voor het verwerken van coördinaten die privé-eigendom betreffen. APM is een agentschap van de Vlaamse overheid en kreeg in haar Oprichtingsbesluit van 6 december 2013 een taak van algemeen belang toebedeeld: <i>"Het Agentschap heeft als missie en opdracht het wetenschappelijk onderzoek in de botanie en de mycologie te verrichten en te bevorderen met het oog op een grotere kennis over en het behoud van planten door middel van botanisch onderzoek voornamelijk op het gebied van de systematiek en de verwante disciplines"</i>. Het komt APM toe om gedocumenteerde wetenschappelijke verzamelingen van levende of gedroogde planten, fungi, zaden en plantaardige weefsels te beheren, bewaren en valoriseren (Artikel 4, Oprichtingsdecreet van 6 december 2013). Met het oog op het beheer en de bewaring van die specimens lijkt het aannemelijk om te argumenteren dat hieronder ook het verwerken van dergelijke coördinaten begrepen wordt. Het is echter onwaarschijnlijk dat die taak van algemeen belang ook het publiek ontsluiten van die exacte coördinaten omvat. Dat lijkt die taak te buiten te gaan, gezien een publieke ontsluiting niet noodzakelijk lijkt te zijn om die taak te vervullen. Omdat ervan uitgegaan moet worden dat coördinaten persoonsgegevens zijn, is het nodig om een andere rechtsgrond dan het algemeen belang of een wettelijke verplichting te vinden. Dat is echter moeilijk, gelet op het feit dat toestemming van de betrokkenen krijgen in de praktijk niet werkbaar is.
--	--

2.12 Verandert het antwoord op de vorige vraag als het gaat om een invasieve soort in plaats van een beschermde soort?

Verwante vragen	2.10 Mag je specimens of waarnemingsdata op privé-eigendom inzamelen? 2.11 Moeten we coördinaten van beschermde soorten op privé-terrein vervagen?
Onderwerp	☐ Intellectuele rechten ☒ Gegevensbescherming ☐ Anders: ...
Instelling	☐ INBO ☐ APM ☒ Beide
Context	Verandert het antwoord op de vorige vraag als het gaat om een invasieve soort in plaats van een beschermde soort? Bijvoorbeeld bij het RIPARIAS project werd ervan uitgegaan dat de coördinaten vrij mogen worden gegeven omdat het een “legitimate interest” is om hier met exacte coördinaten te werken. Ook kan het zijn dat in het kader van een citizen science project iemand een invasieve soort in de tuin van zijn buurman ontdekt. Mag er dan met exacte coördinaten gewerkt worden? Ook blijkt dat meer en meer citizen science projecten werken met open data platformen en apps, en op deze open data systemen kunnen dan workflows gebouwd worden zoals een alarmsysteem dat INBO alarmeert dat er een bepaalde invasieve soort geobserveerd is, zodat INBO tijdig kan ingrijpen. Het open publiceren van de data gebeurt in dit geval voor de verwerking door instituten als INBO.
Kort antwoord	☐ Ja ☐ Ja, maar... ☒ Nee ☐ Nee, maar... ☐ Anders: ...
Volledig antwoord	Het antwoord op de vorige vraag verandert in principe niet vanuit gegevensbeschermingsoogpunt. Wel is het zo dat we rekening moeten houden met de IAS-Verordening (Verordening 1143/2014). Volgens de IAS-Verordening dient er melding gemaakt te worden van invasieve soorten en het huidige en waarschijnlijke, potentiële verspreidingsgebied (er wordt echter niet

////////////////////////////////////

2.13 Garandeert het gebruik van een standaard dat de verwerking van persoonsgegevens conform de AVG gebeurt?

Onderwerp	☐ Intellectuele rechten ☒ Gegevensbescherming ☐ Anders: ...
Instelling	☐ INBO ☐ APM ☒ Beide
Context	Bij het registreren van gegevens in een databank, wordt vaak de naam, voornaam en e-mailadres gebruikt om aan te geven wie bepaalde gegevens inzamelt, wie een bepaalde meting uitvoert, enz. Hierbij kunnen bepaalde standaarden gevolgd worden, zoals de Darwin Core-standaard, een vocabulaire of standaard voor het uitwisselen van informatie over biodiversiteit (bv. http://rs.tdwg.org/dwc/terms/recordedBy). Als deze standaard wordt gehanteerd, garandeert dit dan een verwerking conform de AVG?
Kort antwoord	☐ Ja ☐ Ja, maar... ☒ Nee ☐ Nee, maar... ☐ Anders: ...
Volledig antwoord	Alle gegevens die te herleiden zijn tot een natuurlijke persoon, kwalificeren als persoonsgegevens. Het speelt geen rol of er een standaard wordt gevolgd of niet. Ook de persoonsgegevens die op basis van een standaard worden verzameld en uitgewisseld, vallen onder dezelfde regels voor de verwerking van persoonsgegevens. Als deze gegevens in een databank worden opgeslagen van een andere partij, dan kunnen er twee verwerkingsverantwoordelijken zijn: - De organisatie die de persoonsgegevens aan de databank aanlevert treedt op als verwerkingsverantwoordelijke voor het doorgeven van deze gegevens aan de databank (of beter: de eigenaar van die databank). - De organisatie van wie de databank is, treedt vervolgens op als verwerkingsverantwoordelijke voor alle verwerkingen die te maken hebben met het beheer van die databank. Indien diegene die gegevens aanlevert een andere partij is dan de eigenaar van de databank, zijn er twee verwerkingsverantwoordelijken die elk hun eigen verplichtingen hebben onder de AVG. Lees: in de

////////////////////////////////////

2.14 Wie heeft recht op de onderzoeksdata?

Onderwerp	☒ Intellectuele rechten ☐ Gegevensbescherming ☐ Anders: ...
Instelling	☐ INBO ☐ APM ☒ Beide
Context	Bij het uitvoeren van een onderzoek, wie heeft dan recht op de onderzoeksdata?
Kort antwoord	☐ Ja ☐ Ja, maar... ☐ Nee ☐ Nee, maar... ☒ Anders: ruwe onderzoeksdata is in principe niet beschermd, maar er bestaan wel enkele uitzonderingen en nuanceringen. Zo kunnen ruwe data verwerkt worden in een rapport dat eventueel beschermd kan worden onder het auteursrecht (maar het feit dat het rapport beschermd is door het auteursrecht, doet geen afbreuk aan de vaststelling dat ruwe data in principe niet beschermd is). Als ruwe data onderdeel zijn van een databank die beschermd kan worden onder het databankrecht, dan kan die databank beschermd worden als er substantiële investeringen zijn gedaan in die databank.
Volledig antwoord	We moeten een onderscheid maken tussen ruwe data en verwerkte data. Over het algemeen geldt dat ruwe data op zichzelf niet automatisch beschermd worden (door het auteursrecht). Auteursrecht beschermt namelijk creatieve werken, en ruwe data worden meestal niet als zodanig beschouwd. Indien de verwerking van de data leidt tot een origineel en creatief werk, zoals een rapport, een artikel of een database met toegevoegde waarde, kan dit werk auteursrechtelijk beschermd zijn. Het auteursrecht beschermt dan de creatieve uitdrukking van de verwerking, maar niet noodzakelijk de onderliggende (ruwe) data zelf. Het auteursrecht komt in principe toe aan de auteur (per hypothese dus de onderzoeker) tenzij de auteur zijn/haar auteursrechten heeft overgedragen aan iemand anders (bv. INBO of APM). Auteursrechten kunnen met een contract overgedragen worden. Dat contract moet wel voldoen aan bepaalde vereisten die de auteur beschermen. Er zijn nog enkele uitzonderingen en nuances: - Databankenrecht: indien de ruwe data zijn verzameld en georganiseerd in een databank, kan de databank zelf wel

////////////////////////////////////

2.15 Heeft de verzamelaar van data nog iets van aanspraak op de aangeleverde data in applicaties/databanken?

Verwante vragen	2.14 Wie heeft recht op de onderzoeksdata?
Onderwerp	☒ Intellectuele rechten ☐ Gegevensbescherming ☐ Anders: ...
Instelling	☐ INBO ☐ APM ☒ Beide
Context	Is aangeleverde data altijd een intellectuele creatie? Als je een lengtemaat ingeeft van een salamander, dit is een waargenomen feit, is dit een intellectuele creatie? Wordt bij het merendeel van de databanken dan het eigendom niet overgedragen? Waar kan je de informatie vinden / moet dit ondertekend worden door de gebruikers dat ze de eigendom overdragen?
Kort antwoord	☐ Ja ☒ Ja, de eigenaar behoudt in principe zijn/haar rechten op de aangeleverde data (als er rechten van toepassing zouden zijn), tenzij je je rechten op de aangeleverde data zou overdragen aan de desbetreffende applicatie of databank. De voorwaarden voor de applicatie of databank spelen hier een rol. ☐ Nee ☐ Nee, maar... ☐ Anders: ...
Volledig antwoord	Intellectuele creaties zijn normaal eigendom van degene die ze gecreëerd heeft. Die eigendom kan wel worden overgedragen. Intellectuele creaties van werknemers worden bijvoorbeeld vaak automatisch overgedragen aan werkgevers. Het hangt er dus van af, ten eerste, wie de data heeft aangeleverd, en ten tweede, welke contractuele afspraken INBO of APM met die personen of met de databank heeft gemaakt. Voor het uploaden van gegevens naar websites zoals waarnemingen.be en vogelatlas.be moet gekeken worden of er bepaalde voorwaarden van toepassing zijn als er gegevens worden geupload en of die voorwaarden bepalen dat intellectuele rechten worden overgedragen aan, bijvoorbeeld, de houder van de website. Als er niets contractueel bepaald is in deze voorwaarden wat betreft de overdracht van

////////////////////////////////////

3 INTELLECTUELE EIGENDOMSRECHTEN

Auteurs: Timelex (Timelex, 2025).

3.1 Inleiding tot intellectuele eigendomsrechten

3.1.1 Omschrijving en kenmerken

Intellectuele eigendomsrechten (nvdr: in het Engels Intellectual Property rights, afgekort: IP) zijn rechten die rusten op voortbrengselen van de menselijke geest. De houder van het recht bezit dus de eigendom op de intellectuele creatie.

Voorbeelden van zulke intellectuele creaties die beschermd kunnen worden door IP zijn uitvindingen, artistieke creaties, teksten, databanken, merken en logo's, computerprogramma's, plantenrassen, tekeningen en modellen, enzovoort.

Een van de belangrijkste kenmerken van intellectuele eigendomsrechten, of IP, is exclusiviteit. Dit betekent dat de eigenaar van deze rechten het exclusieve recht heeft om het gebruik van zijn creatie toe te staan of te verbieden.

De IP-houder kan bijvoorbeeld gebruik toestaan via een licentie. Aan een licentie zijn meestal voorwaarden verbonden om het gebruik te beperken in tijd en ruimte, tot bepaalde toepassingen, of tegen betaling.

De IP-houder kan het recht om gebruik te verbieden uitoefenen door bijvoorbeeld een brief te sturen die eist dat een niet-toegestaan gebruik stopt. Een IP-houder kan ook naar de rechtbank stappen om een stakingsbevel te bekomen tegen zulk niet-toegestaan gebruik.

Een ander kenmerk is dat intellectuele eigendomsrechten tijd- en ruimtelijk beperkt zijn. Ze gelden alleen binnen een bepaald geografisch gebied en zijn slechts geldig voor een bepaalde periode. Hierna komen de creaties in het openbaar domein, bijvoorbeeld generieke producten na het verstrijken van een octrooi. De rechten zijn bovendien doorgaans beperkt tot het grondgebied van het land waarin ze zijn verleend.

3.1.2 Wettelijk kader

In België wordt intellectuele eigendom voornamelijk geregeld door boek XI van het Wetboek van Economisch Recht ([hier](#) beschikbaar). Deze wet bevat de basisregels voor de bescherming van verschillende soorten intellectuele eigendom, zoals auteursrechten en octrooien, maar ook de

[illegible]

Daarnaast zijn bepaalde EU-regels van toepassing. Zo bestaan er de Gemeenschapsmerken en Gemeenschapsmodellen die in de hele EU gelden. De nationale regels op auteursrechten zijn dan weer in verre mate geharmoniseerd door Europese richtlijnen.

Er zijn verschillende soorten intellectuele eigendomsrechten, afhankelijk van het type creatie dat wordt beschermd.

- Intellectuele eigendomsrechten kunnen ook gecumuleerd worden. Met andere woorden, op sommige creaties of producten kan er meer dan één IP-recht van toepassing zijn.

De bescherming van deze appels illustreert ook dat IP geografisch varieert en in tijd beperkt is. De ontwikkelaar heeft in de VS niet voor een kwekersrecht gekozen, zoals in de EU, maar voor een octrooi. Dit octrooi is ondertussen vervallen: het werd verleend in 2003 en verviel 20 jaar later. In de VS is het Nicoter ras dus niet meer beschermd.

Een ander voorbeeld is ChatGPT. Deze chatbot gebaseerd op een AI model is beschermd met octrooirecht, auteursrecht, merkenrecht en bedrijfsgeheimen. Verschillende octrooien beschermen de technische functies van de chatbot en het onderliggende generatieve large language model GPT. De user interface en code van de chatbot zijn beschermd onder het

////////////////////////////////////

Onder het auteursrecht kunnen bijvoorbeeld ook (onderdelen van) computerprogramma's beschermd worden. De broncode, objectcode, voorbereidende werken en grafische interface van een computerprogramma kunnen beschermd worden met auteursrecht als ze origineel zijn.

3.2.1.2 Originaliteit

Een werk is automatisch auteursrechtelijk beschermd zodra het origineel is. Dit betekent dat het een eigen intellectuele schepping is van de auteur. Het werk moet een uitdrukking zijn van de persoonlijkheid van de auteur, en die auteur moet vrije en creatieve keuzes hebben gemaakt bij het maken van het werk.

Een voetbalwedstrijd (in het kader van de uitzending ervan) kan niet beschermd worden door het auteursrecht op zich, omdat het geen menselijke creatie is. Hetzelfde geldt voor een werk dat puur door kunstmatige intelligentie is gegenereerd, zonder menselijke tussenkomst.

Een werk hoeft dus niet “kunst”, “artistiek”, “kwalitatief” of “mooi” te zijn. Ook gebruiksvoorwerpen kunnen door het auteursrecht beschermd worden als ze origineel zijn. Het auteursrecht beschermt daarentegen geen creaties die uitsluitend bepaald zijn door technische beperkingen of door een stijl.

De slogan “Maten, Makers, Maes” reflecteert creatieve keuzes en is origineel, maar dat is niet het geval voor de slogan “Zoveel mensen, zoveel schoenen” van Brantano. Een stoel of verzekeringspolis waarvoor creatieve keuzes gemaakt zijn, en die subjectieve elementen bevat die de persoonlijkheid van de auteur reflecteren, is beschermd door het auteursrecht.

Ook foto's kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. De fotograaf-auteur kan bijvoorbeeld bepalen hoe het licht valt, welke afstand en hoek er wordt genomen, welke achtergrond in beeld komt, welke mate van scherpte wordt toegepast, hoe schaduwen worden ingezet, hoe de scène wordt opgebouwd, en welke tinten en contrasten worden gebruikt. Anderzijds zijn foto's die een loutere informatieve weergave zijn van het onderwerp, niet origineel en niet beschermd.

Voorbeelden van (niet) beschermde biodiversiteitsinformatie - Publicaties (artikels in wetenschappelijke tijdschriften, boeken, posters, presentaties, adviezen) zijn in de regel auteursrechtelijk beschermd. Kaarten of kaartlagen zijn normaal beschermd wat betreft de specifieke weergave van de kaart(laag). De onderliggende informatie is dat niet per se. Beelden van cameravallen zijn niet beschermd: de foto's zijn niet genomen door een auteur die creatieve keuzes maakte. Specimens zijn in de regel geen intellectuele creaties, en dus niet beschermd door auteursrecht (of door IP in het algemeen). Bij al deze geldt wel: de

////////////////////////////////////

3.2.3.1 Morele rechten

De morele rechten omvatten het recht om:

- het werk openbaar te maken,
- met naam vermeld te worden bij exploitatie van het werk,
- zich te verzetten tegen aantasting van het werk.

Een auteur kan de morele rechten niet overdragen, maar kan er wel voor kiezen om ze niet uit te oefenen (zie [3.2.4](#)).

Bijvoorbeeld: een auteur heeft de vermogensrechten op een werk overgedragen. Die nieuwe houder van de vermogensrechten heeft aan een derde partij toestemming gegeven tot gebruik van het werk. Echter, dit gebruik tast volgens de auteur de integriteit van het werk aan (het is een vervorming, vermindering of aantasting van de geest van het werk). De auteur kan dan alsnog het gebruik van het werk verbieden op basis van diens morele rechten.

3.2.3.2 Vermögensrechten

Exploitatie van een beschermd werk kan enkel met toestemming van de auteur (tenzij er een uitzondering van toepassing is). De auteur heeft dus het recht om gebruik toe te staan of te verbieden. Dit toestemmings- of verbodsrecht van de auteur slaat op twee soorten gebruik: reproductie en mededeling aan het publiek.

- **Reproductie** is elke vorm van verveelvoudiging van (een deel van) een beschermd werk. Dit ongeacht de vorm. Het reproductierecht omvat ook verhuur of uitlending, vertaling of bewerking, en distributie van werken.

Enkele voorbeelden van gebruik van een beschermd werk die reproducties zijn onder het auteursrecht: een gebruiksaanwijzing overnemen; een werk opnemen in een databank; de

inhoud van een CD digitaliseren; een schilderij fotograferen; een concert filmen; een boek vertalen; aanbieden om een beschermd werk te verkopen; enzovoort.

- **Mededeling** is het werk voor een publiek waarneembaar maken. Een werk wordt dus voor een publiek toegankelijk gemaakt, zodat dit publiek het werk kan waarnemen, zonder het zelf in handen te krijgen. Dit ongeacht de vorm van meedelen, uitvoeren, doorzenden...

Enkele voorbeelden van gebruik van een beschermd werk die mededelingen aan een publiek zijn onder het auteursrecht: muziek uitzenden via de radio; muziek ter beschikking stellen op een streaming platform; muziek uitvoeren tijdens een optreden; een tvprogramma uitzenden in een café; een beschermde foto op een website plaatsen; enzovoort

3.2.3.2 Uitzonderingen op het auteursrecht

Voor bepaalde vormen van gebruik is geen toestemming van de auteur nodig. Deze vormen van gebruik zijn precies gedefinieerd in de wet. De auteur kan er zich niet tegen verzetten.

Voor alle uitzonderingen gelden volgende voorwaarden:

- Het werk komt uit legale bron. Dit wil zeggen: gebruik van een werk, dat enkel mogelijk is doordat de gebruiker toegang had tot het werk zonder toestemming van de auteur, kan niet onder een uitzondering vallen.
- De uitzonderingen moeten allen strikt geïnterpreteerd worden. Bij twijfel primeert het recht van de auteur.
- Gebruik mag nooit excessief zijn. Dit wil zeggen: een uitzondering mag niet op zo'n manier worden gebruikt dat het afbreuk doet aan de normale exploitatie van het werk. In dat geval kan het gebruik niet onder een uitzondering vallen.

We bespreken hieronder de meest relevante uitzonderingen.

- **Reproductie voor onderzoek.** Wetenschappers mogen werken reproduceren, met bronvermelding, voor onderzoek zonder winstgevende doelstelling.
- **Mededeling voor onderzoek.** Erkende onderzoeks- of onderwijsinstellingen mogen werken meedelen aan het publiek.

Volgende voorwaarden worden gesteld aan die mededeling: de instelling moet voor dat doel wettelijk erkend zijn – wat het geval is voor zowel INBO als APM (KB 27 augustus 1993 tot uitvoering van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen, bijlage III quater); het gebruik moet kaderen in hun normale en niet-winstgevende doelstellingen; de mededeling moet beveiligd worden met passende maatregelen, zoals een gesloten transmissienetwerk van de instelling met beveiligde accounts; en ook dit gebruik moet steeds met bronvermelding.

////////////////////////////////////

- **Citaat.** Korte fragmenten van een werk mogen worden overgenomen onder andere voor wetenschappelijk onderzoek. Het citaat, met bronvermelding, moet deel zijn van een groter geheel dat het bespreekt.
- **Privékopie.** Gebruikers mogen werken kopiëren, downloaden en bewaren voor eigen privégebruik.
- **Tekst- en datamining.** Werken mogen gereproduceerd worden voor tekst- en datamining tenzij een auteur zich daartegen verzet.

De wetgever heeft deze uitzondering recent ingevoegd ten voordele van bijvoorbeeld de ontwikkeling van AI-modellen. De tekst voorziet een algemene uitzondering, voor iedereen, en een uitzondering voor onderzoeksinstituten.

De algemene uitzondering kan “uitgeschakeld” worden door auteurs. Auteurs kunnen namelijk het gebruik van hun werken voor tekst- en datamining voorbehouden. Veel auteurs hebben dit ook gedaan, bijvoorbeeld met een mededeling op de website. Die werken kunnen dan niet zonder toestemming gebruikt worden voor tekst- en datamining.

De onderzoeksuitzondering kan niet op die manier worden uitgeschakeld. Tekst- en datamining gebeurt in dat geval door erkende onderzoeks- of erfgoedinstellingen, zonder winstoogmerk. Daarvoor heeft de wetgever niet voorzien dat auteurs hun werken kunnen voorbehouden.

3.2.4 Auteurscontracten

3.2.4.1 Vereisten

Een auteur kan enkel over diens rechten contracteren met een schriftelijk contract dat nauwkeurig de rechten, exploitatiewijzen, duur en vergoeding omschrijft.

Zo kan enkel over rechten worden gecontracteerd voor de exploitatiewijzen die op dat moment gekend zijn. Een auteurscontract van in 2001 kan bijvoorbeeld nu niet worden geïnterpreteerd als dat het de exploitatie van het werk voor het trainen van een AI-model omvatte. Ook de overdracht van toekomstige werken moet voldoende nauwkeurig zijn. Enkel toekomstige werken in een bepaald genre, tijdens een bepaalde duur, kunnen op voorhand worden overgedragen.

Auteurs hebben bovendien krachtens de wet recht op een “passende en evenredige vergoeding” voor de overdracht of licentie van hun rechten ter exploitatie. Ze hebben ook het recht om regelmatig informatie te ontvangen van de contractspartij om de exploitatie te kunnen controleren, en indien verantwoord een bijkomende evenredige vergoeding te vragen.

[illegible]

Al deze vereisten gelden enkel voor de oorspronkelijke auteur. Zodra iemand anders – zoals een vennootschap – de auteursrechten heeft verkregen, kunnen ze daar vrij over contracteren.

Een eerste soort van auteurscontract is de overdracht. De auteur kan met een overeenkomst het auteursrecht overdragen. De nieuwe houder wordt dan eigenaar van het auteursrecht in de plaats van de oorspronkelijke houder.

Een overdracht kan bijvoorbeeld in een contract worden gezet als: “[de auteur] draagt hierbij alle vermogensrechten op [de bepaalde werken] voor alle gekende exploitatiewijzen over aan [de overnemer] tegen betaling van [de vergoeding] en doet afstand van de uitoefening van alle morele rechten op [de bepaalde werken].”

Voor werknemers of ambtenaren die computerprogramma's creëren heeft de wetgever de situatie echter omgekeerd: deze worden verondersteld meteen bij de creatie overgedragen te zijn naar de werkgever. Voor computerprogramma's is een expliciete schriftelijke overdracht dus niet nodig. Voor andere beschermde werken wordt in het contract met werknemers of met ambtenaren in een creatieve functie vaak wel een clausule bedongen tot overdracht van auteursrecht op alle werken gecreëerd in uitvoering van hun takenpakket.

De auteur kan ook beslissen om een gebruiksrecht toe te kennen: een licentie. De licentiehouder betaalt meestal in ruil een vergoeding. Zo'n vergoeding kan bijvoorbeeld periodiek zijn, zoals royalties. Licenties kunnen op allerlei manieren vorm gegeven en beperkt worden.

59

Een licentie kan bijvoorbeeld in een contract worden gezet als: “[de auteur] kent een wereldwijde niet-exclusieve licentie toe aan [de licentienemer] om [de bepaalde werken] voor [de bepaalde exploitatiewijzen] te gebruiken tegen betaling van [de vergoeding] gedurende [de duur van de licentie].”

Volgende modaliteiten komen vaak voor in licenties:

- Exclusief: enkel de licentienemer mag het werk gebruiken (behoudens specifieke voorbehouden in het contract opgenomen).
- Niet-exclusief: ook de auteur zelf of potentiële andere licentienemers mogen het werk gebruiken.
- “Sole”: enkel de licentienemer en de auteur zelf mogen het werk gebruiken.
- “Sub-licensable”: de licentienemer mag zelf licenties toestaan op het werk.

- Volgende modaliteiten komen vaak voor in licenties:
- Exclusief: enkel de licentienemer mag het werk gebruiken (behoudens specifieke voorbehouden in het contract opgenomen).
 - Niet-exclusief: ook de auteur zelf of potentiële andere licentienemers mogen het werk gebruiken.
 - “Sole”: enkel de licentienemer en de auteur zelf mogen het werk gebruiken.
 - “Sub-licensable”: de licentienemer mag zelf licenties toestaan op het werk.

De afgelopen decennia zijn heel wat standaard “open” licenties ontwikkeld. Open licenties geven iedereen toestemming om een beschermd werk gratis te gebruiken zolang ze de voorwaarden van de licentie volgen. Zie ook [Hoofdstuk 5 OPEN DATA EN HERGEBRUIK VAN OVERHEIDSINFORMATIE](#).

Ze staan vaak ook toe dat gebruikers het werk aanpassen, met minimale beperkingen. Veel voorkomende voorwaarden van open licenties zijn het erkennen van het werk van de originele auteur, of het vrijwaren dat elk afgeleid werk ook onder een open licentie blijft. De meest voorkomende open licenties zijn *Creative Commons* licenties voor teksten, muziek, beelden en andere artistieke uitingen, en *GNU General Public License* voor software.

Hoewel het gebruiksrecht onder een open licentie dus heel ver kan gaan, blijft het een licentie. Dit betekent dat het auteursrecht bij de houder blijft. Er is geen overdracht naar de gebruikers, en de gebruikers mogen het werk enkel gebruiken binnen de limieten van de licentie.

Open source software licenties (waarbij de broncode vrij kan worden ingekeken) leggen zeer vaak de voorwaarde op dat afgeleide software eveneens open source ter beschikking wordt gesteld. Daarom verbieden de meeste opdrachtgevers en werkgevers het gebruik van open source software. Op de resulterende software zou het immers onmogelijk zijn om exclusieve rechten te laten gelden.

3.2.4.4 Samenwerkingsovereenkomsten

Partijen die met elkaar gaan samenwerken op een creatief of innovatief project maken best op voorhand afspraken over IP. Als ze dat niet doen kunnen er conflicten ontstaan over eigendom en gebruik van de IP die ze samen ontwikkelden. Samenwerkingsovereenkomsten bevatten dus vaak clausules die eigendom en gebruik van auteursrechten en andere IP regelen. Met behulp van overdrachten en licenties proberen partijen dan om hun verhouding duidelijk vast te leggen.

////////////////////////////////////

Het Hof van Justitie van de EU heeft het criterium van “substantiële investering” als volgt geïnterpreteerd (zaak [C-203/02](#)):

– de verkrijging: dit duidt op de middelen die worden aangewend om bestaande elementen te verkrijgen en in deze databank te verzamelen. Het omvat niet de middelen die worden aangewend voor het creëren van de elementen die de inhoud van een databank vormen; het gaat om de investering die nodig was voor de opslag of de verwerking van de gegevens.

– de presentatie: dit is de wijze waarop de inhoud van de databank zich aan de gebruiker voordoet, zoals bijvoorbeeld de conceptuele presentatiewijze of de wijze waarop de inhoud gestructureerd is. Men zal dus de middelen in aanmerking nemen die werden aangewend om gegevens te kunnen laten verwerken en om deze gegevens op een systematische of methodische manier afzonderlijk voor de gebruiker toegankelijk te maken.

In de bewoordingen van de overwegingen 9, 10 en 12 van de richtlijn heeft deze tot doel het bevorderen en beschermen van investeringen in systemen voor de 'opslag' en de 'verwerking' van gegevens, die bijdragen tot de ontwikkeling van de informatiemarkt in een context die wordt gekenmerkt door exponentiële groei van de hoeveelheid gegevens die jaarlijks in alle sectoren van bedrijvigheid wordt voortgebracht en verwerkt. Daaruit volgt dat het begrip investering in de verkrijging, de controle of de presentatie van de inhoud van een databank algemeen moet worden opgevat als betrekking hebbend op de investering ten behoeve van het aanleggen van deze databank als zodanig."

Volgend arrest van het Hof van Beroep van Gent van 14 november 2011 past die rechtspraak toe en bevat een voorbeeld van een databank die niet voldoet aan het criterium van “substantiële investering”: *“Het is evident dat het opnemen van gegevens over de eigen bedrijfsactiviteit of de eigen kostenstructuur in een eenvoudig excel bestand,*

niet leidt tot een databank waarvoor de maker van het bestand zich op een sui generis databankrecht kan beroepen. Ongetwijfeld bevatten de bestanden die de verweerster voorlegde, belangrijk commerciële en financiële informatie die de verweerster voor haar concurrenten wil afschermen. De bestanden waarin deze informatie werd opgenomen, voldoen echter manifest niet aan de voorwaarden waaraan een databank moet voldoen om door het sui generis databankrecht te worden beschermd. De investering moet betrekking hebben op het functioneren van de databank zelf.”

Een databank die zowel een originele structuur heeft als substantiële investering vergde is beschermd zowel met auteursrecht als met databankrecht.

De bescherming van een databank staat los van de bescherming van de erin opgenomen gegevens. De maker van een databank die beschermde gegevens wil opnemen moet daarvoor in ieder geval toestemming vragen aan de rechthebbenden (auteurs).

3.3.2 Eigenaar en duur van het recht

Een originele databankstructuur, beschermd door auteursrecht, behoort toe aan de maker ervan. Het auteursrecht geldt dus ook voor 70 jaar na overlijden van de auteur.

Het auteursrecht op een databank gemaakt door een werknemer of ambtenaar gaat in principe automatisch over op de werkgever. De werkgever wordt dus eigenaar van alle originele databankstructuren gecreëerd door werknemers of ambtenaren, tenzij dat expliciet anders bepaald is.

Een databank met substantiële investering, beschermd door databankrecht, behoort toe aan de producent van de databank. Dat is niet per se dezelfde persoon als de maker. De producent van een databank is de onderneming of persoon die het initiatief neemt, en het risico draagt van de investeringen waardoor de databank is ontstaan.

Het databankrecht is geldig voor een eerste termijn van 15 jaar nadat de databank ter beschikking van het publiek werd gesteld. Telkens de producent een nieuwe substantiële investering doet (in opbouw, verwerking, presentatie...) gaat een nieuwe beschermingstermijn van 15 jaar in.

3.3.3 Toegekende rechten

Op een originele databankstructuur, beschermd door auteursrecht, gelden de rechten en uitzonderingen zoals besproken in deel [3.2.3 Rechten van de auteur](#).

De rechten op een databank met substantiële investering, beschermd door databankrecht, zijn gelijkaardig aan de vermogensrechten van het auteursrecht. Ze zijn wel een stuk beperkter. De vermogensrechten van de databankproducent zijn namelijk beperkt tot substantiële delen van de

////////////////////////////////////

databank. Een rechtmatige gebruiker van de databank mag niet-substantiële delen vrij opvragen en hergebruiken.

De producent van een databank heeft het exclusieve recht tot enerzijds opvraging van de inhoud van de databank, en anderzijds tot hergebruik van de inhoud. Maar deze rechten gelden enkel voor gebruik van substantiële delen van de databank. Een deel kan kwantitatief substantieel zijn – een groot deel van de gegevens – of kwalitatief – een deel van de gegevens dat een belangrijke investering vertegenwoordigt. Voor niet-substantiële delen gelden de vermogensrechten niet. Echter, herhaald en systematisch gebruik van niet-substantiële delen kan alsnog verboden worden door de producent.

Ook op het databankenrecht zijn er enkele uitzonderingen. De meest relevante is de onderzoeksuitzondering. Wetenschappers mogen vrij gegevens in de databank opvragen voor onderzoek.

3.4 Bedrijfsgeheimen en contractuele bescherming

3.4.1 Bescherming van waardevolle informatie zonder IP

Waardevolle informatie kan ook beschermd worden zonder een IP-recht, maar met bedrijfsgeheimen en contracten.

Soms kiezen de houders van zulke waardevolle informatie voor contractuele bescherming omdat er geen IP-recht beschikbaar is. De informatie is bijvoorbeeld niet concreet of origineel genoeg om beschermd te zijn onder auteursrecht, of niet inventief genoeg voor octrooirecht, of er waren onvoldoende investeringen om onder de specifieke bescherming voor databanken te vallen.

In andere gevallen kiezen houders van informatie net bewust voor bedrijfsgeheimen en contractuele bescherming. Het biedt immers ook voordelen: er is geen moment waarop het recht afloopt (in theorie onbepaalde duur) en soms is het goedkoper (bijvoorbeeld in vergelijking met een octrooi). Bovendien kan de houder van de informatie dan vrij beslissen welke voorwaarden worden opgelegd, zonder dat een eventuele uitzondering op het IP-recht die vrijheid begrenst.

3.4.2 Beschermd voorwerp, eigenaar en duur

In de EU geniet geheime informatie van een specifieke bescherming wanneer het een “bedrijfsgeheim” uitmaakt:

1. De informatie is geheim.
2. De informatie is commercieel waardevol.

////////////////////////////////////

3. Redelijke maatregelen zorgen ervoor dat de informatie geheim blijft. Op die redelijke maatregelen voor geheimhouding gaan we hieronder in (4.4).

De voorwaarde van “geheim” betekent niet per se dat enkel de houder ervan de informatie kent. Het betekent wel dat de informatie niet algemeen bekend is voor personen die zich gewoonlijk bezig houden met dit soort informatie. Dit zijn dezelfde professionele kringen als die van de houder van de informatie. Niet alleen de informatie op zich kan geheim zijn. Een bedrijfsgeheim kan er ook in bestaan dat algemeen bekende informatie op een geheime, commercieel waardevolle manier, geordend wordt.

De bescherming komt toe aan de houder van het bedrijfsgeheim. Dit is de persoon of onderneming die de geheime informatie rechtmatig controleert. De informatie is beschermd zolang de drie voorwaarden vervuld zijn. Waardevolle informatie die door redelijke maatregelen geheim wordt gehouden, kan dus in principe voor altijd beschermd zijn als een bedrijfsgeheim.

3.4.3 Toegekende rechten

De houder van een bedrijfsgeheim kan optreden tegen onrechtmatige verkrijging, openbaarmaking of gebruik ervan. Zulk handelen is bijvoorbeeld onrechtmatig wanneer het ingaat tegen een contractuele geheimhoudingsplicht.

Verkrijgen betekent documenten of materialen, waaruit het bedrijfsgeheim kan worden afgeleid, raadplegen, wegnemen of kopiëren. Enkel het onrechtmatig verkrijgen, openbaar maken of gebruiken is niet toegelaten. Dat betekent: zonder toestemming of op een manier die strijdig is met een contractuele verplichting of met de eerlijke handelspraktijken. Een bedrijfsgeheim verkrijgen of gebruiken, terwijl je (hoort te) weten dat het oorspronkelijk onrechtmatig verkregen werd, is ook onrechtmatig.

Voor werknemers is het verbod van onrechtmatige verkrijging, openbaarmaking of gebruik van bedrijfsgeheimen extra in de verf gezet. De Wet op de arbeidsovereenkomsten bepaalt namelijk: *“de werknemer is verplicht zowel gedurende de overeenkomst als na het beëindigen daarvan, zich ervan te onthouden [om] a) een bedrijfsgeheim [...] waarvan hij in de uitoefening van zijn beroepsarbeid kennis kan krijgen, op onrechtmatige wijze te verkrijgen, te gebruiken of openbaar te maken [...], alsook geheimen in verband met persoonlijke of vertrouwelijke aangelegenheden, waarvan hij in de uitoefening van zijn beroepsarbeid kennis kan hebben, bekend te maken[, en] b) daden van oneerlijke concurrentie te verrichten of daaraan mede te werken”.*

Er is geen bescherming tegen personen die het bedrijfsgeheim rechtmatig verkrijgen, openbaren of gebruiken. Dit kan bijvoorbeeld zijn door een onafhankelijke ontdekking of door reverse engineering.

////////////////////////////////////

Ook handelingen vanuit algemeen belang, zoals meldingen van klokkenluiders, zijn niet onrechtmatig.

3.4.4 Passende maatregelen

Er zijn steeds passende maatregelen nodig om de informatie te beschermen.

Deze maatregelen zijn vereist omdat de wet enkel de status van bedrijfsgeheim toekent aan informatie die geheim wordt gehouden met passende bescherming. De wet vereist maatregelen die redelijk zijn gezien de omstandigheden. Los daarvan zijn effectieve beschermingsmaatregelen natuurlijk steeds de beste garantie op geheimhouding van waardevolle informatie.

Enkele veel voorkomende maatregelen zijn:

- **Contractuele geheimhouding.** Dit zijn bepalingen over vertrouwelijkheid (confidentialiteit of geheimhouding) in contracten – ook wel gekend als NDA of non-disclosure agreements.
- **Toegang tot geheime informatie beperken.** Dit kan fysieke (bijv. een aparte kast of ruimte die op slot zit, of een afscheiding tussen verschillende Teams) of digitale (bijv. een afgescheiden, met wachtwoord beschermde folder) toegang zijn. Vaak is er nog een striktere controle van toegang voor externen.
- **Labelen van geheime informatie.** Dit kan zowel nuttig zijn als waarschuwing en sensibilisering, om enig lekken van de informatie te traceren, als om de geheime status van de informatie te bewijzen.
- **Sensibiliseren.** Dit kan bijvoorbeeld door personeel te trainen of te informeren over bedrijfsgeheimen en de manier waarop ermee moet omgegaan worden. Zeker uittredend personeel dat een kennisintensieve functie had, wordt vaak aangesproken op hun geheimhoudingsplicht.

[illegible]

4 PERSOONSGEGEVENS

Auteurs: Timelex (Timelex, 2025).

4.1 Wat zijn persoonsgegevens?

4.1.1 Inleidende opmerking over de kwalificatie als persoonsgegevens

Alvorens hieronder verder in te gaan op wat persoonsgegevens precies zijn, wensen we voor alle duidelijkheid te vermelden dat de kwalificatie van persoonsgegevens niet noodzakelijk betekent dat deze persoonsgegevens niet mogen verwerkt worden. De kwalificatie van persoonsgegevens heeft wel tot gevolg dat bepaalde regels gevolgd moeten worden. Die regels leggen we in dit hoofdstuk verder uit.

4.1.2 Persoonsgegevens vs. andere gegevens

4.1.2.1 Algemeen

Een persoonsgegeven is eender welke informatie die een natuurlijke persoon identificeert of zou kunnen identificeren. Een persoonsgegeven is dus met andere woorden een gegeven waardoor een persoon – een betrokkene in termen van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (hierna “AVG”, zie [hoofdstuk 4.2](#) voor meer informatie) – geïdentificeerd of *identificeerbaar* is.

Hoe worden persoonsgegevens gedefinieerd in de AVG? In de AVG worden persoonsgegevens gedefinieerd als: *“Alle informatie over een geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke persoon (“de betrokkene”); als identificeerbaar wordt beschouwd een natuurlijke persoon die direct of indirect kan worden geïdentificeerd, met name aan de hand van een identicator zoals een naam, een identificatienummer, locatiegegevens, een online identicator of van een of meer elementen die kenmerkend zijn voor de fysieke, fysiologische, genetische, psychische, economische, culturele of sociale identiteit van die natuurlijke persoon.”*

Het is belangrijk om te benadrukken dat een persoonsgegeven dus niet per se iemand direct moet identificeren. Het kan ook zijn dat een persoonsgegeven iemand indirect identificeert. Ook dan gaat het om een persoonsgegeven.

Voorbeeld: een naam is een persoonsgegeven dat iemand direct identificeert. Een nummerplaat van een auto identificeert iemand indirect. Op basis van jouw nummerplaat weet de buurman niet direct dat het jouw auto is, maar de politie kan dat wel vaststellen.

////////////////////////////////////

Dat maakt echter dat de nummerplaat ook voor de buurman een persoonsgegeven is (omdat de politie kan achterhalen aan wie die auto toebehoort, ook al kan de buurman dat niet zelf). Dat betekent dat als de buurman een foto van jouw auto (met zichtbare nummerplaat) op sociale media post, dat de buurman jouw persoonsgegevens “verwerkt”.

Doordat ook indirect identificeerbare gegevens persoonsgegevens kunnen zijn, is de definitie van een persoonsgegeven erg ruim. Dat betekent dat gegevens die op het eerste zicht misschien geen persoonsgegevens zijn, ook onder de definitie van een persoonsgegeven kunnen vallen. Ook het Hof van Justitie geeft zo'n ruime invulling aan het begrip persoonsgegevens. Dat blijkt uit de zaak Breyer¹ van het Hof van Justitie.

Waarover ging de zaak Breyer? Het Hof van Justitie heeft geoordeeld in de zaak Breyer dat een dynamisch IP-adres (i.e. het dynamisch maar uniek adres van een computer op een netwerk) een persoonsgegeven is. Het Hof focuste in deze zaak op de vraag of een persoon indirect identificeerbaar kan zijn door middel van een IP-adres. Hierbij moet in de zin van de AVG rekening gehouden worden met de redelijke middelen waarover een entiteit zou beschikken om de betrokken persoon te identificeren. Het Hof concludeerde in deze zaak dat de entiteit in kwestie – ook al bezat zij zelf niet over de gegevens om de persoon achter het IP-adres te identificeren – wel over voldoende redelijke middelen beschikte om die gegevens te bekomen, waardoor een IP-adres een persoonsgegeven is.

Het feit dat indirect identificeerbare gegevens ook persoonsgegevens kunnen zijn, betekent dat het begrip persoonsgegevens heel ruim kan zijn. Maar we moeten er ook rekening mee houden dat deze analyse wordt gemaakt vanuit het perspectief van de ontvanger van die gegevens en dat die ontvanger van de persoonsgegevens de natuurlijke persoon met redelijke middelen moet kunnen identificeren. Met andere woorden, als de ontvanger van de persoonsgegevens de natuurlijke persoon niet met redelijke middelen kan identificeren, wat die middelen ook zijn, dan gaat het niet om persoonsgegevens voor de ontvanger van die gegevens.

In dit verband wordt ook vaak verwezen naar de zaak SRB v. EDPS.² Het Gerecht van het Hof van Justitie oordeelde in deze zaak dat er voor de vraag of een partij over redelijke middelen beschikt om een persoon te identificeren aan de hand van een bepaald gegeven, eerst gekeken moet worden naar de entiteit die de gegevens in handen heeft (dus in dit geval de ontvanger van de persoonsgegevens). Dit was eigenlijk niet meer dan een

¹ Zie :

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=184668&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=5578095>.

² Zie:

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=272910&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=5021256>; Zie voor meer informatie ook:

[https://gdprhub.eu/index.php?title=CJEU - Case T-557/20 - SRB v. EDPS](https://gdprhub.eu/index.php?title=CJEU_-_Case_T-557/20_-_SRB_v._EDPS)

De vraag kan gesteld worden of er gegevens zijn waar we met zekerheid van kunnen stellen dat ze geen persoonsgegevens zijn in de zin van de AVG.

Zijn gegevens van overleden personen persoonsgegevens? De AVG is niet van toepassing op persoonsgegevens van overleden personen. Een belangrijke nuance hier is het feit dat bepaalde gegevens van overleden personen ook nog betrekking kunnen hebben op levende personen, bv. familieleden of erfgenamen. Als u bijvoorbeeld informatie verzamelt over de erfgenamen van een overleden persoon dan is de AVG wel van toepassing aangezien het gaat over gegevens van levende personen.

Zijn gegevens van rechtspersonen persoonsgegevens? De AVG is niet van toepassing op gegevens van rechtspersonen. Hier moeten we wel een belangrijke nuance maken: gegevens over een rechtspersoon kunnen soms beschouwd worden als informatie “over” een natuurlijke persoon. Dat is bijvoorbeeld het geval wanneer de naam van de rechtspersoon is afgeleid uit de naam van de natuurlijke persoon (bv. VoornaamNaam BV). In dit geval blijkt uit de naam van de rechtspersoon de identiteit van een natuurlijke persoon, waardoor het gaat over een persoonsgegeven.

4.1.3.1 Types van gegevens

Voorbeeld: denk aan een bodemstaal. Het bodemstaal zal normaal op zichzelf niemand identificeren of identificeerbaar maken, maar bepaalde data die verbonden zijn aan die bodemstaal kunnen wel een persoon identificeren (i.e. de eigenaar van een perceel kan aan de hand van de exacte locatie (coördinaten) die mogelijks bij de bodemstaal wordt aangeleverd aan de onderzoeker geïdentificeerd worden).

Daarnaast kunnen uit de ruwe gegevens door onderzoek een aantal elementen **afgeleid** worden die mogelijks een persoon identificeerbaar kunnen maken.

////////////////////////////////////

Voorbeeld: wanneer bijvoorbeeld een bodemstaal van een bepaalde gemeente wordt onderzocht waar maar één welbepaalde industrieel bedrijf gevestigd is, en wanneer er op basis van die bodemstaal zou blijken dat de grond sterk vervuild is, kan er worden afgeleid dat de vervuiling komt door het industrieel bedrijf. Wanneer dit bedrijf dan een eenmanszaak is (bv. JanJansens BV), kan de “vervuiler” geïdentificeerd worden aan de hand van de gegevens die afgeleid zijn van de bodemstaal, die gegevens (i.e. de resultaten van het onderzoek) zijn dan ook persoonsgegevens.

Soms kan een bepaald gegeven ook een persoonsgegeven worden wanneer het **gecombineerd** wordt met andere gegevens uit andere databanken.

Voorbeeld: een onderzoeker ontvangt een bodemstaal met exacte locatiegegevens. Indien de onderzoeker bijvoorbeeld toegang heeft tot het kadaster of via de gemeente kan vragen wie de eigenaar is van het perceel, dan moet de bodemstaal met de exacte locatiegegevens gezien worden als een persoonsgegeven. Deze conclusie gaat zelfs op wanneer de onderzoeker gebruik maakt van mogelijkheid om deze exacte gegevens op te vragen of te raadplegen.

4.1.3.2 Publiceren van gegevens in publicaties

In publicaties worden gegevens vaak en bij voorkeur in een anonieme vorm of geaggregeerde vorm gepubliceerd.

In dat geval moeten onderzoekers zich wel de vraag te stellen of aan de hand van de gepubliceerde gegevens de betrokkene (bv. een eigenaar van de grond waarvan het bodemstaal is, of de eenmanszaak die verantwoordelijk is voor een bepaalde bodemvervuiling) geïdentificeerd zou kunnen worden. Als dat het geval is, zijn de gepubliceerde gegevens persoonsgegevens. Onderzoekers kunnen enkel persoonsgegevens publiceren in overeenstemming met het regelgevend kader dat hierna zal worden besproken.

Waar dienen onderzoekers bij publicaties rekening mee te houden? De onderzoeker moet zich afvragen of de identiteit van een persoon (betrokkene, bv. een vervuiler) bekend zou kunnen worden (met andere woorden, dat deze betrokkene identificeerbaar is) door middel van de informatie in een publicatie of door de informatie in de publicatie te combineren met andere gegevens waarvan de onderzoeker mag aannemen dat de lezers van de publicatie over zouden kunnen beschikken met redelijke middelen. Richtlijnen die de onderzoeker hierbij best kan volgen zijn de volgende: neem geen exacte locatiegegevens, geboortedatum, leeftijden, enz. op in de publicatie. Hetzelfde geldt voor zeer unieke of zeldzame gegevens.

Wanneer er tijdens wetenschappelijk onderzoek persoonsgegevens worden verwerkt, moet er rekening worden gehouden met de regels van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) (ook beter gekend onder de Engelse naam, General Data Protection Regulation of “GDPR”).

Daarnaast geeft de AVG de burgers ook meer controle over hun persoonsgegevens (door rechten toe te kennen aan burgers waar zij zich rechtstreeks op kunnen beroepen) en legt de AVG meer verantwoordelijkheid bij de verwerkingsverantwoordelijke (door de introductie van het verantwoordingsbeginsel en de daaruit voortvloeiende verplichtingen).

In België werd op 5 september 2018 de (federale) Wet betreffende de bescherming van natuurlijke personen met betrekking tot de verwerking van persoonsgegevens (hierna “**GBW**”) gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad.

4.3.1 Op wat is de AVG van toepassing (materieel toepassingsgebied)?

Wat is “verwerken”? Het gaat o.a. over verzamelen, ordenen, structureren, raadplegen, opslaan, bewerken, verwijderen, publiceren, anonimiseren, doorgeven aan een derde partij, openbaar maken, publiceren, etc.

Er bestaan enkele uitzonderingen op het toepassingsgebied van de AVG. Dat betekent dat de AVG onder andere niet van toepassing is in de onderstaande gevallen:

- Als de verwerking gebeurt door een natuurlijke persoon bij de uitoefening van een zuiver persoonlijke of huishoudelijke activiteit.

Voorbeeld: een burger post een foto van een waarneming van een zeldzame diersoort op zijn/haar sociale media, op de foto is ook een familielid van de persoon te zien. In dat geval is het geen verwerking van persoonsgegevens. Dit is geen verwerking van persoonsgegevens in de zin van de AVG.

- Als de verwerking gebeurt door de politie, inlichtingendiensten, enz. (namelijk de bevoegde autoriteiten met het oog op de voorkoming, het onderzoek, de opsporing en de vervolging van strafbare feiten of de tenuitvoerlegging van straffen, met inbegrip van de bescherming tegen en de voorkoming van gevaren voor de openbare veiligheid).

Voorbeeld: de autoriteiten verwerken de gegevens van een vervuiler om die een boete op te leggen. Op dergelijke verwerkingen van persoonsgegevens is de AVG niet van toepassing (maar er zijn wel andere regels van toepassing).

- Als de verwerking betrekking heeft op gegevens van overleden personen (zie [4.1.2.2](#)).

4.3.2 Waar is de AVG van toepassing (territoriaal toepassingsgebied)?

De AVG is territoriaal van toepassing:

- Wanneer de instelling/entiteit gevestigd is in de Economische Europese Ruimte (EER) en persoonsgegevens verwerkt in het kader van een wetenschappelijk onderzoek, onafhankelijk van de oorsprong van de gegevens (dus ook wanneer de gegevens betrekking hebben op individuen buiten de EER);

Voorbeeld: een Europese onderzoeksinstituting ontvangt stalen van onderzoekers uit de Verenigde Staten (naam van onderzoeker wordt meegestuurd met staal). De AVG zal van toepassing zijn ook al gaat het om persoonsgegevens van een EU burger of niet. Nationaliteit speelt hier dus geen rol.

- Wanneer de instelling/entiteit gevestigd is buiten de EER, maar persoonsgegevens verwerkt van natuurlijke personen in de EER, wanneer de verwerking verband houdt met:
 - Het aanbieden van goederen of diensten aan deze betrokkenen in de EEA, ongeacht of een betaling door de betrokkenen is vereist;
 - Het monitoren van hun gedrag, voor zover dit gedrag in de EER plaatsvindt.

[illegible]

De **verwerkingsverantwoordelijke** (of kortweg verantwoordelijke) is diegene die **doel en middelen** bepaalt van de verwerking van persoonsgegevens. Het is diegene die de “baas” van de verwerking is en bepaalt hoe die moet gebeuren. Er zijn varianten mogelijk. Zo is het mogelijk dat er meerdere aparte verantwoordelijken zijn per verwerking of dat er verschillende verantwoordelijken gezamenlijk verantwoordelijk zijn. Ook dient te worden benadrukt dat de verwerkingsverantwoordelijke **niet wordt gekozen, maar wordt bepaald door de concrete feiten**.

Een verantwoordelijke kan verwerkingen opdragen aan een **verwerker** die vervolgens handelt **overeenkomstig de instructies van een verantwoordelijke**. Deze verwerker mag dan de persoonsgegevens niet gebruiken voor zijn eigen doel(en). Als die dat wel zou doen, dan wordt die verwerker een verantwoordelijke voor die verwerking. Dit heeft tot gevolg dat hij ook een aantal verplichtingen als verantwoordelijke zal moeten naleven.

	Verwerkingsverantwoordelijke	Verwerker
Definitie	Verwerkingsverantwoordelijke: de natuurlijke of rechtspersoon, de overheidsinstantie, de dienst of het andere orgaan die, alleen of samen met anderen, het doel van en de middelen voor de verwerking van persoonsgegevens vaststelt; wanneer het doel van en de middelen voor een dergelijke verwerking worden bepaald door het recht van de Unie of de lidstaat, kan de voor de verwerking verantwoordelijke of de specifieke criteria voor de aanwijzing ervan worden bepaald door het recht van de Unie of de lidstaat. Artikel 4, lid 7, AVG	Verwerker: een natuurlijke of rechtspersoon, overheidsinstantie, agentschap of andere instantie die namens de voor de verwerking verantwoordelijke persoonsgegevens verwerkt. Artikel 4, lid 8, AVG

75

moet dus sprake zijn van een gezamenlijke deelname aan de vaststelling van het doel ("waarom") en de middelen ("hoe") van de verwerking.

4.4.4.1 Gezamenlijke deelname

Er is sprake van gezamenlijke deelname wanneer twee of meer entiteiten een **gezamenlijk besluit nemen of convergerende beslissingen** nemen.

Convergerende beslissingen zijn beslissingen die elkaar aanvullen en noodzakelijk zijn om de verwerking op een bepaalde wijze te laten plaatsvinden. Het is belangrijk om te verduidelijken dat de convergerende beslissingen betrekking moeten hebben op de bepaling van het doel en de middelen van de verwerking, en dus niet op andere aspecten van de (contractuele of commerciële) relatie tussen de partijen. De vraag die men zich dus kan stellen is of de verwerking mogelijk zou zijn zonder deelname van beide partijen aan het doel en de middelen in die zin dat de verwerking door elke partij dus onscheidbaar is, d.w.z. onlosmakelijk met die van de andere verbonden is. Een verwerker daarentegen zal ook deelnemen aan de verwerking, maar zal dit niet voor zijn/haar eigen doeleinden doen.

Bovendien heeft het feit dat een van de entiteiten geen toegang heeft tot de verwerkte persoonsgegevens geen automatisch effect dat er geen gezamenlijke verantwoordelijkheid zou kunnen zijn.

Bovendien heeft het feit dat een van de entiteiten geen toegang heeft tot de verwerkte persoonsgegevens geen automatisch effect dat er geen gezamenlijke verantwoordelijkheid zou kunnen zijn.

4.4.4.2 Gezamenlijk bepaald(e) doel(en)

Voor gezamenlijke verwerkingsverantwoordelijkheid moet er sprake zijn van dezelfde of gemeenschappelijke doelen. Dit kan ook het geval zijn wanneer de betrokken entiteiten nauw met elkaar verbonden of complementaire doelen nastreven.

Het Hof van Justitie van de Europese Unie heeft bijvoorbeeld reeds erkend dat het economisch belang van beide partijen een wederzijds voordeel kan opleveren, waardoor zij complementaire doelen nastreven. Ook wanneer de partijen een eigen verschillend belang nastreven, kan er sprake zijn van een deelname in de beslissing van het doel en de middelen van de verwerking.

4.4.4.3 Gezamenlijk bepaalde middelen

Er moet ten slotte worden nagegaan of twee of meer entiteiten een beslissende invloed hebben gehad op de middelen van de verwerking.

////////////////////////////////////

Bovenvermelde situatie doet zich voornamelijk voor wanneer gebruik wordt gemaakt van een platform, dat werd opgezet door één partij, maar vervolgens door verschillende partijen wordt gebruikt. Het gebruik van een platform dat werd opgezet door één partij, sluit gezamenlijke verantwoordelijkheid niet uit wanneer gebruikers van het systeem kunnen beslissen over de uit te voeren verwerking van persoonsgegevens in dit verband.

Voorbeeld: onderzoeksinstelling A, B, C en D starten samen een onderzoek (bv. in het kader van een Europees onderzoeksproject). Stel dat in het kader van dit onderzoeksproject een portaal wordt ontwikkeld om gegevens te delen en alle onderzoeksinstellingen samen bepalen welke gegevens er in het portaal zullen worden opgenomen. Om te beoordelen of deze partijen gezamenlijke verwerkingsverantwoordelijke zijn, dient er rekening gehouden te worden met de vraag of de onderzoeksinstellingen gezamenlijk het doel van de verwerking bepalen en of de onderzoeksinstellingen gezamenlijk de middelen (bv. over wie worden gegevens verwerkt, waar worden ze bewaard, hoelang worden ze bewaard, etc.) van de verwerking bepalen. In dit voorbeeld gaan de onderzoeksinstellingen samen bepalen wat het doel van het portaal is en hoe deze gegevens worden verzameld. Het is dan dus onmogelijk om de partijen uit elkaar te trekken voor wat betreft de essentiële beslissingen van de verwerking. In dit geval worden doel en middelen samen bepaald en is er dus sprake van gezamenlijke verwerkingsverantwoordelijkheid. Let wel, het is niet omdat partijen samen deelnemen aan een onderzoek, dat zij per definitie gezamenlijke verwerkingsverantwoordelijke zijn. Er moet altijd gekeken worden naar de verwerking en wie bepaalt over doel en middelen over die verwerking. Het kan immers zijn dat – in dit voorbeeld – onderzoeksinstellingen D niet betrokken is bij het opzetten van het portaal. In dat geval is het mogelijk dat enkel onderzoeksinstellingen A, B en C gezamenlijke verwerkingsverantwoordelijke zijn (ook al is onderzoeksinstelling D ook deelnemer aan het onderzoeksproject). We zullen in 4.5.2 bespreken wat de gevolgen zijn van de kwalificatie van gezamenlijke verwerkingsverantwoordelijkheid (nl. de verplichting om in een contract een regeling te treffen).

Hieronder passen we het bovenstaande theoretische concept van verwerkingsverantwoordelijke toe op enkele praktische gevallen. We beantwoorden vragen zoals:

- #### 4.4.5.1 De burger in het kader van citizen science projecten

De kwalificatie van de burger onder de AVG is in citizen science projecten niet altijd eenvoudig. In een traditioneel wetenschappelijk onderzoek is de deelnemer (bv. in een klinische studie) namelijk een betrokkene (i.e. de persoon van wie de persoonsgegevens verzameld en verwerkt worden). Echter, in het kader van citizen science projecten, hebben de burgers een dubbele rol, namelijk zowel die van deelnemer als die van onderzoeker.

Het is juridisch niet nodig dat een entiteit zelf toegang heeft tot bepaalde persoonsgegevens om als verwerkingsverantwoordelijke van die persoonsgegevens beschouwd te kunnen worden. Een belangrijke zaak hier is de Jehovan Todistajat zaak waar het Hof van Justitie moest oordelen of de Jehovah's Witnesses Community (hierna de "Community") gezien moest worden als een verwerkingsverantwoordelijke van de gegevens die verzameld werden door hun leden bij deur-tot-deur prediking. In deze zaak bevestigde het Hof dat de Community zelf een verwerkingsverantwoordelijke is omdat het prediking georganiseerd, gecoördineerd en aangemoedigd werd door de Community. Hierdoor moedigt de Community dus ook het verwerken van de gegevens aan en organiseert de Community deze verwerking, waardoor de Community samen met de leden gezien moeten worden als een gezamenlijke verwerkingsverantwoordelijke. Het speelde geen rol dat de Community geen toegang had tot de verzamelde gegevens door de leden.

////////////////////////////////////

doel waarvoor een burger deelneemt aan een bepaald citizen science project, kan samenlopen met het doel van het onderzoek, waardoor er gelijklopende doelen zijn en de burger dus samen met de onderzoeksinstelling een gezamenlijke verwerkingsverantwoordelijke kan zijn.

Voorbeeld: burgers zullen meestal hun eigen doeleinden nastreven voor het aanleveren van de data, zoals een bodemstaal van hun eigen perceel omdat ze ook inzicht willen krijgen in de grondkwaliteit van hun eigen perceel. In de meeste gevallen zullen zij ook willen deelnemen aan het project omdat het onderzoek aansluit bij hun eigen interesses (bv. vervuiling van de grond onderzoeken), waardoor we kunnen vaststellen dat er gelijklopende doeleinden zijn. In dat geval kan geargumenteed worden dat er sprake is van een gezamenlijke verwerkingsverantwoordelijkheid tussen de onderzoeksinstituten en de burger die de data aanlevert. In principe als er sprake is van gezamenlijke verwerkingsverantwoordelijkheid dient er een contract te worden afgesloten die een regeling treft over de verwerking van de persoonsgegevens. We zullen in deel 4.5 hieronder dieper ingaan over hoe dit best wordt aangepakt in citizen science projecten.

Wanneer de gegevens die door de burger worden aangeleverd in een citizen science project enkel betrekking heeft op hun **eigen persoonsgegevens**, dan is de burger **geen verwerkingsverantwoordelijke** want iemand kan geen verwerkingsverantwoordelijke zijn van diens eigen persoonsgegevens. De gegevens die aangeleverd worden door de burger moeten dus betrekking hebben op een andere persoon (bv. een familielid), alleen in dat geval is er sprake van “een verwerking van persoonsgegevens” door de burger.

4.4.5.2 De onderzoekers in het kader van wetenschappelijk onderzoek

4.4.4.5.2.1 De onderzoekers is een werknemer of ambtenaar

Wanneer de onderzoeker als werknemer of ambtenaar werkt voor INBO of APM, dan zal de onderzoeker geen verwerkingsverantwoordelijke of verwerker zijn. In dat geval werken zij “onder gezag van” INBO of APM.³

Met andere woorden, als de onderzoeker een werknemer of ambtenaar van INBO en APM is, dan zal het steeds INBO of APM zijn die als verwerkingsverantwoordelijke optreden in het kader van wetenschappelijk onderzoek.

4.4.5.2.2 De onderzoekers is geen werknemer of ambtenaar

Als de onderzoeker geen werknemer of ambtenaar is, dan moeten we de kwalificatie van de onderzoeker bepalen. We maken een onderscheid tussen de onderzoeker die een onderzoekopstelling maakt en een onderzoeker die het onderzoek louter uitvoert. Die eerste kan

³ 3 Dit is voorzien in artikel 29 AVG.

beschouwd worden als een (gezamenlijke) verwerkingsverantwoordelijke, terwijl de uitvoerende onderzoeker eerder een verwerker zal zijn.

Wat betreft de onderzoeker (die geen werknemer of ambtenaar is) die de onderzoeksofstelling maakt: deze onderzoeker zou beslissingen kunnen nemen over het “doel” en de “middelen” van de verwerking, al dan niet samen met INBO of APM. Indien dit gezamenlijk gebeurt, dan zullen zij als gezamenlijke verwerkingsverantwoordelijke beschouwd worden. In dit geval moet er een contract afgesloten worden (zie 4.4.6).

Wat betreft de onderzoeker (die geen werknemer of ambtenaar is) die louter het onderzoek uitvoert: als de onderzoeker louter instructies uitvoert, zal die eerder beschouwd worden als een verwerker van INBO of APM. In dat geval moet er een verwerkersovereenkomst moeten worden afgesloten (zie 4.4.6).

4.4.5.3 Andere dienstverleners

Voor andere dienstverleners die mogelijk betrokken zijn in het wetenschappelijk onderzoek, zal de kwalificatie afhangen van:

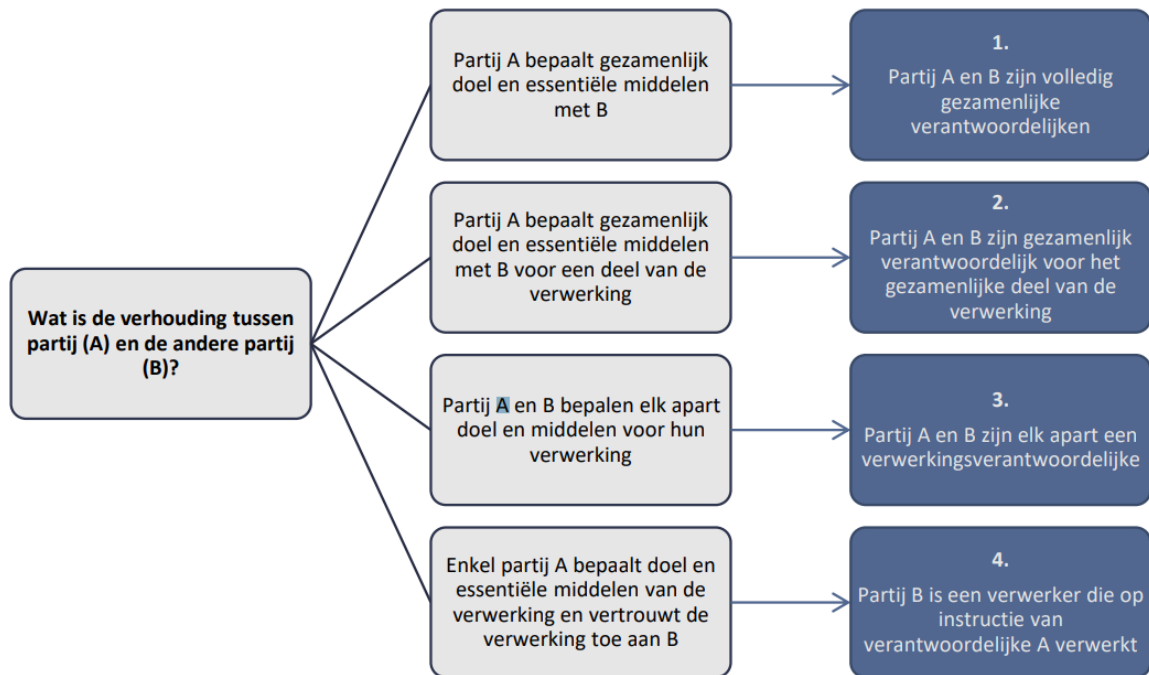
- De status van de dienstverlener (werknemer of niet?), en
- De mate waarin de dienstverlener al dan niet onafhankelijke beslissingen neemt over de doeleinden ("waarom?") en de middelen ("hoe?") van de verwerking.

Voorbeeld: wanneer INBO of APM een beroep doen op een extern laboratorium voor het uitvoeren van bepaalde testen of onderzoeken, dan zal de kwalificatie van da laboratorium afhangen van de mate waarin zij zelfstandige en onafhankelijke keuzes maken over de wijze waarop de persoonsgegevens behandeld worden. Bv. wanneer het laboratorium zelf de persoonsgegevens (bv. van de inzamelaar) bewaart in een eigen databank voor andere onderzoeksdoeleinden, dan wordt het laboratorium vanaf dat moment een afzonderlijke verwerkingsverantwoordelijke. Wanneer het laboratorium echter enkel testen of onderzoeken uitvoert op basis van instructies van INBO of APM, dan zal het laboratorium eerder een verwerker zijn. Wanneer zij enkel de stalen of specimens (dit zijn geen persoonsgegevens) ontvangen en geen persoonsgegevens van bijvoorbeeld de inzamelaar of de coördinaten bij een bodemstaal, dan zal het laboratorium geen persoonsgegevens verwerken en zal het laboratorium dus noch als verwerkingsverantwoordelijke, noch als verwerker optreden onder de AVG.

////////////////////////////////////

4.4.6 Contractuele gevolgen van de kwalificatie

Bepalen welke partij welke rol bekleedt is belangrijk omdat hier ook contractuele gevolgen aan vast zullen hangen. Onderstaande geeft de mogelijke contractuele gevolgen tussen de partijen van de verwerking schematisch weer.

Afhankelijk van de uitkomst in het schema hierboven, zijn de contractuele gevolgen de onderstaande. Voor het goed begrip worden ook de vaak gebruikte Engelstalige benamingen in het schema opgenomen.

Wat betekent de protocolverplichting in het kader van wetenschappelijk onderzoek? In het kader van onderzoek kan het gebeuren dat een overheidsinstantie (bv. INBO) persoonsgegevens deelt met een andere Vlaamse onderzoeksinstantie (bv. een universiteit). Er zal voor die uitwisseling van persoonsgegevens dus overeenkomstig artikel 8 van het eGovdecreet een protocol afgesloten moeten worden.

4.4.7.2 Inhoud van het protocol

Artikel 8 van het eGovdecreet bepaalt de vereisten waaraan een protocol moet voldoen. Volgens dat artikel moet in een protocol minstens de volgende elementen geregeld worden:

- De identificatie van de verwerkingsverantwoordelijken (i.e. naam, adres, ondernemingsnummer, etc.);
- De doeleinden waarvoor de persoonsgegevens worden meegedeeld;
- De categorieën en omvang van de meegedeelde persoonsgegevens (conform het proportionaliteitsbeginsel);
- De categorieën van ontvangers en derden die mogelijks de gegevens eveneens verkrijgen;
- De wettelijke basis (rechtsgrond) van zowel de mededeling als de inzameling van de gegevens;
- De beveiligingsmaatregelen van de mededeling, rekening houdend met de stand van de techniek de uitvoeringskosten, alsook de aard, de omvang, de context en de verwerkingsdoeleinden en de qua waarschijnlijkheid en ernst uiteenlopende risico's voor de rechten en vrijheden van personen;
- De periodiciteit van de mededeling;
- De duur van de mededeling;
- De sancties in geval van niet-naleving van het protocol;
- De beschrijving van de precieze doeleinden waarvoor de gegevens oorspronkelijk werden ingezameld door de instantie die beheerder is van de gevraagde gegevens;
- Ingeval van latere verwerking van de ingezamelde gegevens, vermelding van de verenigbaarheidsanalyse van de doeleinden van deze verwerking met het doeleinde waarvoor de gegevens aanvankelijk zijn verzameld (compatibiliteitstest);
- Afspraken omtrent de garantie van de kwaliteit van de gegevens en in voorkomend geval de eerbiediging van het wettelijk kader dat de toegang tot de authentieke gegevensbron regelt;
- Specifieke maatregelen die de gegevensmededeling omkaderen zoals de keuze van het formaat van de mededeling, de logging van de toegangen zodat men kan controleren wie toegang had tot welke gegevens en waarom en de invoering van een verwijzingsrepertorium in geval van een automatische mededeling van gegevens.

////////////////////////////////////

De elementen die in een protocol dienen opgenomen worden overeenkomstig de (federale) GBW zijn zeer gelijkaardig. Er dient bijkomend ook nog informatie opgenomen te worden met betrekking tot de rechten van de betrokkenen en mogelijke beperkingen van de rechten van de betrokkenen.

4.5 Basisbeginnselen

De AVG formuleert enkele basisbeginselen waaraan een verwerking van persoonsgegevens door verwerkingsverantwoordelijke moeten voldoen. Het gaat om het beginsel van rechtmatigheid, behoorlijkheid en transparantie, doelbinding, minimale gegevensverwerking, juistheid, opslagbeperking en integriteit en vertrouwelijkheid.

Wij bespreken de belangrijkste beginselen hieronder.

De AVG bevat ook regels over de wijze waarop persoonsgegevens moeten worden verwerkt. Zo dient een verwerking van persoonsgegevens steeds rechtmatig, eerlijk en transparant te zijn, en moet er steeds een concreet doel zijn voor een bepaalde verwerking (**'rechtmatigheid, behoorlijkheid en transparantie'**).

Het is niet toegestaan om persoonsgegevens te verzamelen zonder concrete doelstelling voor ogen en louter om deze in de toekomst ooit te gaan gebruiken, tenzij de verdere verwerking voor een ander doel verenigbaar zou zijn met het oorspronkelijke doel. Een verwerking van persoonsgegevens zonder concrete doelstelling of voor een onverenigbaar ander doel zou in strijd zijn met het finaliteitsprincipe (**'doelbinding'**). Van dit principe kan worden afgeweken in het kader van wetenschappelijk en historisch onderzoek of statistische doeleinden.

De AVG heeft hier ook een belangrijk principe ingevoerd, namelijk dat van de minimale verwerking. Dit betekent dat enkel de persoonsgegevens die adequaat, relevant en beperkt zijn om het doel te bereiken dienen te worden verwerkt. Met andere woorden, als er twee verschillende manieren zijn om hetzelfde doel te bereiken en bij één van die manieren worden er meer persoonsgegevens verwerkt dan bij de andere manier, dan zou die andere manier voorrang moeten krijgen in het kader van het principe van de minimale verwerking ('**minimale gegevensverwerking**').

Daarnaast moeten de verwerkte persoonsgegevens ook juist zijn en worden bijgewerkt indien nodig. Om dit principe van juistheid te garanderen moeten er redelijke stappen worden genomen ('**juistheid**').

De persoonsgegevens mogen vervolgens ook niet voor een onbepaalde termijn op identificeerbare wijze worden bewaard. Het bewaren van geanonimiseerde gegevens valt niet onder het toepassingsgebied van de AVG (maar het bewaren van gepseudonimiseerde

Ook dienen de persoonsgegevens door middel van passende technische en organisatorische maatregelen beveiligd te worden zodat zij zijn beschermd tegen ongeoorloofde of onrechtmatige verwerking, of tegen verlies, vernietiging of beschadiging ('**integriteit en vertrouwelijkheid**').

Hoe kan je als verwerkingsverantwoordelijke de naleving met de verantwoordingsplicht aantonen? Er zijn enkele administratieve verplichtingen in de AVG die verwerkingsverantwoordelijke verplichten tot het documenteren van hun naleving met de AVG.

Ten tweede is er een verplichting om een functionaris voor gegevensbescherming (of beter gekend onder de Engelse naam: Data Protection Officer of DPO) aan te stellen (als overheidsinstelling is dit in elk geval verplicht). De DPO zal de organisatie bijstaan in de naleving met de AVG, en zal ook verantwoording moeten afleggen aan de Gegevensbeschermingsautoriteit indien dit gevraagd wordt.

Ten derde, wanneer er sprake is van een verwerking van persoonsgegevens dat een hoog risico met zich meebrengt voor de rechten en vrijheden van natuurlijke personen (bv. een nieuwe technologie wordt ingezet, of bijzonder veel gevoelige gegevens worden verzameld), dan moet er een gegevensbeschermingseffectenbeoordeling (GEB) worden uitgevoerd (beter gekend onder de Engelse naam: Data Protection Impact Assessment of DPIA). In zo een DPIA moet de verwerkingsverantwoordelijke documenteren wat de verwerking inhoudt, hoe de fundamentele beginselen van de AVG in acht werden genomen, hoe de organisatie tegenmoet komt aan de rechten van betrokkenen, en wat de resterende risico's van de werking zijn. Een DPIA is een van de belangrijkste tools van een verwerkingsverantwoordelijke om de naleving van de AVG aan te tonen.

De mogelijkheid om beroep te doen op één van bovenstaande grondslagen **kan worden beperkt** door de **hoedanigheid van de verantwoordelijke** of door de **concrete omstandigheden** van een bepaalde situatie.

Zo is het voor een overheidsinstantie niet mogelijk om een beroep te doen op de laatste grondslag, want een overheidsinstantie handelt in lijn met de wettelijke opdracht die is toegekend aan die instantie.

Een ander voorbeeld is dat een beroep op de toestemming van de betrokkene in bepaalde omstandigheden niet mogelijk is. Denk aan gevallen waarbij de betrokkene te jong is om te kunnen toestemmen of gevallen waarbij een werknemer geen vrije toestemming kan geven ten aanzien van zijn of haar werkgever (door de hiërarchische relatie).

4.6.2 Welke rechtsgronden zijn van belang in het kader van wetenschappelijk onderzoek?

In het kader van wetenschappelijk onderzoek zijn er enkele rechtsgronden die van belang kunnen zijn, namelijk

- Toestemming, of
- Taak van algemeen belang (voor overheidsinstanties) of gerechtvaardigd belang (voor private organisaties).

4.6.2.1 Toestemming als rechtsgrond

Wanneer er gegevens van personen worden verwerkt in het kader van een wetenschappelijk onderzoek kan dit worden gedaan op basis van de rechtsgrond toestemming.

Er zijn echter een aantal **aandachtspunten** die dienen in rekening te worden gebracht voor wat betreft de geldigheid van deze rechtsgrond:

- Een toestemming is ongeldig wanneer er sprake is van een **machtsverhouding tussen de betrokkene en de verwerkingsverantwoordelijke**.

In het kader van klinische studies heeft de European Data Protection Board (“EDPB”) reeds geoordeeld dat er sprake is van een machtsverhouding tussen de dokter die de studie uitvoert en de patiënt. Dit lijkt echter niet van toepassing te zijn in het kader van wetenschappelijk onderzoek inzake, bijvoorbeeld, biodiversiteit en geodiversiteit.

- Toestemming moet **vrij, specifiek, geïnformeerd en ondubbelzinnig** zijn.

////////////////////////////////////

Dit kan uiteraard een uitdaging kan zijn in wetenschappelijk onderzoek. Zo worden er vaak gegevens gebruikt die uit andere databanken/register afkomstig zijn, en waarvoor het onduidelijk is of er ooit toestemming werd gevraagd aan de betrokkenen (i.e. indien het natuurlijk om persoonsgegevens zou gaan). Daarnaast is een verkregen toestemming voor een welbepaald wetenschappelijk onderzoek, geen automatische vrijgeleide om de gegevens te gebruiken in eender welk toekomstig onderzoek.

- Een toestemming moet **voldoende gedocumenteerd** worden aangezien de bewijslast in verband met de toestemming ligt bij de verwerkingsverantwoordelijke.

Als de toestemming bijvoorbeeld schriftelijk werd verkregen, moet de verwerkingsverantwoordelijke het document bewaren. Als de toestemming elektronisch werd verkregen (bv. via e-mail) dan zal de verwerkingsverantwoordelijke de e-mail moeten bewaren.

- De AVG vereist dat wanneer de rechtsgrond toestemming wordt gebruikt als basis voor de verwerking, dat **de personen die toestemming te allen tijde kunnen intrekken**. Indien een betrokkene zijn/haar toestemming zou intrekken, heeft dit tot gevolg dat iedere verdere verwerking van die gegevens gestopt moet worden, en indien er geen andere rechtsgrond bestaat, moeten de gegevens worden gewist.

Voorbeeld: INBO verkrijgt hypothetisch gezien de toestemming van de eigenaar van een perceel om de exacte coördinaten van een bodemstaal van dat perceel openbaar te maken. De eigenaar trekt een 5-tal jaar later zijn toestemming in. Dit betekent dat iedere verwerking die voor de intrekking (van toestemming) heeft plaatsgevonden legitiem zal blijven, maar een verdere verwerking van de gegevens zal na de intrekking niet meer mogelijk zijn. Je kan immers niet ineens van rechtsgrond wisselen, en stellen dat de verwerking vanaf dan kan gebeuren op basis van het gerechtvaardigd belang. Daarom is voor wetenschappelijk onderzoek of voor het beheer van databanken toestemming niet de meest aangewezen rechtsgrond, en kunnen we best de verwerking baseren op één van de twee andere rechtsgronden die hieronder worden beschreven.

4.6.2.2 Andere rechtsgronden dan toestemming

Omwille van bovenstaande redenen is toestemming als rechtsgrond niet altijd de meest zekere en bruikbare rechtsgrond in het kader van wetenschappelijk onderzoek. Daarom bespreken we hieronder twee andere mogelijke rechtsgronden:

- **Taak van algemeen belang:** dit is een rechtsgrond die enkel gebruikt kan worden door overheidsinstellingen wanneer de verwerking kan worden beschouwd als “noodzakelijk voor

////////////////////////////////////

de vervulling van een taak van algemeen belang”. Belangrijk is om te benadrukken dat de verwerking in dat geval ook moet zijn neergelegd in een wettelijke basis (wet, decreet, ordonnantie, etc.).

Kan INBO zich op de rechtsgrond ‘taak van algemeen belang’ beroepen? De taken van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek werden vastgelegd in het Besluit van de Vlaamse Regering van 23 december 2005. In artikel 2 en artikel 3 van het Besluit worden de missie en de taken omschreven. Artikel 3 § 2 omschrijft de gegevens en de informatie die door het Agentschap verzameld kunnen worden bv. gegevens m.b.t. natuur, bos, groen en faunabeheer. De verwerkingen van persoonsgegevens die door INBO worden gedaan om te kunnen voldoen aan haar missie en haar taken die in het Besluit van 23 december 2005 werden toegekend, zullen dus vallen onder de rechtsgrond van taak van algemeen belang.

Kan APM zich op de rechtsgrond ‘taak van algemeen belang’ beroepen? Het Agentschap Plantentuin Meise werd opgericht door middel van een Decreet van 17 december 2013. Hoofdstuk III van het decreet omschrijft in detail haar missie en haar taken (bv. wetenschappelijk onderzoek verrichten en kennis opbouwen en verspreiden). Alle persoonsgegevens die APM dus in het kader van onderzoek verwerkt zullen gebaseerd kunnen worden op de rechtsgrond uitvoering taak van algemeen belang.

- **Gerechtvaardigd belang:** private onderzoeksinstituten zullen zich niet kunnen beroepen op een taak van algemeen belang. Bij een beroep op een gerechtvaardigd belang moet de verwerkingsverantwoordelijke overgaan tot een belangenafweging. Daarbij moet de organisatie zijn belangen afwegen ten opzichte van de belangen van de betrokkenen.

Private onderzoeksinstellingen zullen zich voor de verwerking van persoonsgegevens vaak beroepen op gerechtvaardigd belang, maar wij zullen verder niet dieper ingaan op deze rechtsgrond aangezien INBO en APM voornamelijk beroep zullen kunnen doen op de uitvoering van hun taak van algemeen belang.

4.7 Informatieverplichtingen

4.7.1 Algemeen

Een verwerkingsverantwoordelijke is verplicht om de betrokkenen op een duidelijke en transparante manier te informeren over de persoonsgegevens die over hen verwerkt worden en voor welk doel de verwerking plaatsvindt. De AVG maakt op vlak van de informatieplicht een **onderscheid tussen twee gevallen**, namelijk de situatie waarbij persoonsgegevens rechtstreeks bij de betrokkene worden verzameld de situatie waarbij deze niet rechtstreeks bij de betrokkene werden verzameld. In deze tweede situatie worden de persoonsgegevens dus via een derde verkregen. Hieronder worden beide situaties nader toegelicht.

////////////////////////////////////

- het bestaan van geautomatiseerde besluitvorming, met inbegrip van de in artikel 22, leden 1 en 4 AVG, bedoelde profilering, en, ten minste in die gevallen, nuttige informatie over de onderliggende logica, alsmede het belang en de verwachte gevolgen van die verwerking voor de betrokkene.

4.7.3 Onrechtstreekse verzameling

Voorbeelden van een onrechtstreekse inzameling van persoonsgegevens door INBO of APM: bodemstalen met exacte coördinaten of data van inzamelaars wordt door een andere onderzoeksinstelling gestuurd naar INBO of APM. In dat geval ontvangt INBO of APM de gegevens niet rechtstreeks van de betrokkene, maar onrechtstreeks via een derde partij.

- de identiteit en de contactgegevens van de verwerkingsverantwoordelijke en, in voorkomend geval, van de vertegenwoordiger van de verwerkingsverantwoordelijke;
- in voorkomend geval, de contactgegevens van de functionaris voor gegevensbescherming;
- de verwerkingsdoeleinden waarvoor de persoonsgegevens zijn bestemd, en de rechtsgrond voor de verwerking;
- de betrokken categorieën van persoonsgegevens;
- in voorkomend geval, de ontvangers of categorieën van ontvangers van de persoonsgegevens;
- in voorkomend geval, dat de verwerkingsverantwoordelijke het voornemen heeft de persoonsgegevens door te geven aan een ontvanger in een derde land of aan een internationale organisatie; of er al dan niet een adequaatheidsbesluit van de Commissie bestaat; of, in het geval van de in artikel 46, artikel 47 of artikel 49, lid 1, tweede alinea AVG, bedoelde doorgiften, welke de passende of geschikte waarborgen zijn, hoe er een kopie van kan worden verkregen of waar ze kunnen worden geraadpleegd.
- de periode gedurende welke de persoonsgegevens zullen worden opgeslagen, of indien dat niet mogelijk is, de criteria om die termijn te bepalen;
- de gerechtvaardigde belangen van de verwerkingsverantwoordelijke of van een derde, indien de verwerking op de grondslag 'legitiem belang' is gebaseerd;

93

- dat de betrokkene het recht heeft de verwerkingsverantwoordelijke te verzoeken om inzage van en rectificatie of wissing van persoonsgegevens of om beperking van de hem betreffende verwerking, alsmede het recht tegen verwerking van bezwaar te maken en het recht op gegevensoverdraagbaarheid;
- wanneer verwerking op de grondslag 'toestemming' of artikel 9, lid 2, punt a) AVG (nl. expliciete toestemming als uitzondering op het verbod om bijzondere categorieën van persoonsgegevens te verwerken), is gebaseerd, dat de betrokkene het recht heeft de toestemming te allen tijde in te trekken, zonder dat dit afbreuk doet aan de rechtmatigheid van de verwerking op basis van de toestemming vóór de intrekking daarvan;
- dat de betrokkene het recht heeft een klacht in te dienen bij een toezichthoudende autoriteit;
- de bron waar de persoonsgegevens vandaan komen, en in voorkomend geval, of zij afkomstig zijn van openbare bronnen;
- het bestaan van geautomatiseerde besluitvorming, met inbegrip van de in artikel 22, leden 1 en 4 AVG, bedoelde profilering, en, ten minste in die gevallen, nuttige informatie over de onderliggende logica, alsmede het belang en de verwachte gevolgen van die verwerking voor de betrokkene.

De informatieplicht is in **beide situaties**, namelijk de situatie waarin de persoonsgegevens rechtstreeks bij de betrokkene worden verzameld en de situatie waarin die niet rechtstreeks bij de betrokkene worden verzameld, op vlak van de **aard van de informatie** die moet worden verstrekt grotendeels **gelijkaardig**.

Eerste situatie (rechtstreeks)	Op de eerste situatie bestaat slechts één uitzondering . De verantwoordelijke moet de betrokkene niet informeren voor zover de betrokkene reeds over de informatie beschikt .
	Op de tweede situatie bestaat dezelfde uitzondering als in de eerste situatie, namelijk verantwoordelijke moet de betrokkene niet informeren voor zover de betrokkene reeds over de informatie beschikt , en in de tweede situatie bestaan nog drie bijkomende uitzonderingen waarin de betrokkene niet overeenkomstig de bepalingen van de AVG moet worden geïnformeerd. Dit is het geval indien: 1. het verstrekken van die informatie <u>onmogelijk</u> blijkt of

4.7.5 Afwijkingen in het kader van wetenschappelijk onderzoek

Bovenstaande **uitzonderingen** zijn **eveneens van toepassing in het kader van wetenschappelijk of historisch onderzoek of statistische doeleinden**. In dit verband bestaat de kans immers dat het onmogelijk blijkt of onevenredig veel inspanning zou vergen om de betrokkenen te informeren.

4.7.6 Wanneer informeren?

Het moment waarop de betrokkene moet worden geïnformeerd **verschilt tussen beide situaties.**

Eerste situatie (rechtstreeks)	In de eerste situatie moet de betrokkene worden geïnformeerd op het moment van verzameling van de persoonsgegevens.
Tweede situatie (niet rechtstreeks)	In de tweede situatie moet de betrokkene worden geïnformeerd: 1. binnen een redelijke termijn en uiterlijk binnen één maand na de verkrijging van de persoonsgegevens, afhankelijk van de concrete omstandigheden waarin de persoonsgegevens worden verwerkt. 2. indien de persoonsgegevens zullen worden gebruikt voor communicatie met de betrokkene, uiterlijk op het moment van het eerste contact met de betrokkene. 3. indien verstrekking van de gegevens aan een andere ontvanger wordt overwogen, uiterlijk op het tijdstip waarop de persoonsgegevens voor het eerst worden verstrekt.

4.7.7 Wijze van informeren

De AVG verplicht het om informatie in een **beknopte, transparante, begrijpelijke en gemakkelijk toegankelijke vorm** en in **duidelijke en eenvoudige taal** te verstrekken aan de betrokkenen. De informatie moet op een schriftelijke of op elektronische wijze worden verstrekt. Daarnaast kan de betrokkene ook verzoeken dat de informatie mondeling wordt verstrekt, op voorwaarde dat de identiteit van de betrokkene met andere middelen bewezen.

4.8 Rechten van de betrokkenen

4.8.1 Algemeen

Op basis van de artikelen 15 tot en met 22 van de AVG hebben de betrokkenen, zoals hierboven reeds toegelicht, **enkele rechten** in verband met de verwerking van hun persoonsgegevens, namelijk:

- Recht van inzage van de betrokkene (artikel 15)
- Recht op rectificatie (artikel 16)

////////////////////////////////////

- Echter, de toepasselijkheid en de uitoefening van deze rechten kan worden beperkt. De verschillende beperkingen worden hieronder toegelicht.

Een betrokkene heeft het recht om informatie te vragen over de persoonsgegevens die over hem/haar worden verwerkt, en wanneer dit het geval is om een kopie van de verwerkte persoonsgegevens te verkrijgen. In beginsel moet dit gratis gebeuren zelfs wanneer de reproductiekosten hoog zouden zijn, behalve wanneer de betrokkene om bijkomende kopieën zou verzoeken, kan een redelijke vergoeding worden gevraagd.

Het recht op correctie (of verbetering, of rectificatie) geeft een betrokkene het recht om op elk moment te vragen aan de verwerkingsverantwoordelijke om zijn gegeven te laten aanpassen als er fouten zouden zijn of te laten aanvullen als zij niet volledig zijn.

////////////////////////////////////

Voorbeeld: de naam van een onderzoeker is fout gespeld op een specimen. Die onderzoeker heeft het recht om zijn/haar naam te laten corrigeren. Als er twijfel bestaat over de juistheid van de correctie die de onderzoeker vraagt (bv. als het verzoek kadert in een geschil – Stel dat de onderzoeker zijn/haar naam wenst te wijzigen op een illegaal ingezameld specimen), mag de onderzoeker gevraagd worden om de juiste spelwijze van zijn/haar naam aan te tonen. Het recht op correctie strekt immers maar uit tot gegevens die effectief fout zijn en is geen vrijgeleide om eender welke gegevens aan te passen. Als de partijen niet akkoord zijn over de juiste gegevens (bv. de organisatie claimt dat “xyz” juist is en de onderzoeker claimt dat dit “abc” moet zijn en beide partijen zijn niet akkoord), dan wordt meestal aangeraden dat de betrokkene een afwijkende verklaring mag koppelen aan de (volgens de betrokkene) onjuiste gegevens.

4.8.4 Recht op verwijdering

Het recht op verwijdering (of gegevenswissing) laat de betrokkene toe te eisen dat persoonsgegevens die over hem/haar worden verwerkt worden verwijderd wanneer er geen gegronde reden meer bestaat om deze verder te verwerken. Dit recht is echter niet absoluut en een betrokkene kan dit slechts uitoefenen wanneer:

1. De persoonsgegevens niet langer noodzakelijk zijn om het nagestreefde doel te vervullen (bv. de gegevens zijn niet meer noodzakelijk voor het onderzoek);
2. De persoonsgegevens werden onrechtmatig verwerkt;
3. De persoonsgegevens moeten gewist worden overeenkomstig een wettelijke verplichting;
4. De betrokkene trekt zijn toestemming in;

Indien u de persoonsgegevens waarop het verzoek betrekking heeft, doorgaf aan derde partijen (bv. onderzoeker), dan moet u deze ontvangers op de hoogte brengen van de gegevenswissing, tenzij dit onmogelijk blijkt of onevenredig veel inspanning vergt.

U kan weigeren om de persoonsgegevens te wissen wanneer de verdere verwerking noodzakelijk is voor:

- De uitoefening van het recht op vrijheid van meningsuiting en informatie: deze uitzondering wordt vaak door journalisten gebruikt;
- De instelling, uitoefening en de onderbouwing van een vordering in rechte: wanneer er een nakende of lopende juridische procedure is en waarbij de persoonsgegevens een belangrijk bewijselement zijn in de procedure, kan u deze uiteraard verder verwerken in het kader van die procedure;
- De vervulling van een wettelijke plicht of een taak van algemeen belang die op u rust: wanneer de wet een verplichte minimum bewaartermijn stelt.

[illegible]

Voorbeeld: een inzamelaar oefent zijn/haar recht op verwijdering uit ten opzichte van INBO tijdens een wetenschappelijk onderzoek. INBO zal moeten nagaan of het verzoek tot verwijdering geweigerd kan worden. Dat kan als aan één van de voorwaarden is voldaan, bv. (1) de gegevens zijn nog noodzakelijk om het nagestreefde doel van het onderzoek te verwezenlijken; (2) de persoonsgegevens zijn rechtmatig verzameld en verwerkt geweest op basis van de taak van algemeen belang die op INBO rust; (3) er is geen wettelijke verplichting die INBO verplicht om tot verwijdering over te gaan; (4) de verwerking is niet gebaseerd op de toestemming van de inzamelaar. Dit dient echter geval per geval beoordeeld te worden. Bovendien kan de uitoefening van het recht op verwijdering beperkt worden in het kader van onderzoek (zie [4.8.8](#)).

4.8.5 Recht op beperking

Een betrokkene kan ook een beperking van de gegevensverwerking vragen. In dat geval wordt de verdere verwerking als het ware bevroren, en kan u de gegevens alleen nog maar opslaan. Dit is ook geen absoluut recht, en de betrokkene kan dit enkel verkrijgen wanneer:

- De juistheid van de persoonsgegevens door de betrokkene wordt betwist, gedurende een periode die u in staat stelt de juistheid van de gegevens te controleren;
- De verwerking onrechtmatig is;
- U de persoonsgegevens niet meer nodig hebt, maar de betrokkene wel voor de uitoefening van een rechtsvordering;
- De betrokkene zijn recht van bezwaar uitoefent (zie hieronder). De beperking geldt dan in afwachting van het antwoord op de vraag of de gerechtvaardigde belangen van de betrokkene zwaarder doorwegen dan die van de verwerkingsverantwoordelijke.

Indien de betrokkene het recht op beperking succesvol uitoefent, mag de u de gegevens enkel nog gebruiken met de toestemming van de betrokkene of voor de instelling van een rechtsvordering. Opnieuw, moet u de ontvangers op de hoogte brengen van de beperking, behalve wanneer dit onmogelijk of onevenredig veel inspanning zou vergen.

Wanneer zal dit recht van toepassing zijn? In beginsel heeft dit recht in het kader van onderzoek ook een beperkte relevantie. Enkel wanneer de juistheid van de verwerkte gegevens betwist worden zal een recht op beperking in het kader van onderzoek kunnen worden toegekend. Of bijv. wanneer er twijfels zijn over de rechtmatigheid van het onderzoek (bv. over het feit of het onder de taak van algemeen belang zou vallen).

4.8.6 Recht van bezwaar

Het recht van bezwaar kan uitgeoefend worden wanneer de gegevensverwerking gebaseerd is op een van de volgende rechtsgronden:

- Het gerechtvaardigd belang
- De vervulling van een taak van algemeen belang of het openbaar gezag

[illegible]

- Te verkrijgen in een gestructureerde, gangbare en machine leesbare vorm (bv. XML, JSON of CSV). De vorm moet de betrokkene in staat stellen om de gegevens te verstrekken aan een andere IT-dienstverlener;
- Te verzoeken aan de dienstverlener om de gegevens rechtstreeks over te maken aan een andere dienst of verwerkingsverantwoordelijke. U moet dit alleen doen in zoverre een dergelijke rechtstreekse overdracht technisch mogelijk is.

4.8.8 Beperking van de rechten

4.8.8.1 Algemeen

Beperking	Toelichting
Wettelijke beperking	De wetgever kan de uitoefening van de rechten onder de AVG beperken indien er wordt voldaan aan enkele voorwaarden die hieronder verder worden toegelicht.
Bepaalde juridische grondslag	De toepasselijkheid van een bepaald recht kan afhankelijk zijn van de verwerkingsactiviteit en de juridische grondslag waar een beroep op wordt gedaan voor deze verwerking. Bijvoorbeeld, het recht van bezwaar is enkel van toepassing indien de betrokkene bezwaar maakt tegen een verwerking gebaseerd op artikel 6, lid 1, onder e) of f). Dit zijn de rechtsgronden 'algemeen belang' en 'legitiem belang'.
Gekoppelde voorwaarden	De uitoefening van een recht kan ook gekoppeld zijn aan bepaalde voorwaarden die door de AVG zelf worden voorgeschreven. Bijvoorbeeld, voor de uitoefening van het recht van bezwaar is vereist dat het gaat om een specifieke situatie van de betrokkenen. Een ander voorbeeld: voor het uitoefenen van het recht om niet onderworpen te worden aan een geautomatiseerde beslissing is vereist dat er rechtsgevolgen zijn voor de betrokkene, of minstens dat het besluit hem in belangrijke mate treft.

////////////////////////////////////

Zoals hierboven al kort toegelicht is het ook mogelijk dat de wetgever de uitoefening van bepaalde rechten onder de AVG beperkt indien aan de voorwaarden uit artikel 23, lid 1 van de AVG is voldaan. Dat betekent dat deze beperking:

- De wet die voorziet in een dergelijke beperking van de rechten uit de AVG, dient op grond van artikel 23, lid 2 van de AVG minstens de volgende elementen te bevatten:

- ////////////////////////////////////

- h) het recht van betrokkenen om van de beperking op de hoogte te worden gesteld, tenzij dit afbreuk kan doen aan het doel van de beperking.

4.8.8.3 Afwijking in het kader van wetenschappelijk onderzoek

Bovenstaande **rechten zijn eveneens van toepassing in het kader van WHS-onderzoek**, met uitzondering van het recht op gegevenswissing of het recht op vergetelheid. Dat recht is niet van toepassing voor zover de verwerking nodig is met het oog op archivering in het algemeen belang, wetenschappelijk of historisch onderzoek of statistische doeleinden overeenkomstig artikel 89, lid 1 AVG, voor zover het recht op gegevenswissing de verwezenlijking van de doeleinden van die verwerking onmogelijk dreigt te maken of ernstig in het gedrang dreigt te brengen.

4.9 Internationale doorgifte van persoonsgegevens

4.9.1 Wat is een doorgifte?

Zoals hierboven uiteengezet heeft de Europese wetgever dus een strikt juridisch kader uitgewerkt voor de verwerking van persoonsgegevens in de Europese Unie te beveiligen. Echter, de Europese wetgever gaat nog verder, en tracht ook de verwerking van persoonsgegevens buiten de Europese Economische Ruimte (hierna “EER”) veilig te stellen door te vereisen dat een doorgifte onderhevig is aan een zogenaamd transfermechanisme. Wij zullen in wat volgt de verschillende transfermechanismes kort bespreken.

4.9.2 Adequaatheidsbesluit

Adequaatheidsbesluit	Een vaststelling van adequaatheid is een besluit van de Europese Commissie waarin zij besluit dat een niet-EER-land een adequaat niveau van bescherming van persoonsgegevens waarborgt (d.w.z. een gelijkwaardig niveau van bescherming als in de EER geboden door de AVG). Indien voor een dergelijk land een passend beschermingsniveau wordt vastgesteld, is voor de overdracht van persoonsgegevens van de EER naar dat land geen specifieke toestemming of andere waarborgen vereist.
Landen waarvan erkend is dat zij adequate bescherming bieden	De Europese Commissie heeft tot nu toe erkend dat zij voldoende bescherming biedt: - Andorra, - Argentinië, - Canada (commerciële organisaties), - Faeröer Eilanden, - Guernsey, - Israël,

////////////////////////////////////

certificeringsmechanismen	verbintenissen bevatten die de organisatie in het derde land ten behoeve van de personen heeft aangegaan. Momenteel zijn er echter nog geen goedgekeurde gedragscodes of certificeringsmechanismen in gebruik.
Passende waarborgen waarvoor toestemming nodig is (artikel 46, lid 3, AVG)	
a) Ad-hoccontractbepalingen	Ad-hocbepalingen inzake gegevensbescherming tussen de voor de verwerking verantwoordelijke of de verwerker en de voor de verwerking verantwoordelijke, de verwerker of de ontvanger van de persoonsgegevens in het derde land of de internationale organisatie zijn gegevensbeschermingsbepalingen die zijn opgenomen in een contract tussen de gegevensexporteur (bv. de EER-organisatie) en de gegevensimporteur (bv. de niet-EERorganisatie) en die individueel zijn goedgekeurd door de toezichthoudende autoriteit van het land van waaruit de gegevens worden geëxporteerd. Er zij op gewezen dat, indien de bovengenoemde standaardcontractbepalingen door de overeenkomstsluitende partijen worden gewijzigd, zij zullen worden beschouwd als ad-hocbepalingen inzake gegevensbescherming waarvoor de toestemming van de bevoegde nationale toezichthoudende autoriteit vereist is.
b) Administratieve regelingen tussen overheidsinstanties of -lichamen	Overheidsinstanties of -lichamen die niet de bevoegdheid hebben om juridisch bindende en afdwingbare instrumenten te sluiten, kunnen overwegen om bepalingen op te nemen in administratieve regelingen tussen overheidsinstanties of -lichamen die afdwingbare en effectieve rechten van de betrokkenen omvatten. De EDPB heeft een lijst van minimumwaarborgen opgesteld die moeten worden opgenomen in internationale overeenkomsten tussen overheidsinstanties die onder artikel 46, lid 2, onder b), van het bbp vallen ⁵ .

⁵ EDPB, richtsnoeren 2/2020 betreffende artikel 46, lid 2, onder a), en artikel 46, lid 3, onder b), van Verordening 2016/679 voor de doorgifte van persoonsgegevens tussen overheden en instanties van buiten de EER (beschikbaar op https://edpb.europa.eu/sites/edpb/files/consultation/edpb_guidelines_202002_art46guidelines_internationaltransferspublicbodies_v1.pdf).

4.9.4 Uitzonderingen

4.9.4.1 Afwijkingen voor specifieke situaties

Indien er geen besluit inzake een passend beschermingsniveau of passende waarborgen zijn vastgesteld, kan een overdracht van persoonsgegevens naar een niet-EER-land alleen plaatsvinden indien een van de afwijkingen voor specifieke situaties die in artikel 49 van de AVG zijn vermeld, van toepassing is. Deze situaties zijn:

Uitdrukkelijke toestemming	de betrokkene heeft uitdrukkelijk <i>ingestemd met</i> de voorgestelde doorgifte, nadat hij op de hoogte is gebracht van de mogelijke risico's daarvan bij ontstentenis van een besluit waarbij het beschermingsniveau passend wordt verklaard of passende waarborgen worden geboden.
Contract met de betrokkene	de doorgifte is <i>noodzakelijk voor de uitvoering van een contract tussen de betrokkene en de voor de verwerking verantwoordelijke</i> of voor de uitvoering van precontractuele maatregelen die op verzoek van de betrokkene zijn genomen.
Contract gesloten in het belang van de betrokkene	de doorgifte is <i>noodzakelijk voor de sluiting of de uitvoering van een in het belang van de betrokkene gesloten overeenkomst</i> tussen de voor de verwerking verantwoordelijke en een andere natuurlijke of rechtspersoon.
Publiek belang	de overdracht is noodzakelijk om <i>belangrijke redenen van algemeen belang</i> .
Juridische claims	de overdracht is <i>noodzakelijk voor de vaststelling, de uitoefening of de verdediging van rechtsvorderingen</i> .
Vitale belangen	de doorgifte is <i>noodzakelijk om de vitale belangen van de betrokkene of van andere personen te beschermen</i> , wanneer de betrokkene fysiek of juridisch <i>niet in staat is zijn toestemming te geven</i> .
Register dat bedoeld is om informatie te verstrekken aan het publiek en dat kan worden geraadpleegd	de overdracht geschiedt vanuit een <i>register</i> dat volgens het recht van de Unie of van de lidstaten <i>bedoeld is om informatie te verstrekken aan het publiek en dat kan worden geraadpleegd</i> door het publiek in het algemeen of door eenieder die een rechtmatig belang kan aantonen, maar alleen voor zover aan de gestelde voorwaarden is voldaan.

////////////////////////////////////

Wat zijn voorbeelden van passende technische en organisatorische maatregelen?

Naast bovenstaande afwijkingen van de principes inzake gegevenskwaliteit, moet in het kader van WHS-onderzoek rekening worden gehouden met andere afwijkingen die mogelijk zijn in het kader van WHS-onderzoek.

4.11 Handhaving

4.11.1 De gegevensbeschermingsautoriteit

De AVG wordt gehandhaafd in de Europese lidstaten door nationale toezichthoudende autoriteiten, ook wel gegevensbeschermingsautoriteiten genoemd. Het zijn onafhankelijke overheidsorganen die zowel onderzoeks- als corrigerende bevoegdheden hebben en toezien op de naleving en toepassing van de AVG.

Een overzicht van alle toezichthoudende autoriteiten in de EU is hier terug te vinden:
https://ec.europa.eu/justice/article-29/structure/data-protection-authorities/index_en.htm

Voor België is de bevoegde toezichthoudende autoriteit de gegevensbeschermingsautoriteit ("GBA") (adres: drukpersstraat 35, 1000 Brussel, www.gegevensbeschermingsautoriteit.be).

De GBA heeft onder meer de volgende bevoegdheden:

- Zij ontvangt klachten van burgers over het (mogelijke) inbreuken op de gegevensbeschermingswetgeving;
- Zij kan op zelfstandige wijze een onderzoek starten wanneer er een vermoeden is van een inbreuk op de wetgeving gegevensbescherming door een bedrijf;
- Zij geeft advies over wetsvoorstellen die betrekking hebben op gegevensbescherming;
- Zij ontvangt meldingen van datalekken of voorafgaande adviesvragen m.b.t. gegevensbeschermingseffectenbeoordeling;
- Etc.

De Gegevensbeschermingsautoriteit bestaat uit verschillende diensten en kamers. De twee belangrijkste zijn de Inspectiedienst en de Geschillenkamer. Kort en vereenvoudigd gezegd, de Inspectiedienst onderzoekt mogelijke inbreuken op de AVG en de GBW en de Geschillenkamer beoordeelt of er een sanctie voor die inbreuk moet worden opgelegd.

////////////////////////////////////

4.11.2.1 Administratieve geldboetes

Als we spreken over handhaving onder de AVG, gaat er altijd heel wat aandacht naar de administratieve geldboetes die door de toezichthoudende autoriteit kunnen worden opgelegd. Administratieve geldboetes kunnen oplopen tot 4% van de wereldwijde omzet of 20 miljoen EUR (indien dat hoger is).

Echter, de overheid en hun aangestelden of gemachtigden kunnen geen administratieve geldboete krijgen voor een inbreuk op de AVG, tenzij het gaat om een publiekrechtelijke rechtspersoon die goederen of diensten aanbiedt op een markt.⁷

De GBA hoeft niet altijd een geldboete op te leggen. Er zijn ook nog andere bevoegdheden die de GBA kan uitoefenen. De Geschillenkamer kan oordelen om geen geldboete op te leggen, maar wel bijvoorbeeld enkel een waarschuwing of berisping te formuleren of om te bevelen dat de verwerkingsactiviteit in overeenstemming wordt gebracht met de AVG. De volledige lijst van corrigerende maatregelen dat de GBA kan opleggen zijn de volgende:

- Waarschuwing en berispingen formuleren;
- Bevelen dat wordt voldaan aan de verzoeken van de betrokkenen om zijn rechten uit te oefenen;
- Bevelen dat de betrokkene in kennis wordt gesteld van het veiligheidsprobleem;
- Bevelen dat de verwerking tijdelijk of definitief wordt bevroren, beperkt of verboden;
- Bevelen dat de verwerking in overeenstemming wordt gebracht;
- Opschorting van de uitspraak bevelen;
- Een schikking of een transactie voorstellen;
- Dwangsommen opleggen;
- Beslissen om haar beslissing bekend te maken op de website

De GBA kan ervoor kiezen – indien dit opportuun en proportioneel wordt geacht – verschillende corrigerende maatregelen cumulatief op te leggen.

⁷ Zie artikel 221, §2 GBW.

Auteurs: Timelex (Timelex, 2025).

5.1.1 Wat is open data?

Open data is een term die werd geïntroduceerd in het kader van de regels rond hergebruik van overheidsinformatie – m.a.w. de mogelijkheid voor derden om te vragen om informatie die de overheid bezit te mogen hergebruiken voor eigen doeleinden. Het regelgevend kader daarvoor zal hieronder worden besproken (zie [5.2.2](#)).

Dit begrip wordt in het Bestuursdecreet omschreven als “instellingen die niet behoren tot de Vlaamse overheid of tot een lokale overheid maar die voldoen aan al de volgende kenmerken:

- a) ze zijn opgericht met het specifieke doel te voorzien in behoeften van algemeen belang die niet van industriële of commerciële aard zijn;
- b) ze bezitten rechtspersoonlijkheid;

<https://www.vlaanderen.be/stedenbeleid/smart-flanders/open-data-beleid/handboek-open-data-voor-lokale-besturen/2-wat-is-open-data-de-basisbeginselen>.

⁹ Zie <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX:32019L1024>

¹⁰ Zie hieronder 5.2.1 en 5.2.3.

- c) 1) ofwel worden ze voor meer dan de helft gefinancierd door de Vlaamse overheid, een lokale overheid of een andere instelling met een publieke taak;
2) ofwel hebben de Vlaamse overheid, een lokale overheid of een andere instelling met een publieke taak meer dan de helft van de stemmen in de raad van bestuur;
3) ofwel staat hun beheer onder toezicht van de Vlaamse overheid, een lokale overheid of een andere instelling met een publieke taak”.

Vlaamse onderzoeksinstituten zullen, omwille van deze ruime criteria, veelal beschouwd moeten worden als instellingen met een publieke taak (omwille van het gegeven dat ze hoofdzakelijk gefinancierd en/of gecontroleerd worden door de Vlaamse overheid). In dat geval zullen de datasets die ze produceren als onderzoeksinstituten binnen hun overheidstaak beschouwd moeten worden als bestuursdocumenten, die dus onder de open data-regelgeving vallen¹¹.

Er zijn twee voorwaarden om te kunnen spreken van open data: een juridische en een technische. Die lichten we hieronder verder toe.

Daarnaast moet open data ook onderscheiden worden van openbaarheid van bestuur (zie [5.1.2](#)).

5.1.1.1 Juridische voorwaarde

De juridische voorwaarde is dat de dataset beschikbaar moet zijn onder voorwaarden die iedereen toelaten om de data te downloaden, bewerken en verspreiden¹². Daarbij wordt vaak gebruik gemaakt van een standaardlicentie.

De Vlaamse regelgeving promoot vier modellicenties:

- De Creative Commons Zero verklaring. Dit is een internationale verklaring waarbij de partij die de data aanbiedt afstand doet van de uitoefening van enige rechten. Een gebruiker mag er m.a.w. mee doen wat hij of zij wil.
- De Creative Commons BY 4.0-licentie. Dit is eveneens een internationale licentie, maar de maker doet geen afstand van de uitoefening van zijn rechten. De gebruiker mag het werk zowel voor niet-commerciële, als commerciële doeleinden gebruiken, mits naamvermelding van de auteur, maar zonder diens voorafgaande toestemming.
- De Vlaamse modellicentie voor gratis (her)gebruik. Dit is een Vlaams model, dat internationaal dus niet bekend is, en waarbij de data eveneens voor eender welk doel hergebruikt mogen worden, gratis en onder minimale restricties. De gebruiker moet namelijk de bron van de data vermelden.

¹¹ Volledigheidshalve kan er opgemerkt worden dat instellingen met een publieke taak die wel hoofdzakelijk gefinancierd worden door Vlaanderen, maar die niet onder controle of toezicht staan van de Vlaamse overheid, enkel onder de open data-regels vallen voor hun bestuursdocumenten die betrekking hebben op beslissingen die derden binden. Financiering alleen volstaat dus niet.

¹² Hier is er dus ook een link met open modellicenties inzake auteursrecht die op de datasets geplaatst worden.

- De Vlaamse modellicentie voor (her)gebruik tegen vergoeding. Deze is sterk gelijkaardig aan de voorgaande, maar legt tevens een vergoeding op die de hergebruiker moet betalen. Die is in principe beperkt tot de marginale kosten voor vermenigvuldiging, verstrekking en verspreiding. Bij digitale data zijn marginale kosten in principe onbestaande.

De Vlaamse overheid heeft dus [twee modellicenties](#) opgesteld. Deze modellicenties bepalen wie de rechten op de data behoudt en wat (her)gebruikers mogen doen met de data. Verder is er de Creative Commons BY 4.0-licentie (kortweg: CC-BY), dewelke we als voorkeurslicentie beschouwen.

5.1.1.2 Technische voorwaarde

De technische voorwaarde betekent dat de gegevens in een machine-leesbare, open formaat, toegankelijk, vindbaar en herbruikbaar moeten zijn.

- Machine-leesbaar betekent dat het om gestructureerde gegevens moet gaan.
- Open formaat betekent dat de gegevens met verschillende programma's moet kunnen gelezen kunnen worden (bv. CSV-bestand is een open formaat, maar XLS-bestand (Excel) is dat niet)

5.1.2 Het verschil tussen open data en openbaarheid van bestuur

Open data heeft dus betrekking op hergebruik van overheidsinformatie, en moet onderscheiden worden van openbaarheid van bestuur.

Open data en openbaarheid van bestuur hebben beide betrekking op toegang tot informatie, maar op verschillende manieren. Kort samengevat, openbaarheid van bestuur is het recht van burgers om toegang te krijgen tot overheidsinformatie om transparantie en verantwoording te bevorderen, terwijl open data gaat over gegevens die vrij beschikbaar zijn voor iedereen, zonder beperkingen.

Open data verwijst naar gegevens die vrij beschikbaar zijn voor iedereen om te gebruiken, hergebruiken en verspreiden zonder beperkingen. Deze gegevens zijn vaak in een machine-leesbaar formaat en kunnen door iedereen worden gedownload en gebruikt voor verschillende doeleinden, zoals onderzoek, innovatie, en het verbeteren van diensten.

Voorbeelden van open data zijn statistieken over bevolkingsaantallen, weergegevens, geografische informatie, en biodiversiteitsdata en verspreidingsdata gegenereerd door INBO als overheidsinstantie.

////////////////////////////////////

Openbaarheid van bestuur (ook wel bekend als transparantie van de overheid) verwijst naar het recht van burgers om toegang te krijgen tot bepaalde overheidsdocumenten en informatie. Het doel is om de overheid transparanter en verantwoordelijker te maken door burgers de mogelijkheid te geven om overheidsbesluiten en -handelingen te controleren.

Dit kan bijvoorbeeld gaan om beleidsdocumenten, vergadernotulen, en correspondentie tussen overheidsinstanties

Op openbaarheid van bestuur en open data zijn ook verschillende regelgevende kaders van toepassing, die zich echter allebei in Vlaanderen bevinden in het Bestuursdecreet.

5.1.3 Open data, intellectuele eigendom en persoonsgegevens

Een dataset zal in de regel dus als open kunnen worden beschouwd als een overheidsdienst haar eigen data beschikbaar maakt onder een open licentie, of wanneer het duidelijk is dat er geen eigendomsrechten gelden op de dataset, zodat deze duidelijk vrij gebruikt kan worden.

Een belangrijke vraag daarbij is of data nog als open kan worden beschouwd als er intellectuele eigendomsrechten van iemand anders dan de overheidsinstantie op gelden (bijvoorbeeld wanneer de overheidsinstantie enkel een gebruikslicentie op de dataset heeft, die ze kocht van een derde die de eigendomsrechten heeft), of wanneer er persoonsgegevens in zijn opgenomen (zodat er een extra juridisch probleem op te lossen is, en niet enkel intellectuele eigendomsrechten)? Is één regelgevend kader belangrijker dan het andere als er wordt gevraagd om data te delen – of concreet: is de AVG een afdoende juridische grondslag om een verzoek voor hergebruik van een dataset te weigeren?

De Europese Richtlijn (EU) 2019/1024 van het Europees parlement en de raad van 20 juni 2019 inzake open data en het hergebruik van overheidsinformatie (hierna: “**Open Data Richtlijn**”) bepaalt dat de Open Data Richtlijn **niet van toepassing is op documenten waarvan de intellectuele eigendomsrechten bij derden berusten. De Vlaamse regeling in het Bestuursdecreet bewaart deze uitsluiting.**

Met betrekking tot de AVG stelt de Open Data Richtlijn eveneens dat deze niet van toepassing is op *“documenten waartoe de toegang uit hoofde van de toegangsregelingen uitgesloten of beperkt is op grond van de bescherming van persoonsgegevens, en gedeelten van documenten die uit hoofde van die regelingen toegankelijk zijn, maar persoonsgegevens bevatten waarvan het hergebruik wettelijk onverenigbaar is verklaard met het recht betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens of waarvan het hergebruik wettelijk is aangemerkt als een ondermijning van de bescherming van de persoonlijke levenssfeer en de integriteit van het individu”*.

////////////////////////////////////

In hoofdstuk [5.2](#) hieronder wordt de regelgeving in meer detail bekeken, inclusief de aanpassingen die recent werden ingevoerd in de context van de Datagovernanceverordening en het bijzondere statuut van onderzoeksgegevens in Vlaanderen.

Hoe worden onderzoeksgegevens gedefinieerd in de Open Data Richtlijn? “Andere documenten in digitale vorm dan wetenschappelijke publicaties, die worden verzameld of geproduceerd tijdens wetenschappelijke onderzoeksactiviteiten en die als bewijs in het onderzoeksproces worden gebruikt, of waarvan binnen de onderzoeksgemeenschap algemeen wordt erkend dat ze noodzakelijk zijn om onderzoeksresultaten te valideren. **Het Bestuursdecreet neemt deze terminologie woordelijk over.**

In welke mate is deze regelgeving van toepassing op onderwijsinstellingen? Onderwijsinstellingen zijn in het Vlaamse Bestuursdecreet in beginsel **uitgesloten van het toepassingsgebied van de open data regels, maar enkel voor bestuursdocumenten die in het bezit zijn van onderwijsinstellingen van het secundair of lager niveau, en, in geval van alle andere onderwijsinstellingen, andere dan onderzoeksgegevens**. Er dient opgemerkt te worden dat universiteiten dus niet uitgesloten zijn van de open data regels. Aangezien deze nota vooral betrekking heeft op onderzoeksgegevens, is deze uitzondering dus weinig relevant.

Verder zijn er ook uitzonderingen op de open data regelgeving in artikel 11.33 Bestuursdecreet. Zo gelden de regels niet voor “*bestuursdocumenten die niet af of onvolledig zijn*”, of voor “*interne communicatie*”. Met andere woorden, pas wanneer een dataset voldoende “matuur” is, of zo wordt beschouwd door de overheidsinstantie, zal ze beschouwd worden als een bestuursdocument dat onder de open data regels valt. Hoewel de overheidsinstantie hieromtrent een zekere beoordelingsmarge geniet, kan het bijvoorbeeld niet dat als een onderzoeker een bepaalde dataset zelf reeds gebruikt om conclusies op te stellen, ze alsnog wordt gelabeld als “onvolledig”, ongeacht of ze nog verbeterd zal worden of niet. Gaat het echter om een rapport of publicatie, dan zal deze beoordelingsmarge in hoofdte van de onderzoek of de overheidsinstantie ruimer zijn. Het rapport wordt pas volledig of finaal geacht, als de onderzoeker diens rapport zo beoordeelt, indient of publiceert. Het is aldus duidelijk dat onafgewerkte versies van een publicatie buiten de regelgeving omtrent open data vallen.

////////////////////////////////////

3. **Only once:** gegevens worden slechts één keer verzameld en zo dicht mogelijk bij de bron gepubliceerd (decentraal).
4. Data worden ontsloten in het kader van **transparantie** en het **maximaal stimuleren van (her)gebruik**, zowel niet-commercieel als commercieel.
5. **Dialoog met alle partijen die data verzamelen** wordt aangemoedigd en actief opgezet, op initiatief van het aanspreekpunt voor open data dat binnen de stad wordt aangeduid.
6. Er wordt ingezet op een **goede interne datahygiëne met een databeheer- en datadocumentatiebeleid** (via metadatering) als uitgangspunt.
7. Om domeinexpertise te bewaken wordt er op gemikt **metadatering ‘zo dicht mogelijk’ bij de originele bron** te laten gebeuren.
8. Om tot een goede metadatering en datahygiëne te komen wordt er actief ingezet op **opleiding en kennisdeling** omtrent open data.
9. Data worden maximaal gestructureerd en gepubliceerd volgens **open en machine-leesbare formaten en standaarden**.
10. Bij het aanmaken van nieuwe databronnen wordt ingezet op **linked open data**, zeker voor authentieke bronnen en datasets die veel gedeeld worden (ook tussen overheden).
11. De **kwaliteit van de data** die ontsloten worden is gelijk aan de kwaliteit die volstaat voor het interne gebruik van de gegevens (binnen de diensten van de stad).
12. **Het web wordt gebruikt als primair publicatieplatform** en er wordt een decentrale publicatie van data nagestreefd.
13. Er wordt geambieerd **de vertraging tussen een meting in de echte wereld en de representatie in de data zo klein mogelijk te houden** en relevante historiek ook als open data te publiceren.
14. Om **datadeling te automatiseren** wordt maximale aansluiting gezocht bij interne en externe initiatieven en wordt samenwerking over bestuurslagen heen actief nagestreefd.
15. Er wordt maximaal ingezet om **data (via metadatering) automatisch door te laten stromen naar de datavindplaats** en zo naar het federaal, Europees en eventueel andere open dataportalen.

////////////////////////////////////

- Het gaat slechts om een Charter, dat niet bindend is (tenzij een partij zich engageert om het na te leven), maar kan beschouwd worden als een interessant richtsnoer rond goede praktijken.

In de context van hergebruik van open data is het ook nuttig om kort even in te gaan op de recente Europese Datagovernanceverordening¹³, die van toepassing is sinds september 2023. De Datagovernanceverordening bevat een aantal maatregelen om het delen van gegevens (open data, maar ook andere gegevens) te vergemakkelijken. Ze bevat bijvoorbeeld regels over databemiddelingsdiensten (dienstverleners die gespecialiseerd zijn in het ontsluiten van gevoelige gegevens) en over data-altruïsme (waarmee burgers hun persoonsgegevens gemakkelijker beschikbaar kunnen maken voor maatschappelijk nuttige doelen, zoals wetenschappelijk onderzoek). De meeste van deze maatregelen zijn van weinig belang voor deze gids.

Echter, de Datagovernanceverordening bevat ook ondersteunende maatregelen die het delen van overheidsinformatie moeten vergemakkelijken, zelfs wanneer die informatie persoonsgegevens bevat. Hierboven werd reeds kort besproken dat datasets met persoonsgegevens in beginsel niet als open data beschikbaar mogen worden gemaakt, omdat dit veelal strijdig zal zijn met de AVG. De Datagovernanceverordening bevat echter een juridische kader waarmee deze datasets toch gedeeld kunnen worden, door gebruik te maken van pseudonimiserings- of anonimisediensten, of door gebruik te maken van beveiligde verwerkingsomgevingen die de overheid beschikbaar maakt. Het gaat als het ware om datadeeldiensten waarin AVG-compliance zit ingebakken.

Ook het Vlaamse Bestuursdecreet werd inmiddels aangepast aan de Datagovernanceverordening, door aan te geven dat bestuursdocumenten (inclusief dus datasets) toch beschikbaar gemaakt

¹³ Zie <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX:32022R0868>

////////////////////////////////////

Het gaat om een bepaling die voorlopig nog weinig impact in de praktijk heeft gehad, maar die volledigheidshalve toch in deze gids wordt opgenomen, vermits het een mogelijke oplossing kan bieden in de situaties waarbij men dit soort gegevens toch zou willen beschikbaar maken voor een derde.

De Open Data Richtlijn bevat een bijzonder regime voor onderzoeksgegevens, dat ook werd geïntegreerd in het Vlaamse Bestuursdecreet. De bedoeling is dat dit soort gegevens gemakkelijker beschikbaar gemaakt moeten worden aan derden wanneer het onderzoek gefinancierd werd met publieke middelen.

Deze verplichting klinkt op zich verregaand, maar het Bestuursdecreet nuanceert dat daarbij rekening moet worden gehouden *“met de intellectuele eigendomsrechten, de bescherming en vertrouwelijkheid van persoonsgegevens, en de beveiliging en de bescherming van de rechtmatige handelsbelangen, in overeenstemming met het beginsel **zo open als mogelijk, zo gesloten als nodig**”*. Daarmee wordt de principiële verplichting meteen voor een stuk uitgehold: het gaat eerder om een streefdoel dan om een juridisch afdwingbare verplichting. Desalniettemin wordt er wel rekening mee gehouden bij het opstellen van financieringsdossiers en subsidievoorwaarden, zoals hieronder verder zal worden bekeken; en deze zijn vanzelfsprekend wél juridisch afdwingbaar.

120

5.3.1 Moet een wetenschapper zijn onderzoeksgegevens delen met derden? Algemene principes en richtlijnen

Het komt dan ook steeds vaker voor dat onderzoekers verplicht worden, als voorwaarde om subsidies te bekomen, om hun onderzoeksresultaten als open data beschikbaar te maken. Afhankelijk van het subsidieschema kan deze verplichting enkel betrekking hebben op open access verplichtingen van wetenschappelijke publicaties – waarbij wetenschappelijke publicaties vrij toegankelijk moeten zijn, voor een wetenschappelijk publiek of zelfs voor het algemene publiek – zonder dat de onderliggende data vrij beschikbaar moeten worden gemaakt.

Eerst en vooral dient hij zijn **contractuele** verplichtingen na te gaan, waarbij inzonderheid de volgende factoren relevant zijn:

- Het spreekt voor zich dat de onderzoeker zijn **eigen juridisch statuut** moet evalueren, en nagaan of de onderzoeksgegevens aan hem toebehoren, of aan een eventuele instelling waarvoor hij werkzaam was. Veelal behoort het onderzoek toe aan een instelling, en is het deze laatste die zal beslissen of onderzoek gedeeld zal mogen worden. Dit is ook relevant voor historisch onderzoek, m.a.w. datasets waarover de onderzoeker reeds beschikte voordat hij zijn huidige instelling vervoegde: vaak behoren die gegevens toe aan eerdere onderzoeksinstellingen, zelfs als die laatste zich daar eigenlijk niet van bewust zijn.
- Ten tweede dient hij na te gaan of er specifieke verplichtingen of beperkingen voortvloeien uit de **subsidievoorwaarden** van het project waaruit de datasets voortvloeiden (indien van toepassing, vanzelfsprekend). Tegenwoordig zullen die, inzonderheid wanneer het onderzoek publiek gefinancierd wordt, in de regel een verplichting bevatten om de gegevens publiekelijk beschikbaar te maken, minstens voor peer review en gerelateerd onderzoek.

[illegible]

- Ten derde dient hij na te gaan of er, op basis van deze gids, **wettelijke belemmeringen** zijn die het delen van onderzoeksgegevens onmogelijk maken, of onderwerpen aan beperkingen. Dat is vooral het geval indien de datasets geheel of gedeeltelijk de intellectuele eigendom zijn van derden (bijvoorbeeld van een ander onderzoeksinstituut), zodat de instemming van deze eigenaar moet worden gezocht; of wanneer de datasets persoonsgegevens bevatten, waardoor delen vaak aan beperkingen onderworpen zal zijn.

De analyse van deze contractuele omkadering is niet noodzakelijk doorslaggevend, bijvoorbeeld omdat er geen verplichting in staat om data beschikbaar te maken (en de onderzoeker of onderzoeksinstelling dit niet vrijwillig zouden willen doen).

In dat geval is het nog steeds noodzakelijk om rekening te houden met **wettelijke verplichtingen**, inclusief dus (voor Vlaamse instellingen) het Bestuursdecreet. Immers, het is mogelijk dat een derde hergebruiksrechten opeist op basis van de regels rond hergebruik van overheidsinformatie. De derde dient dit dan effectief te vragen – het is niet juridisch verplicht dat een onderzoeksinstelling proactief aanbiedt om een verzoek om onderzoeksgegevens te bekijken als een verzoek tot hergebruik van bestuursdocumenten.

Als een onderzoeksinstantie een dergelijk verzoek ontvangt, dan moet zij nagaan of zij zelf een instantie is die onder deze regels valt, en of de gevraagde data beschouwd moeten worden als bestuursdocument. Beide punten werden uitgewerkt in sectie [5.1.3](#) en [5.2.3](#); maar hier kan nog kort herhaald worden dat onderzoeksinstanties instanties zullen zijn als ze de meerderheid van hun financiering van de Vlaamse overheid verkrijgen en/of zij onder controle van de Vlaamse overheid staan (zoals omschreven in het Bestuursdecreet); en dat datasets (maar niet publicaties) in de regel bestuursdocumenten zullen zijn.

Daarbij kan ook nog herhaald worden dat er uitzonderingen zijn op deze verplichting – inclusief dus opnieuw wanneer de datasets onderworpen zijn aan intellectuele eigendomsrechten van derden, of wanneer zij persoonsgegevens bevatten. In die gevallen kan een hergebruiksverzoek gereduceerd worden (er wordt slechts een deel van de dataset overhandigd); of als dat niet mogelijk is, dan kan het verzoek integraal afgewezen worden.

Bij de beoordeling van een verzoek is het ook aangewezen om rekening te houden met de context. Als een andere wetenschapper, die verbonden is aan een onderzoeksinstituting (en wiens identiteit en hoedanigheid verifieerbaar zijn) onderzoeksgegevens opvraagt met het oog op **peer review of op opvolgonderzoek**, dan gelden nog steeds dezelfde regels (men moet met name andermans intellectuele eigendomsrechten blijven respecteren en de AVG naleven), maar dan zal het wel vaker mogelijk zijn om een oplossing te vinden en alsnog gegevens beschikbaar te maken aan énkél deze persoon of diens instelling. Er kan dan gebruik gemaakt worden van **data sharing agreements**, waarbij beperkingen worden opgelegd aan bijvoorbeeld toelaatbaar gebruik, toegankelijkheid van de data voor derden, en de verplichting om de datasets na een bepaalde periode terug te geven of te vernietigen. Dit is een gangbare manier om datasets toch beschikbaar te maken (en te voldoen aan

[illegible]

eventuele subsidieverplichtingen), zonder daarom meteen de eigen onderzoeksgegevens volledig als *open data* zonder enige beperkingen te verdelen.

5.3.2 Mag een wetenschapper andermans onderzoeksgegevens opeisen voor eigen onderzoek? Algemene principes en richtlijnen

Vanzelfsprekend is deze vraag grotendeels het spiegelbeeld van de vorige. Het is steeds mogelijk om te vragen om onderzoeksgegevens vrijwillig over te maken voor opvolgonderzoek, maar het is mogelijk dat de wederpartij weigert, omwille van bijvoorbeeld verplichtingen inzake confidentialiteit, toepassing van de AVG, intellectuele eigendomsrechten van derden, of eenvoudigweg omdat deze het onderzoek nog niet als voldoende matuur beschouwt.

In die situaties is het aangewezen om als eerste stap te streven naar een vergelijk, door aan te bieden om een *data sharing agreement* af te sluiten waarbij wederzijds aanvaardbare modaliteiten worden vastgelegd. Soms kan dit een oplossing bieden als er voldoende vertrouwen is tussen de partijen.

Blijft de datahouder echter weigeren, dan is het zinvol om na te gaan:

- Wie de eigendomsrechten op de data heeft;
- Of er een specifiek subsidieschema van toepassing is (bijvoorbeeld wanneer men weet dat data werd gegenereerd in de context van een Europees onderzoeksproject dat open scienceverplichtingen bevat); als dat het geval is, dan kan daarop gewezen worden om het standpunt op die manier te verzachten;
- Of de onderzoeksinstelling een publieke entiteit is, die mogelijk onderworpen is aan regelgeving inzake hergebruik van overheidsinformatie. Dit is helaas in internationale dossiers soms moeilijk te voorspellen, vermits exacte definities en verplichtingen nog steeds deels afhangen van nationaal recht. Niettemin kan het nuttig zijn om op deze regeling een beroep te doen, wanneer het aannemelijk is dat de onderzoeksgegevens als overheidsinformatie beschouwd zouden moeten worden. Zelfs wanneer de verplichting onduidelijk is, dan nog kan een loutere verwijzing hiernaar nuttig zijn om de tegenpartij te dwingen om kritisch na te denken over de eigen positie.

5.3.4 Bijzondere kaders - Aarhus en Nagoya

5.3.4.1 Algemeen

De bepalingen hierboven bevatten de algemene regels inzake open data en hergebruik van overheidsinformatie. Specifiek voor milieu-informatie en biodiversiteit bestaan er twee specifieke verdragen:

////////////////////////////////////

- **Het Verdrag van Aarhus** betreffende toegang tot informatie, inspraak bij besluitvorming en toegang tot de rechter inzake milieuaangelegenheden¹⁴.

Wat zijn de drie pijlers van het Verdrag van Aarhus? (1) Toegang tot milieu-informatie (2) Inspraak van het publiek bij de besluitvorming inzake milieu (3) recht op beroep in milieuaangelegenheden

- **Het Nagoya Protocol:** Het Nagoya Protocol inzake toegang tot genetische bronnen en de billijke en evenwichtige verdeling van de baten die voortvloeien uit het gebruik ervan, ook wel gekend als het ABS-Protocol (“Access and Benefit Sharing Protocol”) is een aanvulling op het Verdrag inzake Biologische Diversiteit (CBD)¹⁵ en schept rechten en verplichtingen voor landen die het ondertekenden (waaronder dus ook België).

Waar gaat het juist over? Het Nagoya Protocol schept rechten en verplichtingen voor gebruikers van genetische rijkdommen (bv. onderzoeksinstituten, universiteiten, private ondernemingen, etc.). Zij gebruiken die genetische rijkdommen in een tal van sectoren (bv. biotechnologie, gewasbescherming, tuinbouw, cosmetica, farmacie, etc.).

Wat zijn genetische rijkdommen? Genetische rijkdommen kunnen van dierlijke, plantaardige of microbiële oorsprong zijn en worden gebruikt voor een grote verscheidenheid aan doelstellingen, variërend van fundamenteel onderzoek tot de ontwikkeling van nieuwe commerciële producten.

5.3.4.2 Europese en Belgische omzetting

5.3.4.2.1 Verdrag van Aarhus

De drie pijlers van het Verdrag van Aarhus werden omgezet in **drie verschillende Europese instrumenten** aangezien zij onder de bevoegdheid van de Europese Unie vallen. Om die reden is de EU ook sinds 17 februari 2005 Partij geworden bij het Verdrag. Drie Richtlijnen werden aangepast aan de bepalingen van het verdrag.

Pijler van het Verdrag van Aarhus	Europese omzetting
Toegang tot milieu-informatie	Richtlijn 2003/4/EG
Inspraak bij het besluitvormingsproces	Richtlijn 2003/35/EG

¹⁴ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX:02005A0517\(01\)-20061218](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX:02005A0517(01)-20061218)

¹⁵ Zie <https://www.cbd.int/> en <https://www.biodiv.be/nl/convention>

Toegang tot de rechter	Voorstel (in 2014 door de Commissie terug ingetrokken)
------------------------	--

Hiernaast kan een verzoek geweigerd worden indien het verzoek een nadelige invloed zou hebben op: **(1)** de vertrouwelijkheid van het handelen van overheidsinstanties; **(2)** internationale betrekkingen, nationale defensie of openbare veiligheid; **(3)** de rechtspleging, de mogelijkheid van een persoon een eerlijk proces te verkrijgen of de bevoegdheid van een overheidsinstantie om een onderzoek te verrichten van strafrechtelijke of tuchtrechtelijke aard; **(4)** de vertrouwelijkheid van commerciële en industriële informatie (wanneer bij wet beschermd); **(5)** intellectuele eigendomsrechten; **(6)** vertrouwelijkheid van persoonsgegevens en/of dossier met betrekking tot een natuurlijke persoon wanneer die persoon niet heeft ingestemd met de bekendmaking; **(7)** de belangen van een derde die de verzochte informatie heeft verstrekt zonder dat deze derde wettelijk verplicht is of wettelijk verplicht kan worden dat te doen, en wanneer de derde niet heeft ingestemd met de bekendmaking; **(8)** het milieu waarop de informatie betrekking heeft, zoals de voortplantingsgebieden van zeldzame soorten.

5.3.4.3.2 Het Nagoya protocol

Op welk onderzoek is het Nagoya Protocol van toepassing? Het Protocol is van toepassing op genetische rijkdommen waartoe rechtstreeks toegang is verkregen door u of een derde partij: 118 (1) uit een land dat partij is bij het Nagoya Protocol¹⁹ en/of dat “ABS”-wetgeving²⁰ heeft en (2) met als doel het gebruik van genetische rijkdommen na 12 oktober 2014. Gebruik wordt gedefinieerd als onderzoek naar en ontwikkeling van genetische en/of biochemische samenstelling van genetische bronnen.

²⁰ De website van het ABS Clearing House geeft ook een overzicht van alle ABS-wetgeving van alle andere landen.

Wat moet ik doen als mijn onderzoek onder het Nagoya Protocol valt? (1) u moet voldoen aan de nationale wetgeving van het land van oorsprong van het genetisch materiaal, en wel voordat u toegang krijgt tot het materiaal of het gebruikt; **(2)** een EU-gebruiker of een gebruiker die materiaal van de EU gebruikt moet ook de EU-verordening naleven, wat inhoudt dat u een bewijs van zorgvuldigheid (“due diligence declaration”) aangaande het Nagoya Protocol moet indienen op Europees niveau, en deze bijhouden voor een periode van 20 jaar na het einde van de gebruikperiode en voorleggen (geldt enkel voor materiaal verzameld op of na 12 oktober 2014).

De voornaamste verplichting uit het Nagoya Protocol en de EU Verordening is de **zorgvuldigheidsverplichting**²¹. Om aan deze verplichting te kunnen voldoen moeten onderzoekers het **volgende stappenplan** naleven wanneer ze gebruik willen maken van genetische rijkdommen in hun onderzoek:

1. Onderzoekers moeten redelijkerwijs **de herkomst** proberen te **achterhalen** van de genetische rijkdommen die ze willen gebruiken in onderzoek;
2. Wanneer het land van herkomst is vastgesteld, moeten de onderzoekers achterhalen of er **wet- of regelgeving** is in dat land omtrent de toegang tot de genetische rijkdommen en het delen van de voordelen die voortvloeien uit het onderzoek ("ABS"-wetgeving);
3. Er dient vervolgens te worden nagegaan of het land van herkomst een zekere toegangsvoorwaarde heeft tot de genetische rijkdommen die men wilt gebruiken in het onderzoek: bv. **een voorafgaande geïnformeerde toestemming** van het land van herkomst;

Wat is de voorafgaande geïnformeerde toestemming? Het Protocol van Nagoya verplicht de partijen er niet toe om de toegang tot hun genetische rijkdommen te onderwerpen aan een voorafgaande toestemming (Artikel 6 van het Protocol). Er zal dus voor elk land van herkomst moeten worden nagegaan of er een voorafgaande toestemmingsverplichting is. Een geïnformeerde toestemming is de goedkeuring van de bevoegde autoriteit voor toegang tot en gebruik van genetische rijkdommen in hun land. U moet de bevoegde autoriteit dan informeren over het beoogde gebruik en de autoriteit moet hiermee expliciet instemmen vooraleer de genetische rijkdommen worden overgedragen.

4. Vervolgens moet er nagegaan worden of er **onderling overeengekomen voorwaarden** moeten worden afgesloten: hierbij zal de onderzoeksinstellingen onderhandelen met de bevoegde nationale autoriteit;

Wat zijn onderlinge overeengekomen voorwaarden? Opnieuw zullen niet alle landen een verplichting hebben om onderlinge overeengekomen voorwaarden te onderhandelen. Het is als het ware een contract tussen de leverancier en de ontvanger van genetische

²¹ Zie ook <https://nagoya.vlir.be/en/home-tool/>

6 TOOLS

Auteurs: Emily Veltjen, Sofie Meeus

Om bovenstaande informatie nog meer onderzoek-centrisch te maken, ontwikkelden we enkele tools voor de individuele onderzoeker. Al deze tools werden, tot op heden, niet nagekeken door juristen. Deze tools kunnen standalone worden gebruikt, zonder deze informatiebundel.

6.1 Beslissingsboom persoonsgegevens

Wie: De beslissingsboom persoonsgegevens kan in de eerste plaats gebruikt worden door INBO- en APM-medewerkers en in de tweede plaats door onderzoekers aangesloten bij andere wetenschappelijke instellingen met een focus op natuurwetenschappelijk onderzoek op hoofdzakelijk biodiversiteit.

Wat: De beslissingsboom persoonsgegevens helpt je de vraag te beantwoorden: “Werk ik met persoonsgegevens?”. Er wordt vertrokken vanuit verschillende onderzoekslijnen die momenteel lopen bij INBO en APM.

Waar: De [PDF-versie van de beslissingsboom \(versie 1\) is hier](#) te vinden. [Figuur 2](#) toont een jpg-versie van de beslissingsboom (versie 1) ter illustratie in dit rapport.

Wanneer: De beslissingsboom wordt best doorlopen vóór het verzamelen van gegevens, zodat je correct met de gegevens kan omgaan doorheen alle stappen van het onderzoek.

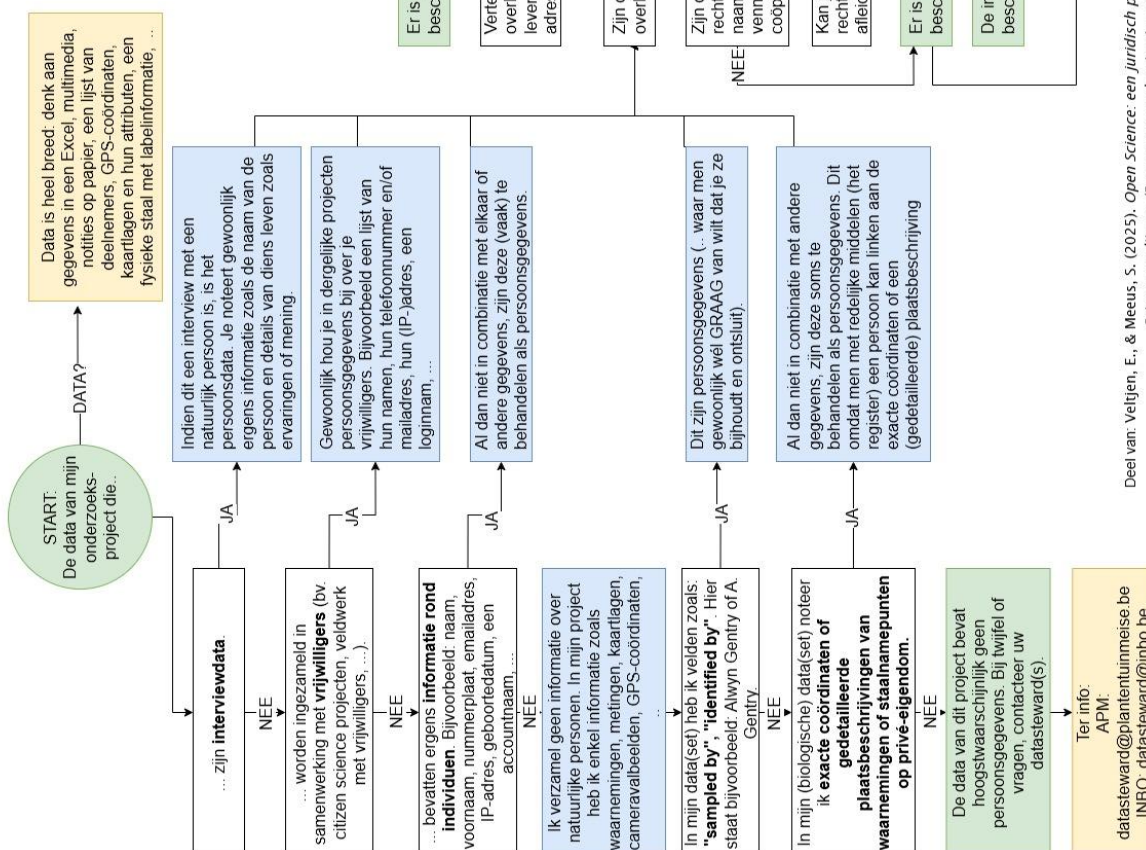
Hoe: De gebruiker start bij de “START” en werkt zo door de beslissingsboom door. De gebruiker beantwoordt ja/nee vragen.

////////////////////////////////////

BESLISSINGSBOOM PERSOONSgegevens

Werk ik met persoonsgegevens?

Een persoonsgegeven is eender welke informatie die een natuurlijke persoon identificeert of zou kunnen identificeren.

Figuur 2: Beslissingsboom persoonsgegevens.

6.2 Fiche persoonsgegevens

Wie: De fiche persoonsgegevens is in de eerste plaats voor de INBO- en APM-medewerkers. In de tweede plaats kunnen andere instituten het concept ook kopiëren en aanpassen voor eigen gebruik.

Wat: Deze fiche laat de onderzoeker stilstaan bij de persoonsgegevens van het lopende onderzoeksproject. De tool zet ook aan tot dialoog met de datasteward of Data Protection Officer. Het einddoel is dat de onderzoeker goed en bewust met de persoonsdata omgaat.

Waar: De [Gdoc van de fiche persoonsgegevens \(meest actuele versie\)](#) is hier te vinden. In [bijlage 1](#) zit de fiche gekopieerd in versie 1.

Wanneer: De fiche wordt ingevuld wanneer je weet, of wanneer je inschat, dat je met persoonsgegevens werkt. Dit kan na het doorlopen van de beslissingsboom, of naar eigen inschatting. Hoe vroeger in het onderzoeksproject dat de fiche wordt doorlopen, hoe groter de kans dat de persoonsdata goed wordt beheerd tijdens het onderzoeksproject. De fiche kan bij het projectvoorstel of het Data Management Plan (DMP) als bijlage worden toegevoegd.

Hoe: De onderzoeker, of meerdere onderzoekers, van een onderzoeksproject vullen de fiche persoonsgegevens in. De datasteward of Data Protection Officer kan worden uitgenodigd om de informatie na te kijken.

6.3 De Eigendomschecklist

Wie: De Eigendomschecklist is in de eerste plaats voor de INBO- en APM-onderzoeker. In de tweede plaats kunnen andere instituten de tool gebruiken, of herwerken voor hun medewerkers.

Wat: De Eigendomschecklist doorloopt verschillende stadia van het onderzoek waar eigendomsrecht en intellectuele Eigendomsrecht een rol kunnen spelen. De onderzoeker krijgt tips aan de hand van welke stellingen van toepassing zijn voor het onderzoeksproject.

Wanneer: De Eigendomschecklist is aan te raden om te gebruiken bij de projectontwikkeling en/of het opstarten van een onderzoeksproject. Het document kan als bijlage bij het initiële DMP worden toegevoegd. Parallel met het updaten en versiebeheer van het DMP, kan de checklist altijd opnieuw worden bekeken wanneer er zich nieuwe plannen ontwikkelen.

Hoe: De checklist bevat eenvoudige stellingen waarbij de gebruiker voor de stelling ofwel “JA” ofwel “NEE” aanvinkt indien van toepassing. Wanneer je “JA” hebt staan, of bij twijfel, klik je door naar de “tips” van toepassing om even stil te staan bij de (intellectuele) eigendom.

////////////////////////////////////

6.5 De Copyrightwijzer

Wie: In eerste instantie de onderzoekers van APM en INBO, want het is momenteel gebaseerd op INBO- en APM-onderzoek. In tweede instantie: de lezer.

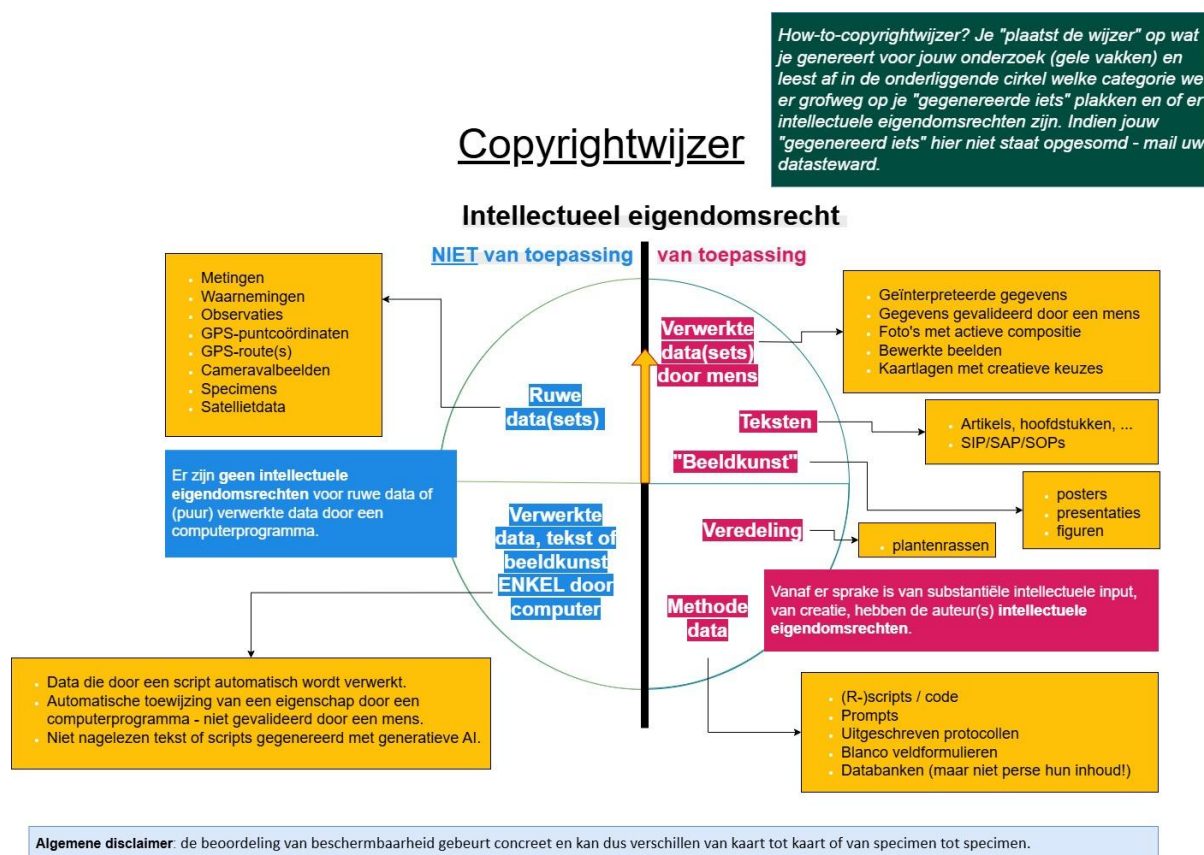
Wat: De Copyrightwijzer helpt je met het concept van intellectuele eigendom (IP) of copyright te begrijpen in de context van (jouw) natuurwetenschappelijk onderzoek.

Waar: [Figuur 4](#).

Wanneer: Indien je twijfelt of er intellectueel eigendomsrecht is of niet is op jouw datacomponent, kan je de Copyrightwijzer raadplegen.

Hoe: Je beweegt (denkbeeldig) de wijzer naar je type data (gele rechthoeken). Op de onderliggende cirkel lees je hoe we deze data klasseren, waarbij je kan lezen of het copyright (IP) wel (rood, rechts) of niet (blauw, links) van toepassing is. Let op: copyright of intellectuele eigendomsrecht is niet hetzelfde als eigendomsrecht.

Figuur 4 De Copyrightwijzer

Auteurs: Emily Veltjen, Sofie Meeus

Er werden in totaal 15 vragen uitgeschreven in [Hoofdstuk 3. Veelgestelde vragen](#) in samenwerking met Timelex. Er zijn nog vele gekende openstaande vragen rond de juridische begrenzing van de open science werking. We sommen deze vragen hier op en nummeren verder op de veelgestelde vragen zodat elke vraag een “uniek” nummer heeft in deze bundel.

- ////////////////////////////////////

27. Mogen ruwe data met **persoonsgegevens** (bv. interviewdata, bv. exacte coördinaten op privéterrein) op een **teamdrive** staan? Volstaat het om in een informed consent of privacy policy te schrijven dat de organisatie of een bepaald team de data kan inkijken?
28. Mag je **ruwe interviewgegevens** bewaren? Mag je deze **publiceren**?
29. In welke vorm mag je **kwalitatieve data** (bv. transcripten, vragenlijsten, ..) **delen** en hergebruiken? Op welk platform? Hoe ga je hier correct mee om?
30. Mag **ruwe data** over milieukwaliteit op privé-eigendom vrij worden **gedeeld** tussen **Vlaamse entiteiten**?
31. Mag je contactgegevens zomaar **doorgeven** aan andere **wetenschappelijke instellingen**? Bijvoorbeeld naam, telefoonnummer, .. van een eigenaar van een privéterrein waar er proefopstellingen op staan.
32. Wat als je als instituut (eigen) data **aanlevert** voor grotere (externe) organisaties met hun eigen databeleid, mag je met je eigen kopie van de data nog steeds doen wat je wenst of moet je de regels volgen van het externe databeleid?
33. Hebben **militaire domeinen** een speciaal statuut voor het verzamelen van data? Vallen deze onder privacywetgeving?
34. Hoe omgaan met een **niet-institutionele persoonslijst** die je bijhoudt in functie van werkgroepen / gezamenlijk onderzoek? In welke mate mag dat zomaar onderling met de werkgroepleden gedeeld worden? Moet je hier ergens expliciet toestemming voor vragen?
35. Moeten we onze (ongepubliceerde) gegevens, onze eigendom meer beschermen in **samenwerkingen met andere instituten**? Bijvoorbeeld in een Consortium-agreement staan er bepalingen rond 'background annex' en 'background data'.
36. De Vlaamse Open data **licentie** is moeilijk te combineren; hoe ga je hiermee om?
37. Hoe werkt het cascadesysteem voor **licenties**?
38. Historische samenwerkingen tussen een openbare instelling en een externe organisatie, zonder schriftelijke overeenkomst/afsprakenkader. Hoe begin je praktisch met zo een **afsprakenkader** concreet op papier te zetten, zonder de werking te schaden?
39. Wat is het verschil tussen **eigendomsrecht en gebruiksrecht van data**? Is eigendomsrecht en gebruiksrecht ook van toepassing op data in databanken?
40. Mogen we als onafhankelijke onderzoeksinstelling kwaliteitstests van bepaalde **producten** publiceren in een A1-paper?
41. Mogen we Belgische biodiversiteit gebruiken voor **herintroducties** in Europa?
42. Is **Nagoya** nog steeds van toepassing op afgeleiden van levend materiaal (bv. klonen, offspring)? Zelfs na meerdere generaties? Wat met hybriden?
43. Kunnen we genetische data publiceren ingezameld voor het ondertekenen **Nagoya**?
44. Hoe moeten we omgaan met genetische data die we reeds hebben van voor 2014, van landen die **Nagoya** retroactief implementeren?
45. Kunnen auteurs van **boeken of hoofdstukken** ook de materialen openbaar maken na 6 maanden? Geldt de Belgische Open Access wet hier ook op, of enkel op A1-artikels?
46. Kan het instituut als editor van een boek of tijdschrift zomaar **intellectueel eigenaarschap** overnemen, ook als er co-auteurs extern aan het instituut staan vermeld (i.e., waarmee het instituut geen overeenkomst heeft van werkgever-werknemer)?

[illegible]

47. Voor **projectontwikkeling** wordt regelmatig de naam en leeftijd gekoppeld aan de loonberekening en expliciet vermeld, is dit GDPR-gewijs correct?
48. In welke mate heeft het [informatieclassificatieraamwerk](#) implicaties op het verzamelen, verwerken of publiceren van gegevens gelinkt aan onze onderzoeksdata? Is dit van toepassing op (niet-medische!) onderzoeksdata?
49. **Openbaarheid van bestuur** versus persoonsgegevens en intellectuele eigendom; wat heeft voorrang? Bv. er wordt van een professor van een universiteit een onafgewerkt manuscript doorgestuurd naar een INBO/APM-medewerker om iets na te kijken. Er wordt bij vermeld dat het manuscript nog niet af is en dus graag niet verder wordt verspreid. Kan een professor van een competentere universiteit via openbaarheid van bestuur dit onafgewerkt manuscript opvragen, in bezit bij de INBO/APM-medewerker?
50. Als een **politieagent** data vraagt, mag ik dit weigeren? Bv. data van een cameraval.
51. Hoe ga je als Open Science overheidsinstituut om met samenwerkingen met **bedrijven**? Deze data is (vaak) confidentieel en niet gratis.
52. Hoe ga je als Open Science overheidsinstituut om met **opdrachtgevers** die de rechten opeisen van de rapporten en de data? Bijvoorbeeld: als de opdrachtgever in de aanbesteding als voorwaarde stelt dat zij alle rechten hebben op de rapporten en de data - hoe kunnen we in onze offerte een afwijking daarop bedingen?
53. Indien twee collega's van hetzelfde instituut samen een experiment hebben ontworpen en samen data hebben ingezameld. Kan één van de twee de **data gebruiken** zonder de andere te informeren? En kan één van de twee de data gebruiken in **artikels en presentaties** zonder de andere te betrekken?
54. AI-systemen kunnen artikels die niet Open Access zijn gepubliceerd gebruiken ("data mining") - wat als we als onderzoeker zo aan informatie gekomen, en wel de (closed access) artikels citeren? Je moet niet bewijzen hoe je toegang kreeg tot bepaalde informatie (bv. dat je instituut zich inschreef voor een bepaald tijdschrift).
55. Is het voldoende of je bij een vergadering bij de start van de vergadering mondeling **toestemming** vraagt of de **vergadering mag worden opgenomen**?
56. Mag je alles vragen in een **interview**? Of moeten de vragen eerst worden goedgekeurd? Wie heeft het mandaat om deze vragen goed te keuren?
57. Kan je het **Verdrag van Aarhus** gebruiken als "rechtsgrond" om toch exacte coördinaten op privéterrein te publiceren, omdat dit milieu-informatie is die openbaar moet worden gesteld?
58. Wie is aansprakelijk wanneer er een overtreding is van het **Nagoya** protocol? De onderzoeker of het instituut?
59. Wat is een product volgens het **Nagoya** protocol? Is dit ook een publicatie?

7.2 Mondeling behandelde vragen

Er werd ook een deel van de vragen mondeling behandeld tijdens de twee aparte start-events te INBO en APM. Sommige van de mondeling behandelde vragen zijn uitgeschreven in [Hoofdstuk 3. Veelgestelde vragen](#). We schrijven hieronder de toen besproken spontane antwoorden uit, die niet werden uitgeschreven in hoofdstuk drie. “A” staat voor antwoord. Disclaimer: hier hebben de juristen niet de antwoorden schriftelijk nagelezen op volledigheid, noch hebben ze de antwoorden kunnen voorbereiden - dus er is een gekende onzekerheid over de kwaliteit van de antwoorden.

19. Vanaf wanneer zijn coördinaten van biodiversiteit die kunnen gelden als persoonsgegevens (bv. **exacte coördinaten** op privé-eigendom) **oud genoeg** om toch **openbaar** te maken? Bv. oude broedplaatsen van vogels.

A: Indien we spreken over privé-eigendommen en dus persoonsgegevens. De exacte locatie-informatie kan gedeeld worden met andere Vlaamse overheden, maar om de data open te zetten zou het veiliger zijn om de granulariteit van de locatie te vervagen. Je dient te balanceren: wat is de nuttigheid van de exacte gegevens te publiceren (ook al zijn het oude broedplaatsen) versus het risico dat mensen bijvoorbeeld ongewenste bezoekers gaan krijgen.

25. Hoe kan je een **“informed consent”** goed uitschrijven zodat je voldoende informatie geeft, maar de mensen niet afschrikt?

A: Je kan werken met *layered notices*. Eerst schrijf je compact de voorwaarden op en je geeft de mogelijkheid om door te klikken naar meer gedetailleerde informatie. Alternatief is dat je mondeling toelicht/informeert bij het document, zodat potentiële deelnemers begrijpen wat ze ondertekenen.

26. Welke **veiligheidsvereisten** zijn er voor het **opslaan van persoonsgegevens**, bv. een beveiligde server?

A: Er zijn geen gedetailleerde vereisten over veiligheidsvereisten voor het opslaan van persoonsgegevens. Dit kan op de institutionele IT-systemen. Belangrijk is dat er wordt nagedacht over de toegang tot de data, waarbij je bijvoorbeeld zorgt dat enkel de onderzoekers in het document kunnen die er recht toe hebben, bijvoorbeeld door een wachtwoordbeveiliging op een document te zetten of door de toegang tot een sharepoint uit te zetten na de afgesproken termijn.

29. Moeten we onze (ongepubliceerde) gegevens, onze eigendom meer beschermen in **samenwerkingen met andere instituten**? Bijvoorbeeld in een Consortium-agreement staan er bepalingen rond 'background annex' en 'background data'.

A: Bij projecten met bestaande datasets waarop het project verder bouwt, kan je, als je bij de aanvang van het project weet dat je data gaat moeten delen, informatie (die nog niet open werd

////////////////////////////////////

gepubliceerd) vermelden in de background annex. Hierbij geef je aan dat de dataset van jou blijft, ook al wordt deze voor het project gedeeld.

36. De Vlaamse Open data **licentie** is moeilijk te combineren; hoe ga je hiermee om?

A: De Creative Commons licentie wordt het meeste gebruikt, maar inderdaad er zijn bv. Spaanse of Vlaamse licenties. Gebruik bij voorkeur internationale licenties (bv. MIT, CC0, CCBY).

44. Hoe moeten we omgaan met genetische data die we reeds hebben van landen die **Nagoya** retroactief implementeren?

A: De filosofie van de wetgeving is bescherming van de rijkdom van het land van oorsprong en dat de data gedeeld wordt met de lokale gemeenschap. Je kan de data niet zomaar openbaar maken en moet samen met lokale partners afspraken maken.

53. Indien twee collega's van hetzelfde instituut samen een experiment hebben ontworpen en samen data hebben ingezameld. Kan één van de twee de **data gebruiken** zonder de andere te informeren? En kan één van de twee de data gebruiken in **artikels en presentaties** zonder de andere te betrekken?

A: Indien de data niet beschermd is door intellectueel eigendomsrecht of databankenrecht, dan kan de collega de ruwe data gebruiken zonder de andere collega te informeren of betrekken. Er is geen copyright op de ruwe data. Desondanks is het niet collegiaal om de andere collega niet te betrekken bij verder onderzoek op de verzamelde data. Het verhaal zou anders zijn indien de ruwe data wordt opgezet naar verwerkte data, waar beide collega's intellectuele input hebben geleverd. Dan is de verwerkte data intellectuele eigendom van beiden en kan dat werk niet worden gepubliceerd zonder toestemming van de andere.

54. AI-systemen kunnen artikels die niet Open Access zijn gepubliceerd gebruiken ("data mining") - wat als we als onderzoeker zo aan **informatie** komt, en wel de (**closed access**) **artikels** citeert? Je moet nl. niet bewijzen hoe je toegang kreeg tot bepaalde informatie (bv. dat je instituut zich inschreef voor een bepaald tijdschrift).

A: Europese regelgeving rond data-mining is flexibel voor wetenschappelijke instellingen (DSM directive). Copyright-houders (bv. de tijdschriften) kunnen expliciet vermelden dat er geen (AI-)data-mining mag gebeuren op hun publicaties en velen hebben dit gekozen. De onderzoeker die AI gebruikt om informatie te verkrijgen is niet echt aansprakelijk (het wordt momenteel getolereerd), maar er worden op dit moment verschillende AI-bedrijven wel aangeklaagd dat ze copyright niet respecteren; dus afhankelijk van wat in die rechtzaken wordt besloten, kan dit invloed hebben op wat een onderzoeker wel of niet kan doen qua gebruik van AI om aan closed access informatie te geraken.

////////////////////////////////////

55. Is het voldoende of je bij een vergadering bij de start van de vergadering mondeling **toestemming** vraagt of de **vergadering mag worden opgenomen**?

A: Binnen een organisatie is dit voldoende. Wanneer er deelnemers van buiten de organisatie zijn, zou je beter werken met “informed consent”, waarbij je informatie geeft wat er met de opname gebeurt, wie deze kan zien, voor hoe lang deze wordt bewaard, etc. en hier ook expliciet toestemming voor krijgen. Let op met annotatie-bots: de data gaat ook naar externe annotatie-diensten.

7.3 Nieuwe vragen

Nieuwe vragen mogen altijd aan deze lijst onder [7.1 Gekende openstaande vragen](#) worden toegevoegd in het levend document of, indien dit graag meer anoniem wordt ingediend, kan dit ook via datasteward@inbo.be of datasteward@plantentuinmeise.be worden toegezonden.

7.4 Gekende openstaande feedback op dit rapport

Omdat we enerzijds de mogelijkheid willen geven aan INBO- en APM-personeel om de theorie aan te vullen of opbouwende kritiek achter te laten op het werk van Timelex of de tools, zetten we hier alvast de gekende, openstaande feedback op de inhoud van dit document.

Hoofdstuk	Feedback	Mitigatie
1.2 Voor wie is deze gids bedoeld?	Dit lijkt me een nuttige oefening in het kader van een collection & science policy om te sensibiliseren voor het onderwerp en een aanzet te geven voor het opmaken van institutionele guidelines, maar lijkt me niet echt heel doeltreffend om een individuele wetenschapper te informeren die zich van niets bewust is.	Het kan geen kwaad om de gids als such aan te reiken aan de individuele onderzoeker. Om de informatie doeltreffend tot bij de individuele onderzoeker te krijgen, verwachten we dat eerder de veelgestelde vragen, de tools en gekoppelde workshops dit zullen bewerkstelligen.
2.3 Vallen persoonsgegevens die voor de inwerkingtreding van de AVG werden verzameld onder het toepassingsgebied van de AVG?	Het lijkt me ook wel heel moeilijk om aan te tonen dat data verzameld is voordat de AVG in voege ging. Vooral voor elektronische data.	Daarom dat er wordt aan toegevoegd: “vanuit pragmatisch oogpunt is het makkelijker en beter om de principes van de AVG toe te passen op alle persoonsgegevens binnen de organisatie, dus ook op de persoonsgegevens die werden verzameld voor de AVG van toepassing werd.”

////////////////////////////////////

8 REFERENCES

Desmet P, Brosens D, Du Seuil D, Goossens B, Van Hoey S (2014) Opendatabeleid van het INBO. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO). <https://www.vlaanderen.be/inbo/opendatabeleid/>

Goossens B, Desmet P, Veltjen E (2025) Open Access Beleid van het INBO. Versie 2. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO). <https://www.vlaanderen.be/inbo/openaccess-beleid/>

INBO (2024). INBO op weg naar 2030. Eggermont H., Janssens L., Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. doi.org/10.21436/inbom.103514919

Timelex (2025) INBO & MEISEBG - Gids inzake intellectuele rechten en gegevensbescherming. Versie 1. 2025-01-28.

Vanderhaeghe F., De Wever A., Reyserhove L., Desmet P., Onkelinx T., Goossens B., Wanner S., Genouw G., Janssens L., Turkelboom F. & Van Daele T. (2021). Open Science bij het INBO: naar een kwaliteitsvolle en transparante onderzoekscyclus: Een overzicht van de INBO Open Science Doelen voor projecten - versie 1.1. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2021 (15). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. <https://doi.org/10.21436/inbor.34205394>.

////////////////////////////////////

9.1 Bijlage 1: Fiche persoonsgegevens (versie 1)

**Plantentuin
Meise**

**INSTITUUT
NATUUR- EN
BOSONDERZOEK**

FICHE PERSOONSgegevens

Deel van: Veltjen, E., & Meeus, S. (2025). Open Science: een juridisch perspectief (versie 1): Een praktische gids voor de APM- en INBO-medewerkers rond de juridische kaders die Open Science omlijsten. (Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek; No. 37). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek. doi.org/10.21436/inbor.129026857

Door eigen inschatting of door gebruik van de [beslissingsboom persoonsgegevens \(versie 1\)](#), denk ik dat mijn onderzoeksproject persoonsgegevens “verwerkt”. Let op: Telkens als we in deze fiche spreken over **verwerking** gaat het om ALLE handelingen zoals gespecificeerd in vraag (6) van deze fiche.

(1) Projecttitel:

(2) ProjectURL:

(3) Data(set(s)/bank(en)) van dit project die persoonsgegevens verwerken:

(4) Type persoonsgegevens:

- ☐ Gevoelige persoonsgegevens (geloof, geaardheid, ... van natuurlijke personen)
- ☐ Directe persoonsgegevens (interviewdata (bv. meningen of ervaringen gelinkt aan namen, leeftijden, beroepen), vrijwilligersgegevens voor de praktische werking van het project, namen in datasets, ... van natuurlijke personen)
- ☐ Indirecte persoonsgegevens (IP-adres, nummerplaat, exacte coördinaten of zeer gedetailleerde plaatsbeschrijving op privéterrein... gelinkt aan natuurlijke personen)

- ☐ Integriteit en vertrouwelijkheid ~ passende technische en organisatorische maatregelen om de data te beveiligen (bv. encrypted files, beschermde map of server, ...);

- ☐ Toestemming (= vrije, specifieke en geïnformeerde toestemming van de betrokkene)
 - ☐ Schriftelijke documentatie (e-mail, contract, ..) van deze toestemming staat in de volgende (beveiligde) Google folder:
 - ☐ Enkel mondelinge overeenkomst(en) met medewerker. Beschrijf:
- ☐ Algemeen belang (= noodzakelijkheid in het kader van een taak van algemeen belang of wettelijke opdracht). Fluoresceer (geel) de relevante stukken tekst (in tabel 1 of 2 (INBO) en tabel 3 (APM)) of voeg een andere relevante bron toe waarbij de relevante tekst wordt geciteerd. + Licht kort toe hoe dit onderzoek aansluit bij de aangeduide of geciteerde tekst:
- ☐ Geen van beide opties zijn van toepassing.
=> JE MOET DE VERWERKING STOPZETTEN.

INBO: Besluit van de Vlaamse regering van 23 december 2005

Art. 3. § 1. Het INBO heeft tot taak :

§ 2. Het INBO vervult die taken onder meer door onderzoek en dienstverlening over :
1° de diversiteit van het genetisch materiaal dat de basis vormt van de natuurlijke biologische
variatie, met nadruk op het behoud, het gebruik en de verbetering van genetische bronnen;

- 2° aquatische ecosystemen, van rechtstreeks van waterlichamen afhankelijke terrestrische ecosystemen en van waterrijke gebieden met het oog op integraal waterbeleid
- 3° populaties en soorten, en hun beheer. De nadruk ligt daarbij op aspecten van verspreiding, aantal veranderingen in de tijd en bio-indicatie, met het oog op bescherming en behoud, duurzaam gebruik en bestrijding en preventie van overlast;
- 4° de toestand, de evolutie, het functioneren en de behandeling van bosccosystemen met het oog op bescherming en behoud, duurzaam gebruik en bosuitbreiding, met inbegrip van stedelijk groen;
- 5° ecotopen (typologieën, abiotische en biotische randvoorwaarden, ruimtelijke samenhang, ruimtelijke en temporele variatie, inclusief monitoring en kartering zoals de biologische waarderingskaart) en gebiedsgericht natuurbeleid;
- 6° verticale en horizontale interacties in ecosystemen en landschappen en biotische en abiotische sleutelprocessen die bepalend zijn voor de totstandkoming ervan, het functioneren ervan en de evolutie ervan in de tijd, met de bedoeling om de inrichting en het beheer van (grote) natuureenheden en -landschappen wetenschappelijk te onderbouwen;
- 7° de natuurrapportage (NARA) met toestandsbeschrijving, beleidsevaluatie of scenariostudies van de natuur in Vlaanderen.

Tabel 2

INBO: Decreet betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu van 21 oktober 1997

Hoofdstuk 2

Artikel 5. (25/01/2019 - ...)

Het **instituut** coördineert de inventarisatie van de soorten die onder het toepassingsgebied vallen van dit besluit, met het oog op :

- 1° het toezicht op de staat van instandhouding van inheemse soorten;
2° de opmaak van rode lijsten betreffende inheemse soorten, waarbij die soorten worden ingedeeld in onder meer de klassen : "uitgestorven", "ernstig bedreigd", "bedreigd", "kwetsbaar" en "bijna in gevaar".
3° het opvolgen van de toestand van invasieve soorten en potentieel invasieve soorten.

Rode lijsten worden door of onder coördinatie van het instituut opgemaakt, waarna ze door de minister worden vastgesteld.

Bestaande rode lijsten moeten ten minste om de tien jaar worden geëvalueerd, met het oog op een eventuele aanpassing aan de veranderde staat van instandhouding van de soorten die er in zijn opgenomen. Aanpassingen worden doorgevoerd op voordracht van het instituut, waarna de aangepaste rode lijst opnieuw door de minister wordt vastgesteld.

De termijn van tien jaar is een termijn van orde.

Toelichting bij artikel 5

Het opzet van dit artikel is om de inventarisatietaak vast te stellen en toe te wijzen, en aan te geven waartoe, in de context van dit besluit, de bekomen gegevens gebruikt zullen worden.

Daartoe wordt er aan het **INBO** een coördinerende rol gegeven betreffende het inventariseren, met als uitvloeisels, binnen de context van dit besluit, dat het mogelijk wordt toe te zien op de staat van instandhouding van inheemse soorten, dat de opmaak van rode lijsten betreffende inheemse soorten mogelijk wordt en actueel of potentieel invasieve soorten opgevolgd worden. De basisinhoud van « rode lijsten » wordt omschreven, er wordt bepaald dat de minister deze moet

...

Tabel 3

- 1° organiseren en verrichten van en participeren aan multidisciplinair fundamenteel en toegepast wetenschappelijk onderzoek en het verwerven van wetenschappelijke kennis;
- 2° multidisciplinair wetenschappelijk onderzoek conceptualiseren en initiëren;
- 3° vertalen van de verworven inzichten naar het beleid;
- 4° kennis opbouwen en verspreiden, onder meer via wetenschappelijke publicaties, onderzoeksrapportering en voordrachten;
- 5° aanbieden van wetenschappelijke diensten en producten aan de overheid en derden, onder andere door advisering, analyses, het aanreiken van technieken en documentatie;
- 6° initiatieven opzetten rond wetenschappelijke communicatie en -popularisering en meewerken aan de vorming en bewustwording van bedrijven en particulieren;
- 7° beheren, bewaren, valoriseren en uitbouwen van de diverse onderzoeksondersteunende collecties van planten en fungi;
- 8° instaan voor de vernieuwing, aankoop of ruil van nieuwe specimen met het oog op de uitbreiding van het wetenschappelijk patrimonium waarvan de federale of deelstatelijke entiteit die in de financiering ervan voorziet, de eigendom verwerft;
- 9° ontwikkelen van een toeristisch, educatief en museaal aanbod en de hiervoor noodzakelijke infrastructuur.

(11) De verantwoordelijke vervulde de informatieverplichting / of zal deze vervullen? Dit betekent dat de betrokkenen op een duidelijke en transparante manier geïnformeerd zijn of worden over de persoonsgegevens die over hen verwerkt worden en voor welk doel de verwerking plaatsvindt. Informatie hierover kan je vinden in “How to Open Science: een juridisch perspectief (versie 1)” (Veltjen & Meeus, 2025) bundel ([hoofdstuk 4.7](#)).

- ☐ Ja. Beschrijf hoe dit werd uitgevoerd en link naar relevante documentatie indien van toepassing. Voorbeelden: ondertekende Prior Informed Consent (PIC), privacy policy waar een actieve checkbox is bij een online inschrijvingsformulier of enquête, ...
Korte beschrijving:
- ☐ Dit is niet nodig want de data werd niet door ons rechtstreeks ingezameld en het verstrekken van die informatie is onmogelijk of vergt onevenredig veel inspanning.
- ☐ Dit is niet nodig want de data werd niet door ons rechtstreeks ingezameld en de betrokkenen informeren zou het wettelijk beroepsgeheim schenden.
- ☐ Oeps - dit werd niet uitgevoerd maar hadden we wel moeten doen.
Informatie hierover kan je vinden in "How to Open Science: een juridisch perspectief (versie 1)" (Veltjen & Meeus, 2025) bundel ([hoofdstuk 3.5](#)). Het management (MT) dient te beslissen wat de koers is:
 - ☐ Het MT heeft beslist om alsnog de betrokkenen te informeren.
 - ☐ Het MT heeft beslist om de betrokkenen niet te informeren met volgende motivatie:

(12) Ingevuld door:

(13) Nagekeken door:

- ☐ DPO:
- ☐ Datasteward:
- ☐ MT-vertegenwoordiger:

De [Gdoc van de eigendomschecklist \(versie 1\)](#) is hier te vinden.

Achtergrondinformatie: Gewoonlijk wordt bij samenwerking met externen er een (samenwerkings)contract opgesteld. Staan hierin bepalingen rond eigenaarschap van ongepubliceerde data of verplichtingen of beperkingen rond het publiceren van de projectdata? Moet je de ongepubliceerde data delen met de partner(s)? Is er sprake van confidentiële informatie bij jou of de partners die zullen gebruikt worden tijdens dit onderzoek? Is er sprake van handelsgeheimen? Staat er ergens een bepaling in die je verbiedt data te publiceren? We streven als Open Science instituten hier Open data en Open Access na. Open data kan niet altijd omwille van persoonsdata en gevoelige soortendata - maar hiervoor zijn er oplossingen, zoals anonimisatie en vervagen, respectievelijk.

To-do: Lees de **samenwerkingsovereenkomst** / de voorwaarden van de financiering na; OF indien nog op tijd, zet duidelijke afspraken op papier. Zorg dat de afspraken je toelaten je data en het onderzoek zo open mogelijk te publiceren (uitzonderingen: persoonsdata, gevoelige soortendata, ..). Indien er afspraken zijn, zet deze in je DMP of de README-bestand van je projectmap, zo vindt je ze gemakkelijk terug zonder telkens de overeenkomst te moeten doorlopen.

05 We zamelen informatie in in het buitenland die onder traditionele kennis zou kunnen vallen of we zamelen fysieke data in in het buitenland dat DNA bevat.

Achtergrondinformatie: ABS en Nagoya is specifiek te bekijken per land, en kan ook wijzigen doorheen de tijd. Meer informatie vindt je in [Hoofdstuk 5.3.4.1 van “Open Science: een juridisch perspectief” \(Veltjen & Meeus, 2025\)](#). Aanvullend kan je hier: <https://cetaf.org/resources/best-practices/> een CETAF Code of Conduct and Best Practices vinden rond dit thema. Zo ook is de VLIR-website en -tool een aanrader: <https://nagoya.vlir.be/en/home-tool/>.

To-do: Opzoekwerk en/of vraag na bij collega's, lokale partners, landbeheerders of autoriteiten (bv. Ministerie van omgeving).

Achtergrondinformatie: Om toegang te krijgen tot fysieke data (stalen) kan het zijn dat je toestemming moet krijgen van het land, de beheerder, of de landeigenaar. Hier moet je rekening houden met het eigendomsrecht (niet intellectuele eigendom). Dit is case-by-case te bekijken - zorg dat je weet wie de grond, het water, de boom, .. bezit waar je graag een staal van wenst te nemen.

To-do: Aandacht voor de **data policy** of **gebruiksvoorwaarden** van de applicatie die je gebruikt:

- Achtergrondinformatie:** Wat kan/zal de uitbater van de applicatie doen met de aangeleverde data? Hoe moet je de gebruikte applicatie correct attribueren in je onderzoek? Voor gebruik van social media voor onderzoek bevindt je u in een grijze zone, gebruikers gebruiken dit platform niet met de intentie dat hun data voor onderzoek wordt gebruikt, dus hier dient er bewust/ethisch mee worden omgegaan, alsook moet je zeker in de gebruiksvoorwaarden kijken of dit is toegelaten.

Voorbeelden van externe applicaties: waarnemingen.be; Sovon; iNaturalist, ...

08 We hergebruiken interne, ongepubliceerde ruwe (digitale) data.

Achtergrondinformatie: Idealiter is elk databestand op je institutionele data-opslag gedocumenteerd in die mate dat je de context waarin de data aanvankelijk werd gegenereerd weet. Je wenst te weten of er bepaalde afspraken waarmee rekening moet worden gehouden. Indien je twijfelt of het databestand ruwe data bevat, gebruik de [Copyrightwijzer](#).

09 We hergebruiken interne, ongepubliceerde data in een databank.

To-do:

- Kijk in de **documentatie** van de databank of er sprake is van verwerkte data, en indien zo: of er nog iets van intellectuele rechten zit. Indien de databank ruwe data bevat, dien je na te gaan of er databankenrecht van toepassing is of niet.
- Kijk na in de documentatie hoe de **databank te citeren** en voeg deze citatie toe in de README-bestand van afgeleide datasets (en later de datapublicatie, indien van toepassing).

Achtergrondinformatie:

- In de databank kan ruwe of verwerkte data zitten. Gewoonlijk bevatten databanken ruwe gegevens en geen creaties. In het geval dat een databank verwerkte gegevens bevat, staat er idealiter gedocumenteerd hoe er met het intellectueel persoonsrecht op die data wordt omgegaan. Bijvoorbeeld in databanken met figuren (zoals freepik) staat bij elke creatieve content hoe je de auteur moet citeren.
- De databank zelf is een creatie waarop intellectueel recht berust. De creatoren kunnen in de beschrijving of aan de hand van een licentie laten weten hoe je ze voor het gebruik van hun creatie dient te "vergoeden" - dit is gewoonlijk citeren (CCBY).

15 We publiceren (een deel van) onze ruwe data apart & open.

Achtergrondinformatie: Ruwe data bevat geen intellectuele eigendom. Ruwe data is niet copyrightable. Een dataset kan wel onder copyright vallen, afhankelijk van hoe deze is gecreëerd of gestructureerd - als je kan spreken van creativiteit / creatie: hoe de data is gecompileerd, samengebracht en georganiseerd. Dit dient dan case-by-case bediscussieerd te worden Als je op ruwe data een CCBY-licentie zet, kan het alsnog zijn dat als iemand je data gebruikt zonder citatie, daar de data niet copyrightable was in de eerste plaats en er dus een foute een licentie werd toegewezen. Nog extremer: jij zou zelfs beschuldigd kunnen worden van "copyfraud" - een valse copyright claim over informatie die van het publieke domein is. In theorie hoeft je zelfs geen licentie te plaatsen bij je ruwe data - maar de CC0-licentie maakt het eenduidig (want je kan gaan debatteren over ruwe data in een dataset) voor iedereen dat de data vrij te gebruiken is.

Achtergrondinformatie: Ondanks dat we aanraden om zoveel mogelijk data als datapublicatie te publiceren, kan het beslist worden om bepaalde ongepubliceerde data intern te archiveren. Indien er informatie wordt gearchiveerd is het zeer belangrijk deze te voorzien van duidelijke documentatie waarin de context (zijn er afspraken?) en informatie rond intellectuele eigendom mee worden gegeven met de data. Het instituut heeft een centrale verantwoordelijke die de toegang beheert tot de data(bank); alsook een centrale verantwoordelijke die de veilige opslag beheert (bv. IT-operations). Dit kunnen bijvoorbeeld oude versies zijn van een zelf ontworpen databank, die nu vervat zitten in een centrale databank, die graag nog voor een periode wordt bijgehouden.

Achtergrondinformatie: Wanneer alle relevante informatie werd gepubliceerd en gearchiveerd, is het zeker belangrijk om irrelevante zaken actief te gaan verwijderen. Dit zorgt enerzijds voor het netjes afronden van je onderzoek, maar anderzijds ook dat er niet onbedoeld draft versies van je artikel of dataset gebruikt worden in vervolgonderzoek. Het is namelijk beter dat mensen de finale gepubliceerde versies gaan hergebruiken, niet de tussenversies. Alvorens te verwijderen, is het altijd belangrijk om te dubbelchecken of dat wel mag en wie hier het mandaat voor heeft om te verwijderen. Let hierbij op: op fysieke stalen berust eigendomsrecht en op (digitale) creaties berust intellectueel eigendomsrecht.

To-do: Beslis welke van je inzamelingen/stalen worden gearchiveerd en waar. Wees je bewust van de overdracht in eigenaarschap die hier kan plaatsvinden.

19 Je onderzoek gaat in de richting van commercieel toepasbare producten, al dan niet in samenwerking met bedrijven.

Achtergrondinformatie: Aan universiteiten is dit het type onderzoek waarvoor de “tech transfer” wordt ingeschakeld ~ je zit hier in het laatste: **valorisatie**. Hier wordt de intellectuele eigendom extra bewaakt en wordt gekeken dat er voor commercieel gebruik van de intellectuele eigendom, er iets tegenover staat. Dit betekent dat je op tijd bijvoorbeeld patenten moet aanvragen, of dat er licentie-overeenkomsten moeten worden opgesteld en dergelijke. In de context van een openbare overheidsinstelling is dit gewoonlijk weinig bewandeld terrein.

Achtergrondinformatie: Als je handelmerk-logo's of -namen schade doet door bijvoorbeeld hun handelsmerk te associëren met een boodschap waar ze niet achter staan, kan het zijn dat je je publicatie moet terugtrekken of dat er een schadevergoeding moet worden betaald. Dit dient geval per geval bekeken te worden en het risico dient te worden ingeschat. Een handelsmerk is een naam, symbool, design of teken dat officieel is aangemeld en goedgekeurd is om intellectueel eigendomsrecht te genieten. Dit ter identificatie van een product of dienstverlening. Je mag dit dus niet zonder toestemming van de auteurs voor andere doeleinden gebruiken.

Achtergrondinformatie: Zie [6.4.20](#) inzake handelsmerken. Zie informatie rond [persoonsgegevens in Hoofdstuk 4](#) van “Open Science: een juridisch perspectief” (Veltien & Meeus, 2025). Zie [6.4.9](#) rond gebruik van applicaties.

To-do: Indien de specimens deel zijn van een natuurwetenschappelijke collectie, zijn er gewoonlijk afspraken te respecteren rond hergebruik. Documenteer deze goed in je DMP of README-bestand zodat je de afspraken respecteert verder in je onderzoek. Zorg dat je de originele context zeker mee in rekening neemt (zijn de specimens legaal verkregen?).

Achtergrondinformatie: Soms moet je voor het gebruik ook iets ondertekenen, zoals code of conduct (bv. bij morfologische studie van een herbariumspecimen) of een Material Transfer Agreement or Destructive sampling agreement (bv. bij destructief hergebruik van een specimen). Het kan ook zijn dat er voor gebruik van een

specimen in collectie, Access and Benefit Sharing (ABS) of Nagoya administratie moet worden doorlopen indien dit genetische materiaal betreft, waarvoor de collectie nog geen afsprakenkader heeft rond verder gebruik dan het gebruik waarvoor de specimens origineel werden ingezameld.

[illegible]